

Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury
w Poznaniu

PORADNIK
BIBLIOGRAFICZNO-METODYCZNY

Kwartalnik

Poznań 2022

Przewodniczący Zespołu Redakcyjnego

Iwona Smarsz

Redaguje zespół:

Aneta Szczepaniak-Głębocka

Andrzej Dudziak

ISSN 0238-9142

Materiał szkoleniowy

Powielono w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu

A-5 315 egz.

S P I S   T R E Ś C I

	str.
WAŻNIEJSZE WYDARZENIA I ROCZNICE 2022 ROKU (oprac. Izabela Wielicka).....	5
I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ (oprac. Andrzej Dudziak).....	8
II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE	
Mikołaj Paczkowski – <i>Józef Wybicki – autor nie tylko „Mazurka Dąbrowskiego”</i>	26
Środowisko wielkopolskiej kultury:	
Jan Janusz Tycner – <i>Środowisko poznańskiej kultury w moich wspomnieniach. Część II</i>	35
Izabela Wielicka – <i>W poszukiwaniu szczęścia</i>	52
Bibliografie osobowe:	
<i>Krystyna Feldman</i>	68
<i>Ignacy Łukasiewicz</i>	75
III. MATERIAŁY METODYCZNE	
Małgorzata Derwich – <i>Poznań – miasto śmiechu. Opowieść o satyrze poznańskiej. Część II</i>	82
IV. MATERIAŁY REGIONALNE	
A. Przegląd nowości regionalnych	99
B. Imprezy kulturalne w bibliotekach publicznych woj. wielkopolskiego	113
C. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury na łamach prasy	142
V. KRONIKA.....	145

WAŻNIEJSZE WYDARZENIA I ROCZNICE 2022 ROKU

Rocznice 2022 ogłoszone przez Sejm RP:

Rok Józefa Wybickiego
Rok Marii Konopnickiej
Rok Marii Grzegorzewskiej
Rok Wandy Rutkiewicz
Rok Ignacego Łukasiewicza
Rok Józefa Mackiewicza

Rocznice 2022 ogłoszone przez Senat RP:

Rok Bronisława Geremka
Rok Władysława Bartoszewskiego

Rocznice:

- 400. rocznica urodzin Molière'a – styczeń
- 250. rocznica pierwszego rozbioru Polski – sierpień
- 200. rocznica urodzin Heinricha Schliemanna – styczeń
- 200. rocznica urodzin Edwarda Dembowskiego – luty
- 200. rocznica urodzin Teofila Lenartowicza – luty
- 200. rocznica urodzin Ignacego Łukasiewicza – marzec
- 200. rocznica śmierci Józefa Wybickiego – marzec
- 200. rocznica urodzin Edmonda de Goncourta – maj
- 200. rocznica śmierci Ernsta Theodora Amadeusa Hoffmanna – czerwiec
- 200. rocznica urodzin Ludwika Pasteur'a – grudzień
- 150. rocznica śmierci Samuela Morse'a – kwiecień
- 150. rocznica urodzin Bertranda Russella – maj
- 150. rocznica urodzin Sigrid Undset – maj
- 150. rocznica śmierci Stanisława Moniuszki – czerwiec
- 150. rocznica urodzin Jana Szczepanika – czerwiec
- 150. rocznica urodzin Roalda Amundsena – lipiec
- 150. rocznica śmierci Wincentego Pola – grudzień
- 150. rocznica śmierci Seweryna Mielżyńskiego – grudzień
- 100. rocznica urodzin Jerzego Kawalerowicza – styczeń

- 100. rocznica urodzin Tadeusza Gajcego – luty
- 100. rocznica urodzin Władysława Bartoszewskiego – luty
- 100. rocznica urodzin Piera Paolo Pasoliniego – marzec
- 100. rocznica urodzin Józefa Szajny – marzec
- 100. rocznica urodzin Kingsleya Amisa – kwiecień
- 100. rocznica urodzin Alistair'a MacLeana – kwiecień
- 100. rocznica urodzin Czesława Chruszczewskiego – maj
- 100. rocznica urodzin Mirona Białoszewskiego – czerwiec
- 100. rocznica śmierci Alexandra Grahama Bella – sierpień
- 100. rocznica urodzin Leopolda Ungera – sierpień
- 100. rocznica założenia Związku Polaków w Niemczech – sierpień
- 100. rocznica urodzin Artura Międzyrzeckiego – listopad
- 100. rocznica urodzin Christiaana Barnarda – listopad
- 100. rocznica urodzin Tadeusza Borowskiego – listopad
- 100. rocznica urodzin José Saramago – listopad
- 100. rocznica urodzin Janusza „Kuby” Morgensterna – listopad
- 100. rocznica śmierci Paula Eluarda – listopad
- 100. rocznica śmierci Gabriela Narutowicza – grudzień

- 80. rocznica śmierci Jerzego Różyckiego – styczeń
- 80. rocznica śmierci Stefana Zweiga – luty
- 80. rocznica śmierci Lucy Maud Montgomery – kwiecień
- 80. rocznica śmierci Bronisława Malinowskiego – maj
- 80. rocznica śmierci Franciszka Raszei – lipiec
- 80. rocznica śmierci Wojciecha Kossaka – lipiec
- 80. rocznica śmierci Janusza Korczaka – sierpień
- 80. rocznica śmierci Edyty Stein – sierpień
- 80. rocznica śmierci Brunona Schulza – listopad
- 80. rocznica urodzin Jimiego Hendrixa – listopad

- 75. rocznica śmierci Tadeusza Kutrzeby – styczeń
- 75. rocznica pierwszych wyborów do Sejmu Ustawodawczego – styczeń
- 75. rocznica śmierci Hansa Fallady – luty
- 75. rocznica urodzin Toma Clancy'ego – kwiecień
- 75. rocznica śmierci Juliusza Osterwy – maj
- 75. rocznica urodzin Jerzego Popiełuszki – wrzesień

- 60. rocznica śmierci Władysława Broniewskiego – luty

- 50. rocznica śmierci Dino Buzzatiego-Traverso – styczeń
- 50. rocznica śmierci Mariana Hemara – luty
- 50. rocznica śmierci Romana Pollaka – luty

- 50. rocznica śmierci Michała Choromańskiego – maj
- 50. rocznica śmierci Magdaleny Samozwaniec – październik
- 40. rocznica śmierci Czesława Chruszczewskiego – luty
- 40. rocznica śmierci Marii Kownackiej – luty
- 40. rocznica śmierci Adama Ważyka – sierpień
- 40. rocznica śmierci Artura Rubinsteina – grudzień
- 30. rocznica śmierci Tadeusza Łomnickiego – luty
- 30. rocznica śmierci Alfreda Szklarskiego – kwiecień
- 30. rocznica śmierci Wandy Rutkiewicz – maj
- 25. rocznica śmierci Miry Zimińskiej-Sygietyńskiej – styczeń
- 25. rocznica śmierci Agnieszki Osieckiej – marzec
- 25. rocznica uchwalenia Konstytucji III Rzeczypospolitej – kwiecień
- 25. rocznica śmierci Piotra Skrzyneckiego – kwiecień
- 25. rocznica śmierci Bułata Szałwowicza Okudżawy – czerwiec
- 25. rocznica sklonowania owcy „Dolly” przez brytyjskich naukowców – lipiec
- 25. rocznica śmierci Matki Teresy z Kalkuty – wrzesień
- 20. rocznica wprowadzenia do powszechnego obiegu waluty euro w większości krajów Unii Europejskiej – styczeń
- 20. rocznica śmierci Camilo Jose Celi – styczeń
- 20. rocznica śmierci Astrid Lindgren – styczeń
- 20. rocznica śmierci Marka Kotańskiego – sierpień
- 10. rocznica śmierci Wisławy Szymborskiej – luty
- 10. rocznica śmierci Carlosa Fuentesa – maj
- 10. rocznica śmierci Stefana Stuligrosza – czerwiec
- 10. rocznica śmierci Henryka Berezny – czerwiec
- 10. rocznica śmierci Romana Śliwonika – wrzesień
- 10. rocznica śmierci Jerzego Jarockiego – październik
- 5. rocznica śmierci Magdaleny Abakanowicz – kwiecień
- 5. rocznica śmierci Liu Xiaobo – lipiec
- 5. rocznica śmierci Julii Hartwig – lipiec
- 5. rocznica śmierci Wandy Chotomskiej – sierpień
- 5. rocznica śmierci Romana Bratnego – listopad

Szczegółowe daty rocznic zawierają kalendaria kwartalne „Poradnika Bibliograficzno-Metodycznego”.

I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ

Poniższy kalendarz to wybrane daty rocznic, obchodów i wydarzeń na I kwartał 2022 roku.

S t y c z e ń

- 1 I – Światowy Dzień Pokoju proklamowany przez papieża Pawła VI, obchodzony od 1968 r. przez Kościół katolicki
- 1 I – Dzień Domeny Publicznej – tego dnia, w wielu krajach, do domeny publicznej przechodzą utwory autorów zmarłych 70 lat temu
- (130) 1 I 1892 – Utworzenie Brytyjskiej Korporacji Radiofonicznej – BBC
- (105) 1 I 1917 – Ur. Erwin Axer, polski reżyser teatralny, autor felietonów teatralnych i wspomnień, dyrektor połączonych scen Teatru Współczesnego i Narodowego w Warszawie (zm. 5 VIII 2012)
- (95) 1 I 1927 – Ur. Maurice Bejart (właśc. Maurice Jean Berger), francuski tancerz i choreograf (zm. 22 XI 2007)
- (85) 1 I 1937 – Ur. Adam Wiśniewski-Snerg, pisarz science fiction (zm. 30 VIII 1995)
- (50) 1 I 1972 – Wprowadzenie ubezpieczeń społecznych dla ludności wiejskiej
- (20) 1 I 2002 – Wprowadzenie waluty euro, do powszechnego obiegu, w większości krajów Unii Europejskiej
- (270) 2 I 1752 – Ur. Franciszek Zabłocki, komediopisarz i poeta (zm. 10 IX 1821)
- (120) 2 I 1902 – Ur. Nazim Hikmet (właśc. Nazim Hikmet Ran), poeta turecki (zm. 3 VI 1963)
- 3 I – Dzień Pamięci Ofiar Reżimu Hitlerowskiego proklamowany przez prezydenta RFN Romana Herzoga 3 stycznia 1996 r.

- (130) 3 I 1892 – Ur. John Ronald Reuel Tolkien, pisarz angielski, autor powieści – baśni, literaturoznawca angielski (zm. 2 IX 1973)
- (125) 3 I 1897 – Ur. Pola Negri (właśc. Barbara Apolonia Chałupiec), aktorka amerykańska polskiego pochodzenia (zm. 1 VIII 1987)
- (90) 5 I 1932 – Ur. Umberto Eco, włoski pisarz, semiolog, filozof, bibliofil i mediewista (zm. 19 II 2016)
- (610) 6 I 1412 – Ur. Joanna d'Arc, francuska bohaterka narodowa, zwana Dziewicą Orleańską, kanonizowana 16 maja 1920 r. (zm. 30 V 1431)
- (200) 6 I 1822 – Ur. Heinrich Schliemann, niemiecki archeolog – amator, odkrywca ruin Troi, prowadził prace wykopaliskowe na terenie Myken i Tirynsu, poliglota (zm. 26 XII 1890)
- (170) 6 I 1852 – Zm. Ludwik Braille, francuski twórca alfabetu dla niewidomych (ur. 4 I 1809)
- (150) 6 I 1872 – Ur. Aleksander Skriabin, kompozytor i pianista rosyjski (zm. 27 IV 1915)
- (230) 7 I 1792 – Ur. Henryk Marconi, architekt włoski działający w Polsce (zm. 25 II 1863)
- (140) 7 I 1882 – Zm. Ignacy Łukasiewicz, wynalazca lampy naftowej, twórca przemysłu naftowego (ur. 8 III 1822)
- (380) 8 I 1642 – Zm. Galileusz (właśc. Galileo Galilei), włoski astronom, fizyk i filozof (ur. 15 II 1564)
- (75) 8 I 1947 – Zm. Tadeusz Kutrzeba, generał, dowódca w bitwie nad Bzurą we wrześniu 1939 r. z udziałem armii „Poznań” i „Pomorze” (ur. 15 IV 1885)
- (75) 8 I 1947 – Premiera „Zakazanych piosenek” – pierwszego powojennego filmu polskiego
- (60) 8 I 1962 – Ukazał się pierwszy numer „Zeszytów Historycznych” wydawanych przez Instytut Literacki w Paryżu

- (55) 8 I 1967 – Zm. Zbigniew Cybulski, aktor teatralny i filmowy (ur. 3 XI 1927)
- (225) 9 I 1797 – Utworzenie Legionów Polskich we Włoszech, z inicjatywy Jana Henryka Dąbrowskiego
- (80) 9 I 1942 – Zm. Jerzy Różycki, matematyk i kryptolog; członek zespołu, który złamał (styczeń 1933) szyfr Enigmy, absolwent Uniwersytetu Poznańskiego (ur. 24 VII 1909)
- (130) 10 I 1892 – Ur. Melchior Wańkowicz, pisarz i publicysta (zm. 10 IX 1974)
- (65) 10 I 1957 – Zm. Gabriela Mistral (właśc. Lucila Godoy y Alcayaga), poetka chilijska, laureatka Nagrody Nobla w 1945 r. (ur. 7 IV 1889)
- (15) 11 I 2007 – Zm. Robert Anton Wilson, amerykański pisarz, filozof, psycholog, futurolog i okultysta, znany głównie jako współautor „Trylogii Illuminatus!” (ur. 18 I 1932)
- (165) 12 II 1857 – Utworzenie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk
- (280) 14 I 1742 – Zm. Edmund Halley, angielski astronom i matematyk (ur. 8 XI 1656)
- (40) 14 I 1982 – Ukazał się pierwszy numer rządowego dziennika „Rzeczpospolita”, od 1991 r. wydawanego przez Wydawnictwo „Presspublika” Spółka z o.o.
- (400) 15 I 1622 – Ur. Molière (właśc. Jean Baptiste Poquelin), komediopisarz francuski (zm. 17 II 1673)
- (140) 15 I 1882 – Ur. Florian Znaniecki, socjolog, profesor Uniwersytetu Poznańskiego (zm. 23 III 1958)
- (135) 15 I 1887 – Ur. Stanisław Górski, malarz gór, uczeń Józefa Panikiewicza, ur. w Kościanie. (zm. 16 III 1955)
- (115) 15 I 1907 – Ur. Janusz Kusociński, lekkoatleta, olimpijczyk, rozstrzelany przez Niemców w Palmirach (zm. 21 VI 1940)

- 16 I – Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy obchodzony przez Kościół katolicki w drugą niedzielę po 6. stycznia
- (155) 16 I 1867 – Zm. Konstancja Łubieńska, literatka i publicystka wielkopolska (ur. 14 II 1798)
- (60) 16 I 1962 – Ur. Ryszard Kaja, malarz i grafik, scenograf, plakacista urodzony w Poznaniu i związany z rodzinnym miastem (zm. 17 IV 2019)
- 17 I – Dzień Judaizmu, święto w polskim Kościele katolickim, ustanowione przez Konferencję Episkopatu Polski w 1997 r.
- (20) 17 I 2002 – Zm. Camilo Jose Cela, hiszpański pisarz, prozaik, laureat Nagrody Nobla w 1989 r. (ur. 11 V 1916)
- (140) 18 I 1882 – Ur. Alan Alexander Milne, pisarz angielski, autor książek dla dzieci, dramaturg (zm. 31 I 1956)
- (90) 18 I 1932 – Ur. Robert Anton Wilson, amerykański pisarz, filozof, psycholog, futurolog i okultysta, znany głównie jako współautor „Trylogii Illuminatus!” (zm. 11 I 2007)
- (100) 19 I 1922 – Ur. Jerzy Kawalerowicz, reżyser filmowy (zm. 27 XII 2007)
- (75) 19 I 1947 – Pierwsze wybory do Sejmu Ustawodawczego
- (30) 19 I 1992 – Otwarcie Muzeum Holocaustu w berlińskiej dzielnicy Wannsee, w budynku, w którym zapadła decyzja o tzw. „ostatecznym rozwiązaniu kwestii żydowskiej” w Niemczech i na terenach okupowanych (konferencja pod przewodnictwem Reinharda Heydricha 20 stycznia 1942)
- 21 I – Dzień Babci
- (190) 21 I 1832 – Ur. Augustyn Szamarzewski, ksiądz, wielkopolski działacz gospodarczy (zm. 8 V 1891)
- (110) 21 I 1912 – Ur. Alfred Szklarski, pisarz, autor książek dla młodzieży (zm. 9 IV 1992)
- 22 I – Dzień Dziadka

- (145) 22 I 1877 – Ur. Bolesław Leśmian (właśc. Bolesław Lesman), poeta polski (zm. 5 XI 1937)
- (190) 23 I 1832 – Ur. Édouard Manet, malarz i grafik francuski (zm. 30 IV 1883)
- (15) 23 I 2007 – Zm. Ryszard Kapuściński, „król reportażu”, pisarz, korespondent (ur. 4 III 1932)
- 24 I – Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (obchodzony przez Kościół katolicki w Polsce w trzecią niedzielę września)
- (290) 24 I 1732 – Ur. Pierre de Beaumarchais, komediopisarz francuski (zm. 18 V 1799)
- (15) 24 I 2007 – Zm. Krystyna Feldman, aktorka teatralna i filmowa, związana z Poznaniem i Teatrem Nowym w Poznaniu, mistrzyni drugiego planu (ur. 1 III 1920)
- 25 I – Ogólnopolski Dzień Sekretarki i Asystentki ogłoszony w 1997 r. przez miesięcznik „Sekretariat” oraz Europejskie Stowarzyszenie Profesjonalnych Sekretarek – Polska
- 25 I – Dzień Kryptologii ogłoszony przez Sejm RP
- (140) 25 I 1882 – Ur. Wirginia Woolf, pisarka angielska (zm. 28 III 1941)
- (110) 25 I 1912 – Ur. Marian Brandys, prozaik, eseista, reportażysta, autor książek dla dzieci i młodzieży (zm. 20 XI 1998)
- (110) 25 I 1912 – Ur. Stanisław Hebanowski, tłumacz, aktor, reżyser, związany z teatrami w Poznaniu, Gdańsku i Szczecinie (zm. 18 I 1983)
- 26 I – Dzień Islamu obchodzony przez Kościół katolicki w Polsce
- (25) 26 I 1997 – Zm. Mira Zimińska-Sygietyńska, aktorka, piosenkarka, reżyser i pedagog, współzałożycielka Zespołu Pieśni i Tańca „Mazowsze” (ur. 21 II 1901)
- 27 I – Międzynarodowy Dzień Pamięci o Ofiarach Holocaustu ustanowiony przez ONZ w 2005 roku

- (190) 27 I 1832 – Ur. Levis Carroll (właśc. Charles Lutwidge Dodgson), angielski pisarz, matematyk, logik i fotograf (zm. 14 I 1898)
- 28 I – Międzynarodowy Dzień Mobilizacji przeciwko wojnie nuklearnej obchodzony od 1966 r. z inicjatywy Światowej Rady Pokoju
- 28 I – Dzień Ochrony Danych Osobowych
- (335) 28 I 1687 – Zm. Jan Heweliusz, astronom i wynalazca, autor atlasów nieba i katalogu gwiazd, twórca selenografii, wynalazca śruby mikrometrycznej (ur. 28 I 1611)
- (135) 28 I 1887 – Ur. Artur Rubinstein, pianista (zm. 20 XII 1982)
- (50) 28 I 1972 – Zm. Dino Buzzati-Traverso, włoski prozaik, poeta, dramaturg, dziennikarz, grafik i malarz (ur. 16 X 1906)
- (20) 28 I 2002 – Zm. Astrid Lindgren, szwedzka pisarka, autorka książek dla dzieci i młodzieży (ur. 14 XI 1907)
- (140) 29 I 1882 – Ur. Tadeusz Makowski, malarz (zm. 1 XI 1932)
- (105) 29 I 1917 – Zm. Władysław Biegański, lekarz, logik, filozof, działacz społeczny (ur. 28 IV 1857)
- (55) 29 I 1967 – Zm. Adam Grzymała-Siedlecki, krytyk literacki, eseista, teatrolog, autor sztuk scenicznych (ur. 29 I 1876)
- 30 I – Światowy Dzień Pomocy Chorym na Trąd obchodzony od 1954 roku w ostatnią niedzielę stycznia
- (15) 30 I 2007 – Zm. Sidney Sheldon (właśc. Sidney Schechtel), amerykański pisarz, autor powieści, scenariuszy filmowych i sztuk teatralnych (ur. 11 II 1917)
- (225) 31 I 1797 – Ur. Franz Peter Schubert, kompozytor austriacki, prekursor romantyzmu w muzyce (zm. 19 XI 1828)
- (155) 31 I 1867 – Ur. Mariusz Zaruski, generał, taternik i żeglarz, pierwszy naczelnik Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego (zm. 8 IV 1941)

- (145) 31 I 1877 – Ur. Stefan Tytus Dąbrowski, lekarz, biochemik, profesor, rektor Uniwersytetu Poznańskiego (1945-46), poseł na Sejm II RP, patron szpitala w Puszczykowie (zm. 23 III 1947)

L u t y

- (10) 1 II 2012 – Zm. Wisława Szymborska, poetka, eseistka, krytyk literacki, tłumaczka, laureatka Nagrody Nobla 1996 (ur. 2 VII 1923)
- 2 II – Dzień Handlowca
- (140) 2 II 1882 – Ur. James Joyce, pisarz angielski pochodzenia irlandzkiego (zm. 13 I 1941)
- (115) 2 II 1907 – Zm. Dmitrij Mendelejew, chemik rosyjski, twórca okresowego układu pierwiastków chemicznych (ur. 8 II 1834)
- (35) 2 II 1987 – Zm. Alistair MacLean, pisarz szkocki, autor powieści wojennych i sensacyjnych (ur. 21 IV 1922)
- (75) 4 II 1947 – Otwarcie I Sesji Sejmu Ustawodawczego
- (75) 5 II 1947 – Zm. Hans Fallada (właśc. Rudolf Ditzen), pisarz niemiecki (ur. 21 VII 1893)
- (210) 7 II 1812 – Ur. Charles Dickens, powieściopisarz angielski (zm. 9 VI 1870)
- (145) 7 II 1877 – Ur. Feliks Nowowiejski, kompozytor, dyrygent i pedagog związany z Poznaniem (zm. 18 I 1946)
- (90) 7 II 1932 – Ur. Olga Sawicka, polska tancerka i choreograf, primabalerina Opery im. St. Moniuszki w Poznaniu, kierownik baletu w Teatrze Muzycznym w Poznaniu (zm. 2 IV 2015)
- (100) 8 II 1922 – Ur. Tadeusz Gajcy, poeta, prozaik, krytyk literacki (zm. 16 VIII 1944)

- (35) 8 II 1987 – Zm. Bronisława Wajs, cygańska poetka zwana Papuszą (ur. 30 V 1910)
- (120) 9 II 1902 – Ur. Kazimierz Lisiecki, pedagog i wychowawca, współzałożyciel Towarzystwa Przyjaciół Dzieci Ulicy w 1928 r. (zm. 8 XII 1976)
- (185) 10 II 1837 – Zm. Aleksander Puszkina, poeta rosyjski (ur. 6 VI 1799)
- (115) 10 II 1907 – Ur. Stefan Swieżawski, historyk filozofii, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (zm. 18 V 2004)
- (60) 10 II 1962 – Zm. Władysław Broniewski, poeta, tłumacz, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, odznaczony Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari (ur. 17 XII 1897)
- 11 II – Światowy Dzień Chorego obchodzony w dniu Matki Boskiej z Lourdes, ustanowiony 13 maja 1992 r. przez papieża Jana Pawła II
- 11 II – Europejski Dzień Numeru 112 ogłoszony przez Unię Europejską
- (200) 11 II 1822 – Ur. Edward Dembowski, publicysta, filozof, krytyk (zm. 27 II 1846)
- (175) 11 II 1847 – Ur. Thomas Edison (właśc. Thomas Alva Edison), amerykański wynalazca żarówki elektrycznej, megafonu, fonografu, twórca podstaw współczesnej elektryczności (zm. 18 X 1931)
- (105) 11 II 1917 – Ur. Sidney Sheldon (właśc. Sidney Schechtel), amerykański pisarz, autor powieści, scenariuszy filmowych i sztuk teatralnych (zm. 30 I 2007)
- (50) 11 II 1972 – Zm. Marian Hemar (właśc. Jan Marian Heschel), poeta, satyryk, komediopisarz (ur. 6 IV 1901)
- (40) 11 II 1982 – Zm. Czesław Chruszczewski, poznański pisarz i nowelista (ur. 8 V 1922)
- 13 II – Światowy Dzień Małżeństwa
- 13 II – Światowy Dzień Radia obchodzony od 2012 r. z inicjatywą Hiszpanii, proklamowany przez UNESCO w 2011 r.

- (120) 13 II 1902 – Ur. Stanisław Maria Saliński, prozaik, marynista, dziennikarz (zm. 15 X 1969)
- 14 II – Dzień Patronów Europy, św. Cyryla, mnicha i św. Metodego, biskupa
- (165) 15 II 1857 – Zm. Michał Glinka, kompozytor rosyjski (ur. 1 IV 1804)
- (115) 16 II 1907 – Zm. Giosue Carducci, poeta i krytyk włoski, laureat Nagrody Nobla w 1906 r. (ur. 27 VII 1835)
- 17 II – Światowy Dzień Kota
- (195) 17 II 1827 – Zm. Johann Heinrich Pestalozzi, szwajcarski pedagog i pisarz zwany ojcem szkoły ludowej, twórca nowożytnego systemu nauczania początkowego (ur. 12 I 1746)
- (55) 17 II 1967 – Zm. Jan Wiktor, prozaik, eseista (ur. 1 XI 1890)
- (155) 18 II 1867 – Ur. Hedwig Courths-Mahler, pisarka niemiecka (zm. 26 XI 1950)
- 19 II – Dzień Nauki Polskiej obchodzony w rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika
- (210) 19 II 1812 – Ur. Zygmunt Krasiński, poeta, dramaturg (zm. 23 II 1859)
- (105) 19 II 1917 – Ur. Carson McCullers, pisarka amerykańska (zm. 29 IX 1967)
- (100) 19 II 1922 – Ur. Władysław Bartoszewski, historyk, publicysta, działacz społeczny i polityczny, dyplomata (zm. 24 IV 2015)
- (70) 19 II 1952 – Zm. Knut Hamsun (właśc. Knut Pedersen), pisarz norweski, laureat Nagrody Nobla w 1920 r. (ur. 4 VIII 1859)
- (35) 19 II 1987 – Zm. Edward Góra, pisarz związany z Wielkopolską (ur. 25 X 1902)
- 21 II – Międzynarodowy Dzień Walki z Kolonializmem
- 21 II – Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego
- 22 II – Dzień Myśli Braterskiej obchodzony przez organizacje skautowe całego świata
- (290) 22 II 1732 – Ur. George Washington, pierwszy prezydent Stanów Zjednoczonych Ameryki (zm. 14 XII 1799)

- (165) 22 II 1857 – Ur. Robert Baden-Powell, generał angielski, twórca skautingu, pisarz, pedagog (zm. 8 I 1941)
- (120) 22 II 1902 – Ur. Elżbieta Jackiewiczowa, pisarka, publicystka (zm. 31 XII 1976)
- (90) 22 II 1932 – Ur. Anka Kowalska, pisarka i poetka, działaczka KOR-u (zm. 29 VI 2008)
- (80) 22 II 1942 – Zm. Stefan Zweig, pisarz austriacki (ur. 28 XI 1881)
- (35) 22 II 1987 – Zm. Andy Warhol (właśc. Andrew Andy Warhol), malarz i plastyk amerykański, przedstawiciel pop-artu (ur. 6 VIII 1928)
- (30) 22 II 1992 – Zm. Tadeusz Łomnicki, aktor, jego imię nosi Teatr Nowy w Poznaniu (ur. 16 VII 1927)
- (15) 22 II 2007 – Zm. Lothar-Günther Buchheim, niemiecki pisarz, malarz (ur. 6 II 1918)
- (50) 23 II 1972 – Zm. Roman Pollak, historyk literatury polskiej, profesor UP i UAM (ur. 31 VII 1886)
- (15) 23 II 2007 – Zm. Józef Kaliszan, poznański artysta, rzeźbiarz, malarz oraz scenograf (ur. 6 I 1927)
- (130) 24 II 1892 – Ur. Konstantin Fiedin, pisarz rosyjski (zm. 5 VII 1977)
- (180) 25 II 1842 – Ur. Karol May, pisarz niemiecki (zm. 30 III 1912)
- (170) 25 II 1852 – Zm. Thomas Moore, poeta irlandzki (ur. 28 V 1779)
- (115) 25 II 1907 – Ur. Antoni Gołubiew, powieściopisarz i eseista (zm. 27 VI 1979)
- (105) 25 II 1917 – Ur. Anthony Burgess (właśc. John Anthony Burgess Wilson), szkocki prozaik, eseista, kompozytor, scenarzysta filmowy i telewizyjny (zm. 22 XI 1993)
- (220) 26 II 1802 – Ur. Victor Hugo, poeta i pisarz francuski (zm. 22 V 1885)
- (130) 26 II 1892 – Ur. Julian Ejsmond, poeta, bajkopisarz, prozaik i tłumacz (zm. 29 VI 1930)

- (95) 26 II 1927 – Ogłoszenie „Mazurka Dąbrowskiego” hymnem państwowym Rzeczypospolitej Polskiej (cztery zwrotki), skomponowany w 1797 roku we Włoszech; pieśń patriotyczna Legionów Polskich; słowa – Józef Wybicki; autor muzyki – nieustalony
- (215) 27 II 1807 – Ur. Henry Wadsworth Longfellow, poeta amerykański (zm. 24 III 1882)
- (200) 27 II 1822 – Ur. Teofil Lenartowicz, poeta, rzeźbiarz (zm. 3 II 1893)
- (120) 27 II 1902 – Ur. John Steinbeck, pisarz amerykański, laureat Nagrody Nobla w 1962 r. (zm. 20 XII 1968)
- (40) 27 II 1982 – Zm. Maria Kownacka, autorka książek dla dzieci i młodzieży (ur. 11 IX 1894)
- (240) 28 II 1782 – Ur. Józef Bożek, wynalazca, konstruktor (zm. 21 X 1835)
- (210) 28 II 1812 – Zm. Hugo Kołłątaj, pisarz polityczny, historyk (ur. 1 IV 1750)
- (185) 28 II 1837 – Ur. Józef Chociszewski, publicysta i wydawca związany z Wielkopolską (zm. 11 XI 1914)
- (230) 29 II 1792 – Ur. Gioacchino Rossini, kompozytor włoski, twórca oper (zm. 13 XI 1868)
- (90) 29 II 1932 – Ur. Józef Grzegorz Ratajczak, polski poeta i prozaik, autor tekstów dla dzieci i dorosłych, związany z teatrem lalkowym i Polskim Radiem (zm. 24 V 1999)

M a r z e c

- 1 III – Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych” ustanowiony z inicjatywy prezydenta Lecha Kaczyńskiego dla uczczenia żołnierzy niepodległościowego podziemia
- 1 III – Międzynarodowy Dzień Walki przeciwko Zbrojeniom Atomowym, obchodzony w rocznicę wybuchu amerykańskiej bomby wodorowej na atolu Bikini w 1954 roku

- (75) 1 III 1947 – Początek działalności Międzynarodowego Funduszu Walutowego
- (70) 1 III 1952 – Otwarcie Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu
- (40) 2 III 1982 – Zm. Philip Kindred Dick, pisarz amerykański, autor powieści z pogranicza fantasty i literatury fantastycznonaukowej (ur. 16 XII 1928)
- 3 III – Międzynarodowy Dzień Pisarzy ustanowiony przez Międzynarodowy PEN-Club w 1984 r.
- (175) 3 III 1847 – Ur. Alexander Graham Bell, fizyk i wynalazca amerykański szkockiego pochodzenia, wynalazca telefonu (zm. 2 VIII 1922)
- (140) 3 III 1882 – Ur. Kazimierz Bartel, polityk, matematyk, rektor Politechniki Lwowskiej, pierwszy premier Polski po przewrocie majowym (zm. 26 VII 1941)
- (95) 3 III 1927 – Ur. Gabriel Garcia Marquez (właśc. Gabriel José de la Concordia Garcia Marquez), pisarz latynoamerykański, noblista, przedstawiciel realizmu magicznego (zm. 17 IV 2014)
- (45) 3 III 1977 – Ratyfikowanie przez Polskę paktów praw człowieka (Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych; Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych)
- (170) 4 III 1852 – Zm. Nikołaj Gogol, pisarz rosyjski (ur. 1 IV 1805)
- (90) 4 III 1932 – Ur. Ryszard Kapuściński, „król reportażu”, pisarz, korespondent (zm. 23 I 2007)
- 5 III – Dzień Dentysty
- (195) 5 III 1827 – Zm. Alessandro Volta, fizyk włoski (ur. 18 II 1745)
- (100) 5 III 1922 – Ur. Pier Paolo Pasolini, włoski pisarz i reżyser filmowy (zm. 2 XI 1975)
- 6 III – Europejski Dzień Pamięci o Sprawiedliwych ustanowiony przez Parlament Europejski w 2012 roku

- (90) 6 III 1932 – Ur. Bronisław Geremek, polski polityk, z wykształcenia historyk-mediewista, minister spraw zagranicznych (zm. 13 VII 2008)
- (55) 6 III 1967 – Zm. Zoltán Kodály, węgierski kompozytor, krytyk muzyczny i pedagog (ur. 16 XII 1882)
- (15) 6 III 2007 – Zm. Jean Baudrillard, francuski socjolog i filozof kultury, jeden z czołowych przedstawicieli myśli postmodernistycznej, twórca głośnej teorii symulaków (ur. 20 VI 1929)
- (25) 7 III 1997 – Zm. Agnieszka Osiecka, poetka, autorka tekstów piosenek, sztuk teatralnych i telewizyjnych, prozatkarka i dziennikarka (ur. 9 X 1936)
- 8 III – Dzień Kobiet, święto ustanowione na II Międzynarodowym Zjeździe Kobiet Socjalistek w Kopenhadze w 1910 r.
- (200) 8 III 1822 – Ur. Ignacy Łukasiewicz, wynalazca lampy naftowej, twórca przemysłu naftowego (zm. 7 I 1882)
- (135) 9 III 1887 – Ur. Helena Bobińska, prozaik, autorka książek dla dzieci i młodzieży (zm. 9 VI 1968)
- (100) 9 III 1922 – Ur. Kazimierz Serocki, polski kompozytor i pianista (zm. 9 I 1981)
- 10 III – Światowy Dzień Nerek obchodzony w drugi czwartek marca
- (195) 10 III 1827 – Ur. Józef Bliziński, dramaturg (zm. 29 IV 1893)
- (130) 10 III 1892 – Ur. Artur Honegger, kompozytor szwajcarski (zm. 27 XI 1955)
- (80) 11 III 1942 – Ur. Marek Kotański, psycholog, terapeuta, społecznik, twórca Monaru i Markotu (zm. 19 VIII 2002)
- (100) 13 III 1922 – Ur. Józef Szajna, polski malarz, scenograf, reżyser, profesor Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie (zm. 24 VI 2008)
- 14 III – Światowy Tydzień Mózgu (Tydzień Wiedzy o Mózgu)

- (135) 14 III 1887 – Ur. Leon Schiller, polski inscenizator i reżyser (zm. 25 III 1954)
- (115) 14 III 1907 – Ur. Stanisław Ryszard Dobrowolski, poeta, prozaik i publicysta (zm. 17 XI 1985)
- 15 III – Światowy Dzień Konsumenta
- (35) 15 III 1987 – Zm. Bogusław Kogut, pisarz i poeta poznański (ur. 2 IX 1929)
- (5) 15 III 2017 – Zm. Wojciech Młynarski, autor tekstów piosenek i librett, tłumacz, poeta, reżyser i wykonawca piosenki autorskiej, satyryk, artysta kabaretowy (ur. 26 III 1941)
- (235) 16 III 1787 – Ur. George Simon Ohm, fizyk niemiecki (zm. 7 VII 1854)
- (140) 16 III 1882 – Ur. Jan Antoni Grabowski, pisarz i pedagog, autor książek dla dzieci (zm. 19 VII 1950)
- 17 III – Światowy Dzień Morza obchodzony na wniosek Międzynarodowej Morskiej Organizacji Doradczej IMCO w rocznicę wejścia w życie konwencji o powołaniu tej organizacji w 1958 r. (także we wrześniu)
- 18 III – Europejski Dzień Mózgu obchodzony w Polsce od 1998 roku z inicjatywy Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Krzewienia Wiedzy o Mózgu
- 18 III – Światowy Dzień Recyklingu
- (180) 18 III 1842 – Ur. Stéphane Mallarmé, poeta francuski, przedstawiciel symbolizmu (zm. 9 IV 1898)
- (90) 18 III 1932 – Ur. John Updike, amerykański pisarz (zm. 27 I 2009)
- (75) 18 III 1947 – Ur. Joanna Irena Wiszniewicz, polska historyczka i polonistka żydowskiego pochodzenia, pracownik naukowy Żydowskiego Instytutu Historycznego (zm. 31 I 2009)
- 19 III – Światowy Dzień Inwalidy
- (480) 19 III 1542 – Ur. Jan Zamoyski, kanclerz wielki koronny, hetman wielki koronny, założyciel Zamościa (zm. 3 VI 1605)

- (225) 19 III 1797 – Ur. Józef Korzeniowski, poeta, powieściopisarz, nowelista i dramaturg (zm. 17 IX 1863)
- (200) 19 III 1822 – Zm. Józef Wybicki, działacz polityczny, pamiętnikarz, publicysta, dramatopisarz, autor tekstu hymnu narodowego, związany z Wielkopolską (ur. 29 IX 1747)
- (135) 19 III 1887 – Zm. Józef Ignacy Kraszewski, powieściopisarz, poeta (ur. 28 VII 1812)
- 20 III – Światowy Dzień Zdrowia Jamy Ustnej ustanowiony przez Światową Organizację Dentystyczną (FDI) dla uhonorowania jej założyciela dra Charlesa Godona
- 20 III – Międzynarodowy Dzień Szczęścia ustanowiony przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 28 czerwca 2012 r.
- (295) 20 III 1727 – Zm. Isaac Newton, fizyk angielski (ur. 25 XII 1692)
- (130) 20 III 1892 – Ur. Stefan Banach, matematyk, współtwórca analizy funkcjonalnej, profesor Uniwersytetu im. Jana Kazimierza we Lwowie (zm. 31 VIII 1945)
- 21 III – Światowy Dzień Poezji ustanowiony przez UNESCO na Konferencji Generalnej w listopadzie 1998 roku
- 21 III – Światowy Dzień Zespołu Downa ustanowiony w 2005 roku z inicjatywy Europejskiego Stowarzyszenia Zespołu Downa; od 2012 roku pod patronatem Organizacji Narodów Zjednoczonych
- 21 III – Międzynarodowy Dzień Walki z Dyskryminacją Rasową obchodzony od 1967 r. na wniosek ONZ
- 21 III – Dzień Ziemi obchodzony w dniu wiosennego przesilenia, ogłoszony z inicjatywy sekretarza generalnego ONZ w 1971 r.
- (90) 21 III 1932 – Ur. Andrzej Bursa, poeta, prozaik, dramaturg, publicysta (zm. 15 XI 1957)
- 22 III – Światowy Dzień Wody obchodzony od 1993 r., ustanowiony podczas Szczytu Ziemi (konferencji ONZ) w Rio de Janeiro w 1992 r.
- 22 III – Międzynarodowy Dzień Śpiączki

- 22 III – Dzień Ochrony Bałtyku ustanowiony przez Komisję Helsińską w 1997 r.
- (190) 22 III 1832 – Zm. Johann Wolfgang Goethe, poeta, prozaik, dramaturg niemiecki (ur. 28 VIII 1749)
- (100) 22 III 1922 – Ur. Aleksander Wojciechowski, krytyk i historyk sztuki (zm. 20 VIII 2006)
- (65) 22 III 1957 – Ur. Jacek Kaczmarski, poeta, prozaik, autor tekstów piosenek, piosenkarz, „bard Solidarności” (zm. 10 IV 2004)
- 23 III – Światowy Dzień Meteorologii
- (180) 23 III 1842 – Zm. Stendhal (właśc. Marie-Henri Beyle), pisarz francuski (ur. 23 I 1783)
- (110) 23 III 1912 – Ur. Wernher von Braun, specjalista techniki raketowej i kosmicznej, w III Rzeszy twórca pocisków V1 i V2, po 1945 roku pracujący dla USA (zm. 16 VI 1977)
- (75) 23 III 1947 – Zm. Stefan Tytus Dąbrowski, lekarz, biochemik, profesor, rektor Uniwersytetu Poznańskiego (1945-46), poseł na sejm II RP, patron szpitala w Puszczykowie (ur. 31 I 1877)
- 24 III – Narodowy Dzień Życia ustanowiony uchwałą Sejmu RP 27 sierpnia 2004 r. (obchodzony w Polsce od 2005 r.)
- 24 III – Narodowy Dzień Pamięci Polaków Ratujących Żydów pod okupacją niemiecką
- (140) 24 III 1882 – Zm. Henry Wadsworth Longfellow, poeta amerykański (ur. 27 II 1807)
- 25 III – Dzień Świętości Życia wprowadzony przez Kościół katolicki w Polsce na apel Jana Pawła II
- (160) 25 III 1862 – Ur. Gabriel Korbut, historyk literatury, bibliograf (zm. 9 I 1936)
- (45) 25 III 1977 – Powstanie Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela (ROPCiO)

- (10) 25 III 2012 – Zm. Czesław Michniak, pisarz i dziennikarz, związany z poznańskim środowiskiem literackim (ur. 29 VIII 1918)
- 26 III – Międzynarodowy Dzień Epilepsji – Lawendowy Dzień
- (195) 26 III 1827 – Zm. Ludwig van Beethoven, kompozytor niemiecki (ur. 17 XII 1770)
- (130) 26 III 1892 – Zm. Walt Whitman, poeta amerykański, twórca nowego stylu w poezji, dziennikarz (ur. 31 V 1819)
- 27 III – Międzynarodowy Dzień Teatru obchodzony w rocznicę otwarcia (1957) sezonu Teatru Narodów w Paryżu, ogłoszony w czerwcu 1961r. z inicjatywy Międzynarodowego Instytutu Teatralnego (ITI-UNESCO)
- (95) 27 III 1927 – Ur. Mścisław Rostropowicz, rosyjski muzyk, dyrygent, wiolonczelista i pedagog, obrońca praw człowieka (zm. 27 IV 2007)
- (430) 28 III 1592 – Ur. Jan Amos Komensky, pedagog czeski, reformator szkolnictwa (zm. 15 XI 1670)
- (85) 29 III 1937 – Zm. Karol Szymanowski, kompozytor, pianista, pedagog (ur. 3 X 1882)
- (165) 30 III 1857 – Ur. Gabriela Zapolska (właśc. Korwin-Piotrowska, 1 v. Śnieżko-Błocka, 2 v. Janowska), pisarka, nowelistka (zm. 17 XII 1921)
- (110) 30 III 1912 – Zm. Karol May, pisarz niemiecki (ur. 25 II 1842)
- (290) 31 III 1732 – Ur. Joseph Haydn (właśc. Franz Joseph Haydn), kompozytor austriacki (zm. 31 V 1809)
- (140) 31 III 1882 – Ur. Korniej Igorowicz Czukowski (właśc. Nikołaj Wsiewołodowicz Korniejczukow), pisarz, teoretyk i historyk literatury, krytyk literacki i tłumacz rosyjski (zm. 28 X 1969)
- (130) 31 III 1892 – Ur. Stanisław Władysław Maczek, generał (zm. 11 XII 1994)

- (105) 31 III 1917 – Zm. Emil von Behring, bakteriolog niemiecki, wynalazca surowicy antytoksykcyjnej: przeciwżółcowej i przeciwbłoniczej, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie medycyny 1901 (ur. 15.03.1854)

II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE

Mikołaj Paczkowski

JÓZEF WYBICKI – AUTOR NIE TYLKO MAZURKA DĄBROWSKIEGO

Józefa Wybickiego, jako twórcę słów obecnego hymnu państwowego, kojarzy dzisiaj chyba każdy Polak. Mniej znany pozostaje natomiast inny dorobek pisarski autora *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech*. Nie znaczy to jednak, że nie zasługuje on na zainteresowanie. Wręcz przeciwnie – ten utalentowany pisarz pozostawił po sobie bogatą i różnorodną spuściznę literacką. Wśród jego tekstów znajdziemy pisma polityczne, prace o charakterze społecznym, ekonomicznym czy prawnym, pamiętniki, wreszcie poezję oraz sztuki sceniczne. Wszystkie one pozwalają dostrzec w Wybickim człowieka nie tylko utalentowanego, ale także erudytę i patriotę, który przez całe życie angażował się w sprawy publiczne. Rok 2022 przynosi podwójną okazję do przypomnienia o działalności i pisarstwie tego autora, upływa bowiem dwieście siedemdziesiąt pięć lat od czasu narodzin poety, a także dwieście lat od roku jego śmierci.

Józef Rufin Wybicki urodził się w 1747 roku w Będominie¹ na Kaszubach, w niezamożnej rodzinie szlacheckiej. Edukację rozpoczął w tradycyjny dla ówczesnego ziemiaństwa sposób, a więc w kolegium jezuickim. Wcześniej osierocony przez ojca, znajdujący się pod opieką stryja, pisarz nie miał możliwości kontynuowania nauki na uniwersytecie, został więc skierowany na praktykę prawniczą do sądu grodzkiego w Skarszewach. Brak specjalistycznego wykształcenia młody Wybicki nadrabiał pracowitością, ze szkoły jezuickiej wyniósł natomiast znajomość łaciny oraz ponadprzeciętnie rozwinięte zdolności oratorskie (ze względu na nie był czasem nazywany „Cyceronem”), dzięki czemu szybko zdołał pozytywnie wyróżnić się na tle rówieśników.

Elekcja zorganizowana w Warszawie po śmierci Augusta III Sasa stanowiła dla początkującego prawnika pierwszą formę aktywności w życiu publicznym. Wybicki, ze względu na związki z wojewodą pomorskim Pawłem Mostowskim, znalazł się wśród stronników Stanisława Poniatowskiego. W spisanych później wspomnieniach pisarz krytycznie spoglądał na to wydarzenie, jednak – jak podkreśla Władysław Zajewski – w połowie XVIII wieku

---

¹ W rodzinnym dworku Wybickich znajduje się obecnie Muzeum Hymnu Narodowego, prawdopodobnie jedyna tego typu instytucja na świecie.

stronictwo „posiadało [...] jeszcze strukturę feudalną, opierało się raczej na zależności majątkowej, związkach rodzinnych czy ochronie prawnej gwarantowanej przez określonego oligarchę jego klientom”². Trudno dziwić się niedoświadczonemu szlachcicowi, że swojego poparcia udzielał niemal bezrefleksyjnie. Wyprawa na sejm elekcyjny do stolicy miała jednak istotne znaczenie w życiu Józefa Wybickiego – nie tylko dlatego, że mógł on z bliska obserwować życie warszawskich elit. Opowiedzenie się za zwycięskim kandydatem, z całą pewnością, pozytywnie wpłynęło na dalszy rozwój jego kariery zawodowej i politycznej.

Po odbyciu praktyk w Poznaniu oraz Bydgoszczy, w 1767 roku dwudziestoletni prawnik wybrany został posłem okręgu kościerskiego. Pełniąc tę funkcję Wybicki wziął udział w obradach, które przeszły do historii jako „sejm repninowski” (od nazwiska rosyjskiego dyplomaty Nikołaja Repnina, wywierającego naciski na debatujących posłów). Wysłannikowi carycy Katarzyny II udało się wywołać atmosferę strachu, która miała doprowadzić do zgodnego przyjęcia prorosyjskich ustaw. Ich akceptacji, nieoczekiwanie, przeciwstawił się właśnie Józef Rufin, występując na sesji w obecności Stanisława Augusta oraz rosyjskiego ambasadora. Protest młodego posła, mimo że nie wpłynął na ostateczny wynik obrad, zyskał rozgłos i przysporzył jego autorowi wiele popularności. Repnin wydał rozkaz aresztowania Wybickiego, któremu jednak udało się wyjechać ze stolicy. Wystąpienie sejmowe stało się kamieniem milowym w życiu pisarza i niewątpliwie wpłynęło na jego późniejsze decyzje – zarówno polityczne, jak i artystyczne. On sam, po latach, tak postrzegał znaczenie protestu:

co do życia mego politycznego, postępując ciągiem powiem, iż porwany nawałnością potoku interesów publicznych, musiałem się puścić i dalej na nieprzejrzaną przestrzeń i głębię odmetu! Miałem wpaść bez doświadczenia i zamiaru na burze, i fale już odtąd szczególnym jakimś przeznaczeniem całe mną życie miotać miały!!³

Wybicki nie był jedynym uczestnikiem sejmu, któremu nie podobały się jego ustalenia, dlatego na wieść o zawiązaniu konfederacji w Barze, natychmiast postanowił do niej dołączyć. Po przybyciu do miasta spotkał się z wielkim entuzjazmem i szybko powołano go na konsyliarza generalnego. Jego głównym zadaniem było zabieganie o poparcie dla barżan europejskich stolic (przede wszystkim Paryża oraz Berlina), choć angażował się także bezpośrednio w walkę zbrojną. Pisarz do końca żywił nadzieję, że rozbiór Polski jest do

---

² W. Zajewski, *Józef Wybicki*, wyd. 2., Warszawa 1983, s. 22.

³ J. Wybicki, *Życie moje oraz wspomnienie o Andrzejku i Konstancji Zamoyskich*, oprac. A.M. Skalkowski, Kraków 1927, s. 53.

uniknięcia. Po upadku konfederacji w 1772 roku zdecydował się, inaczej niż znaczna część przywódców związku, na powrót do kraju, gdzie na kilka lat zrezygnował z działalności politycznej.

Impulsem do ponownego zaangażowania się w życie kraju była tragiczna śmierć ukochanej żony Kunusi (Kunegundy Drwęskiej). Wybicki rozpoczął prace w zespole mającym opracować nowy kodeks praw, gdzie powierzono mu odpowiedzialne zadanie redagowania w formie pisemnej omawianych wcześniej projektów ustaw. Przygotowany *Zbiór praw sądowych* (niekiedy nazywany także *Kodeksem Andrzeja Zamoyskiego* od nazwiska kanclerza kierującego pracami) wyrastał bezpośrednio z oświeceniowej idei kodyfikacji, a celem jego powstania było nie tylko ujednoczenie przepisów panujących na terenie Rzeczypospolitej, ale również przeprowadzenie określonych reform społecznych⁴. Projekt, przedstawiony w 1778 roku, w nowatorski sposób ujmował tak zwaną kwestię chłopską, umacniał pozycję monarchy, a także regulował stosunki ze Stolicą Apostolską, istotnie ograniczając jej wpływy.

Aby przeprowadzić tak znaczące zmiany potrzebne było szerokie poparcie społeczne. Wyrażano więc przekonanie, że nowe idee należy propagować nie tylko wśród intelektualistów i magnatów skupionych w otoczeniu króla, ale przede wszystkim wśród szlachty. Zadanie to powierzono Józefowi Wybickiemu, który na bieżąco referował prace komisji w czasie obiadów czwartkowych. Miał on także doświadczenie w pisaniu tekstów o charakterze perswazyjnym – w latach 1775-1776 opublikował w Poznaniu trzy broszury pod nazwą *Myśli polityczne o wolności cywilnej*, w których obok krytyki przywar narodowych zawarł pozytywny program odnowy państwa za pomocą reformy prawnej. Koncepty wprowadzane do *Kodeksu Zamoyskiego* pisarz popularyzował za pomocą anonimowych listów rozpowszechnianych na terenie Warszawy. Złożyły się one następnie na cykl 14 tekstów zebranych i wydanych pod wspólnym tytułem *Listy patriotyczne do Jaśnie Wielmożnego eks-kanclerza Zamoyskiego, prawa układającego, pisane* (1777-1778). Przygotowana przez Wybickiego publikacja stanowi doskonałe świadectwo zarówno oświeceniowych poglądów publicysty, jak i jego ponadprzeciętnych zdolności literackich. W ocenie Łukasza Kurdybachy, autor

Umie przemawiać do czytelnika logicznie, przekonywająco, potrafi na poparcie swoich wywodów używać faktów historycznych i liczb statystycznych, posiada dużą zdolność skupienia uwagi na omawianych zagadnieniach. Ale umie też doskonale posługiwać się ironią, oburzeniem, czasami bolesnym szyderstwem. Przy sprawach

---

⁴ I. Jakubowski, *Kodyfikacje prawa polskiego w wieku oświecenia i spór o rolę prawa rzymskiego na początku XIX stulecia*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2009, t. LXXX, s. 105.

szczególnie ważnych potrafi wytwarzać nastroje liryczne, jak mało który ze współczesnych mu prozaików⁵.

Próby propagowania reform zawartych w *Zbiorze praw sądowych* nie przyniosły jednak oczekiwanego skutku. Nowy kodeks został odrzucony na sejmie w 1780 roku, do czego usilnie przyczynił się nuncjusz apostolski, działający wspólnie z rosyjskim ambasadorem. Zaangażowanie autora *Listów patriotycznych* w prace nad nową kodyfikacją docenił natomiast Stanisław Poniatowski, który mianował Józefa Wybickiego na królewskiego szambelana. Nie była to jedyna zmiana w życiu pisarza. Po ślubie z Esterą Wieruskowską przeprowadził się do dworu w wielkopolskich Manieczkach, gdzie poświęcił się, przede wszystkim, twórczości literackiej.

Na pisarstwo Wybickiego z tego okresu składają się głównie utwory przeznaczone do wystawiania w teatrze. Dzieje się to w okresie świetności sceny warszawskiej, co nie mogło pozostać bez wpływu na młodego autora, który pracując w Komisji Kodyfikacyjnej uczestniczył w życiu kulturalnym stolicy. Choć dramaty pisarza zaczęły ukazywać się drukiem od 1781 roku, pierwszy z nich, *Zygmunt August. Tragedia*, datowany jest już na rok 1779. Tekst stanowi rozliczenie z zaangażowaniem Józefa Rufina w działalność konfederacji barskiej oraz jednoznaczne opowiedzenie się po stronie monarchy. Pisarz nie wypowiada się jednak wprost, lecz swoje przesłanie ubiera w historyczny kostium, dostrzegając analogię między panowaniem Stanisława Poniatowskiego i ostatniego Jagiellona. Co ważne, udało mu się przy tym zachować zasady tragedii klasycystycznej, dzięki czemu sztuka już przez ówczesnych teoretyków literatury uznana została za wzorowy przykład dramatu o tematyce narodowej.

Do pierwszego etapu twórczości scenicznej Józefa Wybickiego zaliczana jest także, wydana w 1783 roku (ale rozpoczęta jeszcze w czasie prac nad *Listami patriotycznymi*) komedia *Kulig*. Okres powstania utworu pozwala lepiej zrozumieć poruszaną w nim tematykę. Jest to w rzeczywistości polska komedia dworskowa – już sam tytuł odnosi się do popularnej wśród szlachty zabawy zimowej – w której karnawałowa sceneria staje się pretekstem do krytyki przywar polskiej magnaterii oraz ukazania chaosu prawnego panującego w kraju. W oczywisty sposób sztuka ta stanowiła więc opowiedzenie się za koniecznością uchwalenia nowej kodyfikacji. Całość oparta została na oświeceniowym schemacie, w którym młodość przeciwstawiona zostaje starości (na drodze młodego Kleandra, starającego się o rękę Rozety, staje jej ojciec Domaros). Ze względu na barwny opis obyczajów, doskonale oddanie atmosfery

---

⁵ Ł. Kurdybacha, „Listy patriotyczne” Józefa Wybickiego, „Pamiętnik Literacki” 1950, t. 41, nr 3-4, s. 759.

dworku oraz umiejętne budowanie scen humorystycznych, *Kulig* odniósł znaczący sukces sceniczny i długo cieszył się uznaniem widzów.

Wśród utworów dramaturgicznych Wybickiego, oprócz klasycznych komedii czy tragedii, znajdziemy także opery, których w latach 1781-1788 napisał aż pięć. Choć dzieła te zachowały się w wersji niepełnej (brak, między innymi, partytur), pozwalają one postawić tezę o znaczącym wkładzie ich autora w rozwój gatunku na polskim gruncie. Tematyka oper napisanych przez Józefa Rufina jest różna: od biblijnej, jak w przypadku przekładu tragedii Woltera *Samson* (1779), przez problematykę wiejską (*Kmiotek* z 1787 roku), aż po historyczną, stanowiącą podstawę dla dzieła *Samnitka*, które także pochodzi z roku 1787. Wymowa wszystkich tekstów jest jednak podporządkowana aktualnym sprawom państwowym i stanowi emanację poglądów politycznych Wybickiego. Uwidocznia się to choćby w ostatniej z wymienionych oper, której fabuła przedstawia historię związaną ze starożytnym ludem Samnitów, ale jej warstwa ideowa dotyczy, przede wszystkim, roli kobiet w formowaniu postaw patriotycznych. Problematyka ta łączyła się z nowym w XVIII wieku wzorcem kobiety-obywatelki, który „w znaczniej mierze kształtowano przy pomocy słowa pisanego i szeroko promowano we wszystkich rodzajach literatury”⁶. Poeta wpisywał się więc w dominujące ówczesne tendencje, a także jednoznacznie stawał po stronie środowisk reformatorskich.

Koncepcja nowocześnie rozumianego patriotyzmu, jako cnoty przynależnej wszystkim obywatelom bez względu na płeć, podjęta została również w operze *Polka*, wydanej w 1788 roku. Było to bodaj najbardziej znaczące osiągnięcie sceniczne Józefa Rufina. Utwór, prezentujący historyczne wydarzenia związane z obroną twierdzy w Trembowli (do której żywo zachęcała żona kapitana Jana Samuela Chrzanowskiego, Anna Dorota) przed znacznie potężniejszą armią turecką, wyrastał bezpośrednio z ówczesnej sytuacji politycznej. Wybicki bowiem agitował za jego pomocą na rzecz uczestnictwa Polski w wojnie turecko-rosyjskiej po stronie Rosji, co mogło ułatwić częściowe odzyskanie suwerenności, a także zwiększyć prestiż państwa na arenie międzynarodowej. Tytułowa Polka występuje tutaj w roli matki narodu, wyposażona zostaje więc w atrybuty, takie jak majestatyczna postawa, broń trzymana w dłoni czy wieniec. Wszystko to sprawia, że urasta ona do rangi symbolu służby na rzecz państwa oraz staje się przykładem obywatelskiego poświęcenia. Pisząc o spuściźnie dramaturgicznej Wybickiego warto zaznaczyć, że jego działalność nie ograniczała się wyłącznie do pracy nad

---

⁶ S.A. Kusz, *Serce nie słuگا. Refleksja nad kształtowaniem patriotycznych postaw kobiet w „Samnitce” (1787) Józefa Wybickiego*, „Meluzyna” 2020, nr 2(23), s. 25.

tekstem – angażował się także w przygotowywanie scenografii, reżyserię, a czasem występował również na scenie.

Stabilizacja materialna oraz rodzinna pozwoliła po kilku latach powrócić autorowi *Kuligu* do aktywności politycznej. W dedykowanych Michałowi Poniatowskiemu *Uwagach politycznych i krytycznych nad stanem dawnym i dzisiejszym narodu polskiego* (1783-1784) popierał działania Komisji Edukacji Narodowej zmierzające do reformy oświaty, a także wyrażał swój podziw dla ustrojów państw takich jak Holandia czy Stany Zjednoczone. Włączył się w prace nad *Kodeksem Stanisława Augusta*, który był kolejną próbą uporządkowania polskiego prawa. Jednocześnie jednak Wybicki coraz bardziej krytycznie spoglądał na działania monarchy, który – w jego ocenie – prowadził politykę zbyt uległą wobec Rosji. W tym kontekście nie mogą dziwić słowa padające w początkowej części wiersza *Jeszczem Polak* z 1787 roku:

Niesfornie sprzęgły Ciołek z Orłem i Pogonią Gubią w nierządzie matkę i szarpią jej ciało⁷.

Orzeł i Pogoń to bezpośrednie odwołanie do królewskiego herbu, matką jest tu ojczyzna. Pisarzowi nie było łatwo całkowicie przeciwstawić się Stanisławowi Poniatowskiemu. Świadczy o tym jego postawa wobec decyzji króla o kapitulacji wojsk polskich w wojnie z Rosją i przystąpieniu do targowiczian w 1792 roku. Choć Józef Rufin początkowo także złożył akces do konfederacji, wierząc, że postępowanie monarchy daje szansę na uratowanie państwa, bardzo szybko zmienił front, przyłączając się do buntowników. Nie może więc dziwić fakt, że z entuzjazmem powitał wiadomość o insurekcji kościuszkowskiej i wszedł do władz powstania. W tym okresie ponownie przydatne okazały się jego zdolności literackie. Wybicki przygotowywał bowiem odezwy mające zachęcić obywateli do uczestnictwa w zrywie niepodległościowym. Zredagował także wystąpienia dla Najwyższego Naczelnika, jak choćby mowę skierowaną do mieszkańców Wielkopolski czy tekst znany pod nazwą *Kościuszek do ludu francuskiego* (1795).

Insurekcja stanowiła istotne wydarzenie w życiu Józefa Wybickiego z jeszcze jednego powodu. To właśnie w tym okresie poznał generała Jana Henryka Dąbrowskiego, z którym związała go wieloletnia przyjaźń. Powstańcy wspólnie przemierzali Wielkopolskę, a po klęsce zrywu złączył ich los emigrantów zmuszonych do opuszczenia ojczyzny. Obaj znaleźli się w Paryżu, gdzie Dąbrowskiemu w 1797 roku udało się uzyskać zgodę Napoleona Bonaparte na powołanie Legionów Polskich we Włoszech. Z tym wydarzeniem

---

⁷ J. Wybicki, *Jeszczem Polak*, w: tegoż, *Wiersze i arietki*, oprac. E. Rabowicz, T. Swat, Gdańsk 1973, s. 100.

związane jest powstanie najważniejszego i najpopularniejszego tekstu autorstwa Józefa Wybickiego, a więc *Mazurka Dąbrowskiego*. Utwór został napisany prawdopodobnie w lipcu 1797 roku, a „proste słowa pieśni do melodii starego, podlaskiego – jak twierdzą specjaliści – mazurka przyjęte zostały z entuzjazmem przez twórcę Legionów gen. Dąbrowskiego i jego żołnierzy”⁸. Kompozycja bardzo szybko zyskała popularność także na ziemiach polskich, szczególnie w zaborze austriackim.

Autor *Pieśni Legionów Polskich* nie poprzestał jednak wyłącznie na wsparciu inicjatywy Jana Henryka Dąbrowskiego słowem. Współpracował z oddziałami, zajmując się działalnością dyplomatyczną, propagandową oraz wychowawczą. W czasie wojny francusko-pruskiej, która wybuchła w 1806 roku, Wybicki włączył się w sprawy administracyjne, koordynując, między innymi, dostawy zaopatrzenia dla armii napoleońskiej. Jego zaangażowanie docenił sam Cesarz Francuzów, doprowadzając do zwrotu utraconych przez Józefa posiadłości (w tym wielkopolskich Manieczek), a także odznaczając go Orderem Legii Honorowej. Wielkim przeżyciem było dla pisarza uczestnictwo w nadaniu przez Napoleona konstytucji Księstwu Warszawskiemu. Jeszcze silniej doświadczył jednak klęski wojsk francuskich, która stanowiła kres marzeń o odzyskaniu niepodległości.

Ostatni etap życia Wybickiego przypadł na czasy Królestwa Polskiego. W tym okresie także nie pozostawał bierny, piastując choćby urząd prezesa Sądu Najwyższego. Swoje kompetencje prawnicze wykorzystał w pracy nad opracowywaniem nowych kodeksów prawa cywilnego i karnego. Nie zaniechał także aktywności publicystycznej. W *Listach obywatelskich do Jana Węgleńskiego*, które w latach 1816-1817 ukazywały się na łamach „Pamiętnika Warszawskiego”, informował o trudnej sytuacji finansowej polskiego ziemiaństwa, krytykował podnoszenie podatków, a także postulował rozwój rodzimego przemysłu. Poglądy ekonomiczne prezentowane przez Wybickiego w tych tekstach wyrastały bezpośrednio z idei postulowanych przez oświeceniowych myślicieli, takich jak Adam Smith czy Jan Jakub Rousseau. Istotny był także polityczny wymiar *Listów*, które stanowiły stanowcze opowiedzenie się za autonomicznością Królestwa Polskiego. W 1819 roku ukazał się z kolei *Zbiór myśli politycznych o rządzie reprezentacyjnym*, w którym pisarz z entuzjazmem wypowiadał się o systemie reprezentacyjno-konstytucyjnym, wzorowanym na parlamentarystyce angielskiej, a także jawił się jako liberał, zwolennik wolności druku oraz sądów opartych na radzie przysięgłych.

---

⁸ T. Swat, *O tradycji „Mazurka Dąbrowskiego”*, „Niepodległość i Pamięć” 1998, nr 5/1, s. 58.

Projekt kodeksu cywilnego zredagowany przez autora *Myśli politycznych* okazał się na tyle nowatorski, że zmusił Wybickiego do opuszczenia zajmowanego stanowiska w atmosferze skandalu. Szczególne emocje wzbudziła kwestia rozwodów, które przygotowywana kodyfikacja przewidywała. Po złożeniu dymisji, pisarz powrócił do ukochanych Manieczek, gdzie zmarł kilka miesięcy później. Jego grób znajduje się obecnie w Krypcie Zasłużonych Wielkopolan w podziemiach kościoła św. Wojciecha w Poznaniu, dokąd został przeniesiony z cmentarza w Brodnicy w 1923 roku.

Życie Józefa Rufina Wybickiego przypadło na czas niezwykle tragiczny w historii Polski. Rządy ostatniego króla Rzeczypospolitej, konflikty wewnętrzpaństwowe, rozbiory i próby walki o zachowanie niepodległości, wreszcie emigracja, wojny napoleońskie oraz krótkotrwała nadzieja związana z Cesarzem Francuzów. Pisarz był nie tylko świadkiem, ale przede wszystkim uczestnikiem wszystkich tych wydarzeń. Jego biografia podporządkowana została losom ojczyzny, dla której nigdy nie wahał się zaangażować, często ryzykując majątkiem, pozycją społeczną, a nawet życiem. Zapamiętany przez potomnych jako autor *Mazurka Dąbrowskiego*, pozostawił po sobie znacznie więcej utworów zróżnicowanych gatunkowo i tematycznie. Publicystyka i prace polityczne ukazują Wybickiego jako oświeconego patriotę, umiejętnie wykorzystującego perswazyjne możliwości retoryki. W tekstach prawniczych przekonywał do konieczności reformowania kraju, samemu wysuwając śmiało propozycje ustaw. Wreszcie, utwory sceniczne oraz poezje tego pisarza są świadectwem nieprzeciętnego talentu literackiego, który zawsze był jednak wykorzystywany dla sprawy państwowej. Wszystko to pozwala uznać Józefa Wybickiego za postać niezwykle znaczącą dla historii Polski, nie tylko ze względu na *Pieśń Legionów Polskich we Włoszech*.

Bibliografia

Literatura podmiotu:

1. Wybicki J., *Dramaty*, t. 1-2, oprac. zespół pod kier. I. Kadulskiej, Gdańsk 2013.
2. Wybicki J., *Listy patriotyczne*, oprac. K. Opatek, Wrocław 1955.
3. Wybicki J., *Wiersze i arietki*, oprac. E. Rabowicz, T. Swat, Gdańsk 1973.
4. Wybicki J., *Życie moje oraz wspomnienie o Andrzeju i Konstancji Zamoyskich*, oprac. A. M. Skałkowski, Kraków 1927.

Literatura przedmiotu:

1. Jakubowski I., *Kodyfikacje prawa polskiego w wieku oświecenia i spór o rolę prawa rzymskiego na początku XIX stulecia*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2009, t. LXXX.
2. Koźmiński K., *Józef Wybicki*, Warszawa 1963.
3. Kurdybacha Ł., „Listy patriotyczne” Józefa Wybickiego, „Pamiętnik Literacki” 1950, t. 41, nr 3-4.
4. Kusz S. A., *Serce nie sługa. Refleksja nad kształtowaniem patriotycznych postaw kobiet w „Samnitce” (1787) Józefa Wybickiego*, „Meluzyna” 2020, nr 2(23).
5. Pętkowska E., *Biografia intelektualna Józefa Wybickiego w latach 1794-1806*, Warszawa 2016.
6. Swat T., *O tradycji „Mazurka Dąbrowskiego”*, „Niepodległość i Pamięć” 1998, nr 5/1.
7. Zajewski W., *Józef Wybicki*, wyd. 2., Warszawa 1983.

Mikołaj Paczkowski – absolwent filologii polskiej i kulturoznawstwa, obecnie doktorant na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół historii literatury i kultury artystycznej XX wieku (ze szczególnym uwzględnieniem dwudziestolecia międzywojennego), komparatystyki literackiej i kulturowej oraz kontekstów antropologicznych w literaturoznawstwie.

ŚRODOWISKO WIELKOPOLSKIEJ KULTURY

Jan Janusz Tycner

ŚRODOWISKO POZNAŃSKIEJ KULTURY

W MOICH WSPOMNIENIACH.

CZĘŚĆ II

Zapraszam czytelników „Poradnika Bibliograficzno-Metodycznego” WBPICAK w Poznaniu do kolejnej peregrynacji bliskich mi przyjaciół, znajomych...

Niech mottem naszego spotkania będą słowa ks. Józefa Stanisława Tischnera, „Filozofia dramatu”, fragment.

Nie ma Ja bez Ty i Ty bez Ja. Znaczy to nie tylko, iż ja i ty odbijamy się wzajemnie, jak lustra, stojąc na przeciwległych brzegach rzeki, ale i to, że Ty jesteś we mnie, a Ja w tobie, iż niesiemy siebie jako swe ciężary. Jesteś we mnie. Jestem w Tobie. Jesteś częścią dziejów mojego Ja, a ja jestem częścią dziejów twojego Ty. Mimo tego przenikania, jesteśmy sobą. Sobą do końca. Sobą nie do zmazania. Jestem sobą wtedy, gdy mi jesteś ciężarem i gdy mi jesteś wyzwoleniem; bo naprawdę nim także jesteś. Kiedy cię spotkałem, poczułem się w jakimś stopniu wyzwolony. Od czego? Od kogo? Może od własnych myśli, może od innego Ja, które szło za mną jak cień? To doświadczenie: ciężaru – lekkości jest bardzo ważne. Lecz to nie forma zniewala materię – forma Ty materię Ja. I nie materia uwalnia się od formy – materia Ja od formy Ty. (...) Wszystko jest tu wartością. Jest wartość ciężaru i wartość lekkości. Jako wartość – możesz być dla mnie jednym lub drugim. I ja dla ciebie. Możemy unosić siebie w górę lub ciągnąć w dół.

Jesteśmy, jacy jesteśmy, poprzez siebie. I poprzez siebie jesteśmy tam, gdzie jesteśmy. Tak rozwijamy nasz dramat – na dobre i na złe.

BEATA WICIAK-KRÓL – polonistka, poetka

(1962)

Moje życie

Moje życie rozedrgane niepokojem
pisane bezsennością

ile trzeba mieć odwagi w sercu
by zachować radość istnienia.

Zamknięta w klatce własnych myśli
próbuję odnaleźć skrzydła
wciśnięte w najgłębszy kąt pokoju
w bałaganie zwanym życiem.

Rozdarta między prostotą chleba
a wyrafinowaniem wina.
Pragnę obu.

(Beata Wiciak-Król z tomu „Bezsennek podróży”)

Pani związki z Poznaniem, oprócz urodzenia...

Rzeczywiście wszystko zaczęło się od Poznania. Urodziłam się w tym mieście i jestem z nim emocjonalnie związana, ale nie jestem typową poznanianką. Na moje postrzeganie świata wpływ miały korzenie i tradycja zarówno ta, poznańska jak ją nazwałam – organicznikowska i ta, warszawsko-kresowa – niepodległościowa. Przez pierwsze 8 lat mieszkałam z rodzicami i dziadkami na Dębcu. Kiedy miałam 9 lat przeprowadziliśmy się z rodzicami na Rataje. Osiedle Młodych jest dla mnie miejscem szczególnym, bliskim. Takim rodzajem najmniejszej ojczyzny. Pracuję w X Liceum im. Przemysła II na os. Rzeczypospolitej (35 lat w zawodzie pedagoga).

Może opowie Pani o rodzinnych tradycjach?

Gdy byłam mała myślałam, że rodziny są takie jak moja, różnorodne. Wszyscy moi dziadkowie urodzili się poza granicami obecnej Polski i wszyscy związani byli z Poznaniem. W ich dowodach wpisane było miejsce urodzenia Niemcy, Francja i ZSRR. Mama była warszawianką, małą modelką Domu Jabłkowskich – takiego polskiego Harrodsa. Tylko tata był poznaniakiem, a dokładnie puszczykowieńskim, z czego też był dumny. Opowiadał o Cyrylu Ratajskim, witał się z Arkadym Fiedlerem, tłumacząc mi, że to ważny polski pisarz. W moim domu mieszały się tradycje, kuchnie, pieśni i zwyczaje. Jadało się bliny i cepeliny, ale też kaczkę z modrą kapustą, pyzy i „eintopf”, zbierało się świętojanki i chabry. Dom był zawsze otwarty i gościnnie.

Od kiedy zaczęła Pani pisać wiersze?

Zacząłam pisać wiersze w szkole podstawowej, w trzeciej klasie, co prawda z jeszcze większym zapałem pisałam powieści. Zeczytywałam się wówczas „Trylogią” i innymi dziełami Henryka Sienkiewicza. Te były ulubione, a pochłaniałam też Ignacego Kraszewskiego, Karola Maya, Alfreda Szklarskiego. Jakieś skandynawskie „Dzieci z Bullerbyn” nie działały na moją wyobraźnię. Znałam utwory Marii Konopnickiej i Ernesta Brylla. Wiersze na poważnie zaczęłam pisać w siódmej klasie. Czytałam Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego, ale także Elizabeth Barry Browning. Fascynowała mnie chyba w tym czasie najbardziej.

Jakie znaczenie ma dla Pani teatr, muzyka?

Zawsze kochałam teatr – jedną z moich młodzieńczych, ulubionych sztuk było „Życie jest snem” Calderona de la Barci, ale chłoniłam wszystko co było możliwe. Potrafiłam wsiąść w pociąg i wyruszyć w świat, by obejrzeć jakiś interesujący mnie spektakl w Warszawie lub Krakowie, nie mówiąc o Poznaniu. Byłam na występie Ewy Demarczyk i nigdy nie przestanę tego wspominać. Na „Krzesianym” Konrada Drzewieckiego czy sztukach reżyserowanych przez Izabellę Cywińską. Marca Chagalla pokochałam w Teatrze Żydowskim w Warszawie. Don Giovanniego w Petersburgu. Komédie dell’arte we Włoszech. Nawet męża Janusza poznałam na koncercie Macieja Zembatego. „Stare Dobre Małżeństwo” nie miało jeszcze nazwy, gdy słuchałam ich pierwszych występów.

Prowadzi Pani w X Liceum Ogólnokształcącym na Ratajach zajęcia, popularyzując sztukę Melpomeny.

Tak, ale zanim powiem coś o sobie muszę przywołać historię X Liceum, bo ma ono piękne tradycje filmowe. Od 1983 roku istniał w szkole Dyskusyjny Klub Filmowy prowadzony przez profesora Macieja Plewińskiego i profesor Marię Sołygę. Dane mi było współpracować z nimi w tym klubie, ale miałam też od początku swoje małe poletko – Teatr Dycha. Pomysł i nazwa narodził się, gdy w pierwszym roku mojej pracy w X Liceum, przygotowaliśmy z księdzem Grzegorzem Zbączyniakiem przedstawienie. Ksiądz Grzegorz zaproponował nazwę i tak zostało... Teraz jest Dyskusyjny Klub Filmowo-Teatralny, bo dodałam teatr, by poszerzyć zainteresowania uczniów.

Czy młodzież pragnie poznać smak sztuki słowa?

To wspaniałe, ale młodzież ciągle jest wrażliwa na sztukę. Pragnie recytować, śpiewać, grać, tworzyć. Lubię w ludziach pasję, a w młodzieży szczególnie. Trzeba im tylko stworzyć przestrzeń, rozbudzić wrażliwość. Oczywiście, to nie są zawodowi aktorzy, oni się mają przede wszystkim uczyć, ale do DKFT przyjmuję wszystkich, bo kiedy jak nie w szkole mogą wyjść na scenę i spróbo-

wać. Wbrew pozorom, to ciężka praca. Mi nie chodzi o to, by oni zostali aktorami, ale by zdobyli warsztat i pokochali piękne słowo i literaturę. Moim sukcesem jest ich wiedza, ich radość z obcowania z literaturą i sceną.

Jaką Pani poleca książkę na zimowe wieczory?

Odkryłam nowego autora dla siebie: Jarosława Rybskiego. Przeczytałam dwie jego powieści „Warkot” i „Gromił”. Świetna lektura. Dobrze się ją czyta, jest rozrywkowa, ale pełna refleksji i trafnych obserwacji historycznych.

Jak Pani ocenia dzisiejszy repertuar Teatrów Nowego, Polskiego, Animacji w Poznaniu?

Są wspaniałe spektakle: „Mister Barańczak” w Teatrze Nowym, „Miłość do trzech pomarańczy” w Teatrze Animacji, „Virtuoso” w Teatrze Muzycznym, ale nie wszystko w obecnym repertuarze naszych teatrów mnie zachwyca. Jestem człowiekiem otwartym i gotowym przyznać, iż świat musi się zmieniać, ale pewien trend jest dla mnie niezrozumiały. Nie mówię, że „Dziady” mogą być wystawiane tylko „po bożemu”, ale sztuki o niczym osłabiają mnie. Trochę nagości, trochę brutalności i... widzę banał, który miał zaszokować. Staram się zwykle być na premierze, obejrzeć spektakl zanim pójde z młodzieżą. Szczególnie Teatr Polski proponuje niezrozumiałe dla mnie inscenizacje, a nie sztukę naprawdę. Wszelka sztuka tendencyjna jest w swej istocie martwa, tak było z pozytywistycznym utylitaryzmem z socrealistyczną tendencją i tak jest z ideologiczną poprawnością. Broni się tylko to, co jest prawdziwe i autentyczne.

Jaki poleca Pani film i dlaczego?

Wielkie wrażenie zrobił na mnie film Jana Komasy „Boże Ciało”. To trudne kino, ale wartościowe, bez gotowych rozwiązań, nazwałabym je poszukującym. Taka postawa jest mi bliska.

Czym dla Pani jest przyjaźń, rodzina.

To kotwica w szalonym świecie. Przeżywanie radości i smutku z drugim człowiekiem, dzielenie się uczuciami i przemyśleniami – to chyba największa wartość. Jestem osobą, która kocha dialog, porozumienie, współdziałanie, chociaż zdaję sobie sprawę, że mam silny imperatyw wolności myślenia.

Z serca

Idź w świat bez gniewu
Nawet gdy czujesz bunt
Idź w świat bez goryczy

Nawet gdy cię zraniono
Idź w świat odważnie
Nawet gdy w sercu masz strach

Patrz w oczy człowieka
I kochaj

(Beata Wiciak-Król z tomu „Jak w amerykańskim filmie”)

Lubi Pani podróżować? Ulubione miejsca w świecie i Polsce?

Podróżowanie jest pasją, nałogiem, marzeniem, a czasami koniecznością. Gdyby nauczyciele inaczej zarabiali (śmiej) albo gdybym wygrała w totka jeździłabym więcej po świecie. Co prawda jestem europocentryczna. Fascynuje mnie Rzeczpospolita Obojga Narodów. Świetnie czuję się zarówno na rubieżach Rzeczypospolitej jak i w Krakowie na Wawelu (miałam okazję nocować na Wzgórzu – piorunujące wrażenie). Ze wszystkich europejskich państw najlepiej czuję się we Włoszech. Włosi lubią ludzi, dobrą kuchnię, żyją otoczeni najpiękniejszymi zabytkami, rozmawiają gestykulując (tak jak ja). Gdy tam jestem, czasami biorą mnie za swoją. Cinque Terre to chyba najpiękniejsze miejsce na świecie. Mam też przyjaciół Katalończyków, a Barcelona i Walencja urzekają. Oni dla mnie nauczyli się języka polskiego i rozmawiam z nimi po polsku i włosku, nie muszą wówczas używać hiszpańskiego (śmiej). Z państw pozaeuropejskich olśnienia doznałam w Izraelu, ale nie tym arabskim, tym prawdziwie żydowskim, a także w Stambule, co za wspaniałe miasto. Jest wiele miejsc, które chciałabym zobaczyć, ale zawsze gotowa jestem lecieć do Wilna i pospacerować po Antokolu i zobaczyć Belmonty.

Pani literackie spotkania z mediami ?

Dzięki panu, panie Janie, mogłam usłyszeć swoje wiersze w Katolickim Poznańskim Radiu Emaus. To niesamowite przeżycie, gdy poeta słyszy własne utwory w radiu, czytane przez artystę. Nabierają one wówczas jakiegoś innego, głębszego sensu. Rataje Poezję Pisane to następne miejsce, gdzie mogłam zaprezentować swoją twórczość i podzielić się przemyśleniami.

Czego Pani życzy czytelnikom „Poradnika...”

Przede wszystkim pogody ducha i wzajemnej życzliwości. One tak bardzo pomagają żyć, cieszyć się chwilą. Wszyscy tego potrzebujemy. Cytując Horacego: klaruj wino, nadzieję odmierzaj na godziny i... chwytaj dzień. Dlatego warto dzielić się tym, co dobre i piękne.

Muzyką opowiedz mi prawdę
schowaną w serca ciszy głębokiej
zamknij w kolorze krwi purpurowej
łagodność
patrz prosto
w pozaziemską granicę dźwięku
Trwaj

(Beata Wiciak-Król z tomu „Bezsennik malarski”)

ELWIRA MODLIBOWSKA-MARCINKOWSKA – muzeolog

(1952–2015)

„Do widzenia do usłyszenia
bo wszystko co ważne już przebrzmiało
Więc do widzenia we śnie lub gdy czas już minie
do widzenia co przechadza się jak blade światło
jak błędząca poświata”

(Julia Harwig „Nie zawsze”)

Z wielkim smutkiem w 2015 r. pożegnaliśmy na cmentarzu Junikowskim w Poznaniu naszą koleżankę Elwirę Modlibowską-Marcinkowską. Człowieka o szlachetnym sercu i dobroci, która w latach 1994-2007 pracowała w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu. Pełniła funkcję głównego instruktora do spraw muzeów i izb regionalnych. Była członkiem zespołu redakcyjnego „Museion. Wielkopolskiego Informatora Muzealnego”. Współtworzyła serię wydawniczą „Muzea i Zabytki Wielkopolski”, „Informatora – adresy instytucji kultury województwa wielkopolskiego”. Pisała o wydarzeniach muzealnych w „Panoramie Wielkopolskiej Kultury”. Pomagała również w zorganizowaniu wystaw, m.in. w: Muzeum Władysława Stanisława Reymonta w Kołaczkowie, Muzeum Ziemi Średzkiej, Muzeum Ziemi Rawickiej, Muzeum Regionalnym w Trzemesznie.

Pamiętam Elwiro nasze rozmowy, które emanowały twoją dobrocią i twórczą ciszą...

Kiedy odchodzą od nas bliscy zadajemy sobie często wiele pytań. Wtedy przypominają mi się słowa Jana Kotta: „Wszystkie śmierci są dziurą nie tylko na ziemi, ale w nas samych. Wszystkie śmierci są niezastępowane i zawsze za wczesne. Ale, są śmierci, które wydają się szczególnie niesprawiedliwe, ponad miarę krzywdzące”. Taka na pewno jest twoje odejście Elwiro.

Podczas pożegnania Elwiry na cmentarzu powiedziałem wiersz Agnieszki Osieckiej pt. „Jeszcze zdążę”.

Jeszcze zdążę wam zaśpiewać,
opowiedzieć,
jeszcze zdążę posadzić drzewa cudowne,
zielone.

Jeszcze zdążę zapomnieć i wspomnieć,
znowu nie wiedzieć...
I znajdę czas na śmiech, na rozpacz – słowo.
We mnie tłucze się wiatr i śpiewa róg,
posłuchajcie, posłuchajcie,
litanię dla skowronka już pisze Bóg,
posłuchajcie, posłuchajcie,
już przystanął z ciekawością czas.
Żegnam was,
żegnam was.
Jeszcze zdążę was przytulić i odtulić,
jeszcze zdążę otworzyć ściany cudowne w purpurze.
Jeszcze zdążę zakwitnąć, zaszumieć.
Znowu się zgubić
i znajdę czas na strach
i na nadzieje płowe.
We mnie tłucze się wiatr i śpiewa róg,
posłuchajcie, posłuchajcie,
już przystanął z ciekawością czas.
Żegnam was,
żegnam was.
Żegnam was.

EMILIA KRAKOWSKA – aktorka teatralna i filmowa (1940)

„Teatr jak ogień: oślniewa i oświeca”

Sztuka teatru trwa tylko dzięki zdolności do nieustającej metamorfozy, otwiera się na nowe języki, nowe instrumentarium. Bez tego teatr nie byłby świadkiem toczących się przemian i sprzymierzeńcem porozumienia między ludźmi. Jak mógłby

pomagać w rozwiązywaniu problemów wynikających z nietolerancji, z wykluczenia, z rasizmu, gdyby sam wzbraniał się przed różnorodnością i integracją?

Artysta, aby przedstawić świat w całej złożoności, musi zaproponować nowe formy i idee oraz zaufać inteligentnej publiczności, która potrafi dostrzec człowieka w nieustającej grze i cienia.

(Robert Lepage, kanadyjski reżyser teatralny, filmowy,
aktor, scenograf i dramaturg)

Jak już państwo czytaliście w „Poradniku...” (4/2021) w roku 1974 krótko pracowałem w Estradzie Ziemi Lubuskiej. Tam właśnie poznałem panią Emilię Krakowską. Grała wtedy w spektaklu „Kogel-mogel” w reżyserii Andrzeja Kondratiuka wraz z Igą Cembrzyńską, Ewą Szykalską i Romanem Wilhelimem. Byłem kierownikiem produkcji spektaklu. Wspólnie przeżyliśmy wspaniałe artystyczne peregrynacje odwiedzając duże i małe ośrodki kultury.

Po ukończeniu studiów nadal utrzymywałem kontakt z E. Krakowską.

Podziwiałem (i do dziś podziwiam!) jej aktorski kunszt oraz niepowtarzalne poczucie humoru.

Poznałem w Poznaniu jej mamę, panią Anastazję Majewską. Córka urodziła się przy ulicy Kościelnej, wyrosła z artystycznego domu, pełnego muzyki, zamięłowania do sztuki i szacunku dla ludzi. Słowem – dziewczyna z poznańskich Jeżyc! Po realizacji I Świąta Ulicy B. Prusa zorganizowanego przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu (to był wspaniały pomysł pani Krystyny Dąbrowskiej – bravo!) wysłałem pani Emilii „sprawozdanie” z tej uroczystości, „Panoramę Wielkopolskiej Kultury” nr 3 (70)/2012 r. Otrzymałem radosny telefon z gratulacjami i podziękowaniem dla WBPICAK za pamięć o jej rodzinnych Jeżycach. Odwiedzając panią Emilię w Warszawie na Wilanowie miałem przyjemność poznać jej córki: Weronikę i Eleonorę. Jeżdżąc do PTV Warszawa na Woronicza (prowadziłem wtedy Koncerty Życzeń oraz reprezentowałem Tygodnik „Wprost” w programie „100 pytań do...”), korzystałem z jej rad bycia przed kamerą.

W podwarszawskiej wsi, w chacie, która przypomina domostwa z Reymontowskich „Chłopów” spędziłem wspaniałe chwile smakując potrawy pani Emilii. Świetnie gotuje, polecam bigos. Uczyłem się też jazdy konnej. Nic jednak z tej nauki nie wyszło oprócz siniaków, ale miłość do koni jednak pozostała!

Dzięki pani Emilii poznałem twórczość Jerzego Dudy-Gracza, polskiego malarza, rysownika i scenografa, którego prace towarzyszyły aktorce podczas poetyckich recitali.

W ramach Festiwalu Sztuki Słowa Verba Sacra (w czerwcu 2014 r.) „Wielkopolskiego czytania klasyki polskiej” w dworku w Kołaczku miałem przyjemność wraz z panią Emilią przeczytać fragmenty „Chłopów”, polskiego noblisty Władysława Stanisława Reymonta. Był to dla mnie wielki zaszczyt – sic. „Nie można spoglądać na „Chłopów” tylko w kategorii serialu czy lektury. To biblia naszych obyczajów, bo to co jest tam napisane, jest nadal aktualne. Reymont był wspaniałym scenarzystą – mówiła Emilia Krakowska (patrz rozmowa z Markiem Zaradnikiem „Polska Głos Wielkopolski” z 3.06.2014 r.), dodając, że w czasach Bismarcka wydano polecenie, aby każdy żołnierz pruski przeczytał „Chłopów”. Wynikało to z faktu, że jeśli chce się rządzić podwładnymi, a Polacy w czasie zaborów byli podwładnymi Niemców, trzeba znać ich obyczaje i charaktery. Dzięki temu pojawiło się aż 50 wydań tej powieści”

Współorganizatorem tego artystycznego spotkania w Kołaczku była również WBPiCAK w Poznaniu za dyrekcji pani Leny Bednarskiej.

W teatrze telewizji po raz pierwszy zobaczyłem Emilię Krakowską w 1970 r. w spektaklu „Dziewczęta z Nowolipek” (grała rolę Kwiryny) według powieści Poli Gajowiczyńskiej w reżyserii Stanisława Wohla. Kto by przypuszczał, że kiedyś poznamy się osobiście? Byliśmy członkami komisji artystycznej w konkursie recytatorskim twórczości Zbigniewa Herberta w Kołobrzegu, zrealizowaliśmy wiele prezentacji artystycznych. Członkowie Związku Zawodowego WBPiCAK w Poznaniu zapewne pamiętają Międzyzdroje i spacer Aleją Gwiazd, na której mogli „przymierzyć” swoją dłoń... do odcisku dłoni Emilii Krakowskiej.

Zagrała w niezliczonych spektaklach teatralnych i telewizyjnych, filmach. W Teatrze Nowym w Poznaniu zagrała gościnnie w „Letnikach” Maksyma Gorkiego w reżyserii Janusza Nyczaka. Nie zapomnę jej tytułowej roli w „Moralności pani Dulskiej” Gabrieli Zapolskiej w reżyserii Ignacego Gogolewskiego w Teatrze im. A. Mickiewicza w Częstochowie, Klary Zachanassian w „Wizycie starszej pani” Friedricha Durrenmatta w reżyserii Katarzyny Deszcz w Teatrze Powszechnym im. Jana Kochanowskiego w Radomiu. Polecam rolę Anieli w monodramie „Wakacjuszka” według opowiadania Zofii Mierzyńskiej. To pełna ironii obyczajowa komedia, historia o życiu kobiety, która wyjeżdża do Ameryki za chlebem...

Oczywiście pamiętam jak wszyscy rolę Jagny w „Chłopach” Władysława St. Reymonta w reżyserii Jana Rybkowskiego. Przed oczami mam znakomitą rolę Malwiny z „Brzeziny” w reżyserii Andrzeja Wajdy na podstawie opowiadania Jarosława Iwaszkiewicza.

Dla miłośników słuchowisk polecam w programie II (słucham od lat) poświęć radiową „Matysiakowie” (na antenie od 1956 r.!). Pani Emilia gra postać dozorczyni Loli Pojemnickiej.

W książce pt. Emilia Krakowska „Aktorzyca” (wydawnictwo: Muza S.A., Warszawa) autorstwa Katarzyny Kaczorowskiej otrzymałem taką oto dedykację:

„Drogi Przyjacielu!

Dziękuję Ci za wszystko! Miłość do sztuki oraz szlachetne serce.

Twoja Emilia Krakowska

Warszawa 22 października 2018 r.

BARBARA WACHOWICZ – pisarka, historyk literatury, fotografik (1937–2018)

Zapytacie Państwo jaki związek ma pani Barbara Wachowicz z Wielkopolską? Ma i to wielki! Po horyzont. Choć urodziła się na Podlasiu, duchowo i artystycznie była związana z naszym regionem.

Przemierzaliśmy razem wiele kilometrów poetyckich strof. Organizatorem peregrynacji była Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu.

Mistrzyni Mowy Polskiej i Złotego Mikrofonu była absolwentką Wydziału Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego oraz Studium Historii i Teorii Filmu w łódzkiej PWSTTViF.

Nazywano ją ministrem patriotyzmu. Nie bez powodu wśród niezliczonych nagród i tytułów przyznano jej między innymi: Order „Polonia Mater Nostra Est – Polonia naszą matką”, „Order uśmiechu” (przyznany przez harcerzy), Nagrodę Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Gloria Artis (Chwała Sztuce), Złotą Różę Publiczności i Nagrodę Wojewody Wielkopolskiego, Nagrodę św. Brata Alberta (za wierność Polsce). Natomiast The American Biographical Institut wprowadził ją do grona Great Women 21st Century czyli „Wielkich kobiet XXI wieku”.

Barbara Wachowicz była autorką widowiska „Wigilie polskie”, które mogliśmy oglądać na scenie Teatru Wielkiego w Poznaniu od grudnia 1997 do grudnia 2011 roku. Odbyły się 223 spektakle (około 200 tys. widzów); dwa razy dziennie przy pełnej widowni z całej Polski i zza granicy.

„Bożego Narodzenia ta noc jest dla nas święta.

Niech idą w zapomnienie niewoli gnuśne pęta.

Daj nam poczucie siły i Polskę daj nam żywą,
By słowa się spełniły nad ziemią tą szczęśliwą”

(Stanisław Wyspiański, „Wyzwolenie”)

W „Wigiliach polskich” przewijały się również sceny i bohaterowie z Wielkopolski: ostatnia wigilijna pasterka Adama Mickiewicza z bratem Franciszkiem w drewnianym kościółku w Łukowie koło Obornik, wspomnienie o Juliuszu Słowackim i jego pobycie w Wielkopolsce. Było także uhonorowanie pamięci Jana Ignacego Paderewskiego oraz Poznańskiego Czerwca 1956 i Solidarności.

W spektaklu udział wzięli między innymi: zespół artystyczny Teatru Wielkiego, Powstańcy Wielkopolscy, harcerze oraz młodzież licealna i studenci poznańskich uczelni.

„Wigilie Polskie”, które zagościły w Teatrze Wielkim w Poznaniu to lekcja patriotyzmu. Krótko, obrazowo przedstawiona jest geneza „Dziadów”, „Ballad”, wielkopolskie korzenie „Pana Tadeusza”. Barbara Wachowicz podkreśliła wszystko, co poznańskie i wielkopolskie w twórczości wieszczów – Wielkich Romantyków, a także jak wspaniałą i barwną postacią był Wielki Polak i wybitny Wielkopolanin – Gość Wigilijny – Józef Wybicki...”

(Małgorzata Derwich, „Pamięć i serce”,
Express Poznański, 24-28 grudnia 1997 r.)

Uczestniczyłem wspólnie z Barbarą Wachowicz w nadaniu imienia Franciszka Mickiewicza Szkole Podstawowej w wielkopolskim Rożnowie (spoczywa na tamtejszym cmentarzu).

Jest autorką reportażu „Powrót do Lipiec” sławnej wsi, która stała się bohaterką epepei Reymonta, filmu „Tam gdzie pisał Reymont” – relacja filmowa o miejscach burzliwej młodości autora „Komediantki”.

Pisarka była bliska Bibliotece Raczyńskich, Muzeum Literackiemu Henryka Sienkiewicza. Przyjaźniła się z Ignacym Mosiem, fundatorem muzealnych zbiorów.

Szkoda, że jej serial telewizyjny „Gawędy Mickiewiczowskie” oraz audycje poznańskiego Radia Merkury nie są ponownie emitowane. Cóż, takie czasy pauperyzacji kultury... Smutno. Nie dotyczy to tylko bohaterki moich wspomnień.

A, teraz trochę uchylę rąbka prywatności...

Podczas podróży po Wielkopolsce towarzyszył nam Andrzej Manty (znakomity kierowca) z WBPICAK w Poznaniu. Pani Basia bardzo go lubiła. Często przygotowywała nam na drogę smaczne kanapki. Atmosfera była bardzo przyjacielska.

W Merino (sklep z materiałami) na Placu Wolności towarzyszyłem w zakupach fioletowych tkanin. Śmiechu było co... niemiara.

Mam w domowych zbiorach książki z jej dedykacjami jak zawsze wpisane fioletowym flamastrem:

Drogiemu Panu Janowi Januszowi Tycnerowi u progu naszych wspólnych wielkopolsko-mickiewiczowskiej drodze z nadzieją, która jest jak zdrowie.

Pozdrawiam najserdeczniej. B. Wachowicz. Poznań, 1997 r.

„Ty jesteś jak zdrowie”

Kochanemu przyjacielowi i sojusznikowi łamiąc się opłatkiem polskim i wielkopolskim z życzeniami wigilii najszcześniejszych i zawsze polskich – oddana przyjaciółka.

B. Wachowicz, Po prostu Basia z Podlasia. Boże Narodzenie 1998 r.

Jasiowi Tycnerowi w podzięcie za wspólne sianie ziarna polskości – owe drogi wielkich rodaków zawsze ku Polsce wiodące załączam z wdzięcznością i przyjaźnią.

Basia Wachowicz. Opalenica, Nowy Tomyśl 1999 r. „Ty jesteś jak zdrowie”

Kochanemu imiennikowi Skrzetuskiego – Jasiowi Tycnerowi – przyjacielowi, który zawsze stwarza mi wielkopolski dom – krzepiący serce swoją przyjaźnią.

B. Wachowicz, Nowy Rok 2002 r. „Dom Sienkiewicza”

Jasiowi kochanemu ze wspomnieniem naszych wigilijno-wielkopolskich wędrówek i wierną przyjaźnią – sercem się dzieląc jak opłatkiem.

B. Wachowicz, Gwiazdka 2016 r.

Wydawcą wszystkich książek jest Oficyna Wydawnicza RYTM w Warszawie.

Basiu Kochana! Byłaś dla mnie i jesteś płomieniem Olimpijskiego Znicza, który cały czas w mym sercu płonie! Dedykuję ci wiersz Adama Mickiewicza pt. „Rozmowa”.

Kochanko moja! na co nam rozmowa?
Czemu chcąc z tobą uczucia dzielić,
Nie mogę duszy prosto w duszę przelać?
Za co ją trzeba rozdrabniać na słowa,
Które nim słuch twój i serce dościgną,
W ustach wietrzeją na powietrzu stygną?

Kocham, ach! kocham, po sto razy wołam,
A ty się smucisz i zaczynasz gniewać,

Że ja kochania mojego nie zdołam
Dosyć wymówić, wyrazić, wyśpiewać
I jak w letargu nie widzę sposobu
Wydać znak życia bym uniknęła grobu

Strudziłem usta daremnym użyciem
Teraz je z twymi chcę stopić ustami
I chcę rozmawiać tylko serca biciem
I westchnieniami i całowaniami
I tak rozmawiać godziny, dni, lata
Do końca świata i po końcu świata.

KRZYSZTOF KRAWCZYK – wokalista, gitarzysta, kompozytor (1946–2021)

...w to również wierzę. (...) Wierzę, że we wszystkim jest porządek. Ale wierzę również, że za tym porządkiem jest zamysł, którego nie znam.

Nazwij go jak chcesz. Ja nazywam go opatrnością. Ów zamysł troszczy się o mnie osobiście, karze mnie, prowadzi, urządza moje sprawy, pcha w głąb, każdej chwili kontroluje, buduje wokół mnie świat i mnie buduje w tym świecie, wykorzystuje mnie...

Kto sobie z czasem tego nie uzmysłowi, znaczy jest ślepy i głuchy.

Za wszystkim jest opatrność...

(Sandor Marai: Księga ziół, Przekład: Feliks Netz)

Pierwszy raz zobaczyłem Krzysztofa Krawczyka „jako małego chłopca” w kinie „Orzeł” w mej rodzinnej Kcyni. Były to lata sześćdziesiąte XX wieku. Zagrał rolę harcerza w filmie pt. „Szatan z siódmej klasy” wg Kornela Makuśzyńskiego w reżyserii Marii Kaniewskiej.

Później wraz z zespołem „Trubadurzy” wystąpił muzycznie w filmach Andrzeja Wajdy: „Wszystko na sprzedaż” oraz „Polowanie na muchy”. Nie każdy wie, że „Trubadurzy” zegrali również podczas Letniej Olimpiady w Monachium w 1972 r.

Mniemam, że wielu z nas pamięta i nuci piosenki (w tym bluesowe, country, kolędy i pieśni religijne) z bogatego repertuaru Krzysztofa Krawczyka. W domowym archiwum mam dziewięć płyt analogowych i kilka tzw. czwórek, również adapter. Ach, jaki piękny jest dla ucha szum skrzypiącej płyty, nawet jak igła „przeskoczy”... (uśmiech)

Pierwszy raz (na żywo) usłyszałem jego ballady i romanse w 1974 roku w palmiarni w Zielonej Górze. On, ubrany w koszulę rubaszkę, akompaniował na gitarze klasycznej. Byłem jako młody chłopak oczarowany klimatem rosyjskich pieśni.

Minęły trzy lata i zobaczyłem w Teatrze Polskim w Poznaniu spektakl pt. „Staroświecka komedia” wg Aleksieja Arbuzowa. Premiera: 18 października 1977 roku.

Reżyser: Roman Kordziński

Scenografia: Katarzyna Kępińska

Aktorzy: Sidonia Błaśnińska. Aleksander Błaszyk, Janusz Greber

„Lustratorem” wokalnym i muzycznym spektaklu był Krzysztof Krawczyk (miał wtedy 31 lat) śpiewając po rosyjsku wiersze Sergiusza Jesienina z towarzyszeniem grupy Alex Band pod kierownictwem Aleksandra Maliszewskiego. Jedną z pieśni Siergieja Jesienina w wykonaniu K. Krawczyka w polskim tłumaczeniu Józefa Waczkowa brzmi tak:

„W nocy błękitnej, w gwiazdzistej nocy
Byłem przed laty młody, kwitnący.

Nieubłaganie, niepowstrzymanie
Wszystko minęło w dali, w tumanie...

Serce ostygło, oczy przekwitły.
Nocy gwiazdzista! Szczęście błękitne!”

Warto dodać, że ojciec Krzysztofa, January Krawczyk, pierwsze sceniczne kroki stawił w Teatrze Polskim w Poznaniu jako aktor i śpiewak. Mały Krzysiu bywał często na próbach i spektaklach. Mieszkał z rodzicami na Wildzie.

Więcej o związkach rodzinnych Krzysztofa Krawczyka z Poznaniem i jego wspaniałej drodze artystycznej możecie państwo przeczytać w książce pt. „Życie jak wino” Krzysztofa Krawczyka i Andrzeja Kosmali. Wydawca: Haplo Media Polska Sp. z o.o. Polecam! Oczywiście książkę i lampkę wina (uśmiech).

Zainspirowany poezją Sergiusza Jesienina wystawiłem w 1978 roku w Domu Kultury „Trojka” (Dziś ODK Jędrus) spektakl poetycki pt. „Dokąd nas pędzi zdarzeń fatum” w wykonaniu Teatru Małych Form „Sieć”.

Reżyseria i wybór tekstów: Jan Janusz Tycner

Scenografia: Anna Jeziorkowska

Wykonawcy: młodzież ze Szkoły Podstawowej nr 18, X LO, Zespołu Szkół Samochodowych na Ratajach w Poznaniu.

Mijają lata...

Będąc podczas pielgrzymki narodowej w 2000 roku w Watykanie na Placu św. Piotra słuchałem również Krzysztofa Krawczyka, który śpiewał pieśni religijne dedykowane Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II. Pamiętam moje wzruszenie.

Mijają lata...

W 2001 roku poznaję Krzysztofa Krawczyka osobiście... podczas Dni Osiedla Orła Białego na Ratajach. Jacek Handke (kierownik Domu Kultury „Na Pięterku”) zaproponował mi wspólną konferansjerkę występu Krawczyka. Miałem przyjemność podać mu dłoń i uzyskać autograf na płycie analogowej pt. „Byłaś mi nadzieją”.

W sierpniu 2021 r. Krzysztof Krawczyk otrzymał pośmiertnie statuetkę Złotego Fryderyka.

Ku zadumie i refleksji proponuję czytelnikom „Poradnika” wiersz Zbigniewa Herberta pt. „Struna”

Ptaki zostawiają
w gnieździe swoje cienie

zostaw tedy lampkę
instrument i książkę

chodźmy do pagórka
gdzie rośnie powietrze

gwiazdę nieobecną
pokażę ci palcem

głęboko pod darnią
są tkliwe korzonki

źródelka obłoków
które biją czysto

wiatr przyłoży usta
abyśmy śpiewali

my zmarszczymy czoła
nie powiemy słowa

chmury aureole mają
tak jak święci

my mamy kamyki
czarne zamiast oczu

bliznę po odejściu
dobra pamięć leczy

mroźne zejda blaski
po schylonych plecach

zaprawdę zaprawdę powiadam wam

wielka jest przepaść
między nami
a światłem

Jan Tycner, ur. w 1953 r. w Rynarzewie, absolwent Liceum Ogólnokształcącego im. K. Libelta w Kcyni, Policealnego Studium Geodezyjnego w Poznaniu, magister kulturoznawstwa Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, absolwent podyplomowych studiów wiedzy o kulturze, dziennikarstwa i pedagogiki oraz Studio 68 Theatre Arts. Były aktor Poznańskiego Teatru May'a. Obecnie prezentuje na estradzie program poetycko-muzyczny pt. „Ziemia trudnej jedności” oraz na YouTube interpretuje wiersze Aleksandra Wojciechowskiego pod hasłem „Żywiąc słowo”. Były prezenter PTV Poznań oraz lektor Katolickiego Radia Emaus i Radia Obywatelskiego w Poznaniu. Społecznie współpracował z Towarzystwem Kultury Teatralnej, Łożą Patronów Teatru Nowego, Fundacją Wspierania Kultury im. Łucji Danielewskiej.

Jest laureatem konkursów recytatorskich i monodramów w Poznaniu, Rzeszowie, Zgorzelcu, Rudzie Śląskiej i w Wałczu, zdobył liczne nagrody i wyróżnienia.

Posiada odznaczenia: Zasłużony Działacz Kultury i Za Zasługi w Rozwoju Województwa Wielkopolskiego, Odznaką Honorową Miasta Poznania oraz Srebrnym Medalem „Labor Omnia Vincit” im. H. Cegielskiego za krzewienie idei pracy organicznej oraz Srebrną Odznaką Zasłużony Działacz Związkowy Kultury i Sztuki Federacji Związków Zawodowych Pracowników Kultury w Warszawie.

Emerytowany pracownik Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu.

Izabela Wielicka

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

W POSZUKIWANIU SZCZĘŚCIA

Najczęstszymi życzeniami – jakimi obdarzamy się wzajemnie w czasie Świąt Bożego Narodzenia, Sylwestra, Nowego Roku czy urodzin – są życzenia szczęścia. Czym właściwie jest szczęście? Jak je osiągnąć? Gdzie je znaleźć? Czy szczęście jest zmienne? Czy może ewoluować? Czy dla każdego jest tym samym? Czy rzeczywiście każdy go pragnie? Czy szczęściem jest mieć czy być? Z upływem czasu pytań wokół szczęścia pojawiało się coraz więcej, aż stało się ono obiektem zainteresowania nie tylko przeciętnego człowieka, ale i nauki. Rozpatrywane jest ono w ujęciu filozoficznym, teologicznym, psychologicznym, edukologicznym, fizykalno-przyrodznawczym i ekonomicznym.

Szczęście to pojęcie, które bardzo trudno zdefiniować. Próby tego podejmowało wielu filozofów. Arystoteles – jeden z najwybitniejszych filozofów nurtu metafizycznego – uważał, że drogą do szczęścia jest pielęgnowanie najszlachetniejszych ludzkich cnót. Starożytny Grek doszukiwał się go w sposobie życia – praktykowaniu rozwagi, posiadaniu dobrej woli i wiary, czyli „daimon”. Jego teza dotycząca szczęścia nazywana jest „eudajmonią” lub „eudajmonizmem”. Inny grecki filozof – Epikur – twierdził, że szczęście nie pochodzi wyłącznie ze świata duchowego, ale i z materii. Wyznawał zasadę równowagi i powściągliwości. Szczęście upatrywał w radości z drobnych rzeczy i pracy z pasją. Nietzsche – nowożytny niemiecki filozof uważał, że szczęście nie jest poczuciem stałego dobrobytu. To ulotny stan wolny od smutku i zmartwień. Zadowolenie z życia, według niego, może przynieść jedynie siła pozwalająca przełamywać przeciwności losu. Hiszpan José Ortega y Gasset widział szczęście w momencie spotkania się marzeń z realnym życiem, a ponieważ jesteśmy różni, to dla każdego źródłem szczęścia jest coś innego. W Polsce problematyką szczęścia zajmował się Władysław Tatarkiewicz. W swoim traktacie „O szczęściu” wyróżnił sposoby jego rozumienia jako: „wybitnie dodatnie wydarzenia” wpływające pozytywnie na bieg życia jednostki, „wybitnie dodatnie przeżycia” wewnętrzne jednostki, posiadanie największej ilości dóbr materialnych i duchowych oraz trwałe stan zadowolenia z dotychczasowego życia. Od publikacji jego dzieła minęło jednak już kilkadziesiąt lat. W tym czasie rozwinęły się badania szczęścia nie tylko w filozofii, ale i innych dziedzinach nauki.

Z perspektywy teologii każdej religii szczęście ma wymiar duchowy. Osiągnięcie szczęścia jest możliwe tylko w relacji z bogiem i nie jest ono wynikiem działań człowieka, lecz darem siły wyższej.

W psychologii szczęście określa się na trzy sposoby: jako hedonia, czyli przyjemne życie obejmujące pozytywne doświadczenia, np. zadowolenie, nadzieję i przyjemność zmysłową; eudajmonię, czyli zaangażowanie życiowe oraz sensowne życie odnoszące się do chęci uczestniczenia w czymś większym od siebie. Wcześniej psychologowie skupiali swoje badania raczej na braku szczęścia, ale w ostatnich latach sytuacja ta diametralnie się zmieniła. Pojawił się termin tzw. psychologii pozytywnej, a szczęście zaczęto określać jako wyjątkowo silną pozytywną emocję oraz trwały stan zadowolenia o dużym natężeniu. Mówi się o szczęściu zarówno jako chwilowym stanie, jak i trwałej cesze charakteru. Psychologowie zajmują się także mierzeniem poziomu zadowolenia z życia, czyli pośrednio wielkości szczęścia.

Szczęście w ujęciu edukologicznym postrzegane jest bardzo podobnie. W pedagogice ważne jest jednak założenie, że dobre samopoczucie jest osiągalne dla każdego – można się go nauczyć. Badania edukologów koncentrują się zatem na szukaniu najlepszych metod i technik rozwijania optymizmu i poczucia szczęścia. W niektórych szkołach niemieckich wprowadzono nawet nauczanie przedmiotu „szczęście”.

W dziedzinie ekonomii szczęście jest równoznaczne z posiadaniem dóbr materialnych. Stare porzekadło o tym, że pieniądze szczęścia nie dają, bywa jednak zasadne. Dlaczego bowiem w krajach wysoko rozwiniętych, w zamożnym społeczeństwie, występuje tak wiele przypadków śmierci samobójczej i depresji?

Spółeczeństwa w różnych krajach, w różnych kulturach, szukają swoich własnych sposobów na szczęście lub choćby na poprawienie sobie samopoczucia. Duńczycy dbają o hygge – komfort, wygodę, przytulność we wnętrzach, aby osiągnąć wewnętrzną równowagę i bezpieczeństwo. Koreańczycy mają nunchi – metodę na odczuwanie szczęścia i odnoszenie sukcesu w relacji z ludźmi. Fiński przepis na szczęście to sisu – hartowanie ciała i ducha. Coraz powszechniejszy na całym świecie jest również wybór duchowej ścieżki rozwoju osobistego w celu wprowadzenia harmonii w życiu.

20 marca obchodzimy Międzynarodowy Dzień Szczęścia (ang. *International Day of Happiness*). Święto ustanowione zostało przez Zgromadzenie Ogólne ONZ rezolucją z czerwca 2012 roku w ramach dyplomatycznej kampanii himalajskiego królestwa Bhutanu. Państwo to już od 1972 roku stosuje wskaźnik szczęścia narodowego (GNH), służący do oceny jakości życia w sposób bardziej całościowy niż powszechnie stosowany wskaźnik wzrostu gospodarczego PKB. Rezolucja głosi, że „Dążenie do szczęścia jest podstawowym celem człowieka” i zwraca uwagę na potrzebę bardziej kompleksowego i sprawiedliwego podej-

ścia do rozwoju gospodarczego obejmującego: zrównoważony rozwój, walkę z ubóstwem, szczęście i dobrobyt dla wszystkich narodów. Współcześni badacze szczęścia posługują się także światowym wskaźnikiem szczęścia bądź światowym indeksem szczęścia HPI. Miernik ten opracowany został w 2006 roku przez New Economics Foundation do badania poziomu dobrostanu w poszczególnych krajach. W przeciwieństwie do produktu krajowego brutto i wskaźnika rozwoju społecznego, HPI bierze pod uwagę również wpływ na środowisko (tzw. ślad ekologiczny) oraz zrównoważony rozwój. Opiera się na założeniu, że celem aktywności ekonomicznej jest nie tylko bogacenie się, ale także zapewnienie sobie zdrowia i szczęścia. Co roku ONZ przygotowuje listę najszczęśliwszych państw świata – World Happiness Report. Od kilku lat czołową pozycję w tym rankingu zajmuje Finlandia.

Mimo licznych badań na wielu polach pytania dotyczące szczęścia wciąż zostają otwarte. Międzynarodowy Dzień Szczęścia jest apelem do wszystkich państw o ciągłe upowszechnianie edukacji o szczęściu oraz inicjowanie działań w celu podnoszenia świadomości na temat dążenia do szczęścia. Ważne jednak, by mieć na uwadze historię i przypadki uszczęśliwiania innych na siłę. Ideologie, w imię dobra ludzkości, mogą okazać się bardzo szkodliwe.

Poniższe zestawienie bibliograficzne to wybór literatury dotyczącej problematyki szczęścia w ujęciu nauk humanistycznych i społecznych, a także przykłady literatury poradnikowej w zakresie rozwoju osobistego. Zestawienie obejmuje opisy bibliograficzne pozycji zwartych (od roku 2000), artykułów (od roku 2000) oraz netografię.

I. Zagadnienie szczęścia w ujęciu nauk humanistycznych

a. Pozycje zwarte

1. AFORYZMY o mądrości życia / Artur Schopenhauer. – Warszawa : „Czytelnik”, 2000. – 297 s.
2. CENTRALNE kategorie współczesnej i historycznej pedagogiki / red. nauk. Sławomir Sztobryn, Krzysztof Kamiński. – Łódź : Wydawnictwo Naukowe TPF „Chowanna”. – 2016, 349 s.: il.
Zawiera: Nietzscheańskie kategorie szczęścia / Tomasz Kopczyński, s. 111-121
3. CHARYTY : radość – wdzięk – optymizm / pod red. Marii Cieśli-Korytowskiej, Małgorzaty Sokalskiej. – Kraków : Avalon, 2020. – 507 s.: il.
4. EKSPRESEM z Sokratesem : czego martwi filozofowie uczą nas o życiu / Eric Weiner. – Warszawa : PWN, 2020. – 364 s.

5. FILOZOFIA i sztuka życia / Bohdan Dziemidok. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2017. – 164 s.: il.
6. FILOZOFIA kontra świat : moralny wymiar sensacji / red. nauk. David Edmonds. – Warszawa : PWN, 2020. – 285 s.
Zawiera: Zwiększanie liczby szczęśliwych ludzi / Theron Pummer, s. 269-272
7. FILOZOFICZNE korzenie pedagogiki radości / Alicja Żywczok. – Kraków : „Impuls”, 2000. – 155 s.
8. FILOZOFOWIE o szczęściu : od Platona do Milla / Ireneusz Światała. – Częstochowa : Częstochowskie Wydaw. Naukowe przy Wyższej Szkole Zarządzania, 2003. – 92 s.: il.
9. HARMONIA społeczna, czyli Zasady szczęśliwego społeczeństwa / W. Julian Korab-Karpowicz. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 2017. – 233 s.
10. HUMANISTYCZNE aspekty bezpieczeństwa / red. nauk. Krzysztof Drabik. – Warszawa : Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej, 2020. – 381 s.: il.
Zawiera: Bezpieczeństwo w kulturze ponowoczesnego ryzyka / Krzysztof Drabik, s. 37-60
11. KAMIENIE węgielne : na czym nam zależy? / Chantal Delsol. – Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2018. – 350 s.
12. MĄDROŚĆ jako sprawność moralna w wychowaniu / red. nauk. Iwona Jazukiewicz. – Szczecin : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2018. – 263 s.: il.
13. MIĘDZY dobrobytem a szczęściem : esej z filozofii ekonomii / Marcin Gorazda, Tomasz Kwarciański. – Kraków : Copernicus Center Press, 2020. – 302 s.
14. MOJRY : początek – trwanie – koniec / pod red. Marii Cieśli-Korytowskiej, Magdaleny Siwiec. – Kraków : Wydawnictwo Avalon, 2018. – 410 s.: il.
Zawiera: Kairos / Maria Cieśla-Korytowska, s. 75-87
15. MOŻLIWOŚĆ i konieczność w kulturze : idee, narracje, interpretacje / red. nauk. Brygida Pawłowska-Jądrzyk. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2017. – 248 s.: il.
Zawiera: Potencjał i granice woli w „Abrysie doczesnej szczęśliwości” Stanisława Witwickiego / Aleksandra Deskur, s. 37-48
16. O SZCZĘŚCIU / Władysław Tatarkiewicz. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2015. – 575 s.
17. O SZCZĘŚCIU : podróż filozoficzna / Frédéric Lenoir. – Warszawa : Wydawnictwo Amber, 2016. – 238 s.

18. POGŁĄD na system świata działalności ludzkiej : suplement / Jadwiga Strzyżewska. – Poznań ; Kiekrz : wydanie autorskie, 2018. – 40 s.
19. POJĘCIE szczęścia i przyjaźni w literaturze i filozofii starożytnej / Józef Sieroń. – Katowice : Gnome – Wydawnictwa Naukowe i Artystyczne, 2005. – 153 s.
20. PRAWO naturalne – prawo pozytywne : konflikt w interpretacji praw człowieka / red. nauk. Jacek Breczko, Katarzyna Karaskiewicz, Tomasz Kozłowski, Daniele Stasi, Marek Woch. – Warszawa : Marek Woch, 2016. – 186 s.
Zawiera: Obowiązek bycia szczęśliwym : czyli hackerstwo prawa naturalnego / Nataliya Chapliy, s. 17-28
21. ROLA wartości etycznych we współczesnym świecie : filozoficzne spojrzenie na pojęcie wartości. Cz. 2 / red. Iwona Dudzik, Barbara Czuba, Krzysztof Rejman. – Jarosław : Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej im. ks. Bronisława Markiewicza, 2017. – 121 s.
Zawiera: Moralność a szczęście w filozofii starożytnej / Joanna Dewojno, s. 9-26
22. SZCZĘŚCIE a polityka : aretologiczne podstawy politologii Platona i Arystotelesa / Zbigniew Pańpuch. – Lublin : Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu. Katedra Metafizyki KUL : Wydawnictwo KUL, 2015. – 303 s.
23. SZCZĘŚLIWY człowiek kontra dobry obywatel? : zmagania z myślą Hanny Arendt / Anna Czepiel. – Siedliska : Wydawnictwo Nieoczywiste – GAB Media, 2018. – XXV, 211 s.: il.
24. SZKICE o dojrzałości, kulturze i szkole : prace dedykowane Profesor Halinie Wiśniewskiej / red. i oprac. Księgi Jubileuszowej Małgorzata Karwatowska, Leszek Tymiakin. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2016. – 381 s.
Zawiera: „Spełnionego życia zazdrości każdy!” : jak na dojrzałe pytania odpowiadają dojrzały licealiści? / Małgorzata Potent-Ambroziewicz, s. 115-125
25. SZTUKA szczęścia : poradnik życia / Dalajlama, Howard D. Cutler. – Poznań : Dom Wydawniczy Rebis, 2020. – 253 s.
26. ŚWIADOMOŚĆ szczęścia / Dariusz Kwiatkowski. – Żagań : Dariusz Kwiatkowski, 2019. – 334 s.
27. TERAPIA filozoficzna : od umiłowania mądrości do dobrego i spełnionego życia. 1 / Urszula Wolska. – Warszawa : Wydawnictwo von Borowiecky, 2019. – 149 s.
28. Traktat o szczęściu / Jean D'Ormesson. – Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2011. – 303 s.

29. TRAKTAT o szczęściu : summa teologii I-II, q. 1-5 / Tomasz z Akwinu. – Kęty : Wydawnictwo Marek Derewiecki, 2008. – 143 s.
30. TRZECH przyjaciół w poszukiwaniu mądrości / Christophe André, Alexandre Jollien, Matthieu Ricard ; pod red. Catherine Meyer. – Warszawa : Wydawnictwo Czarna Owca, 2017. – 415 s.
31. TYLKO się rozejrzeć : szczęście codzienne / Małgorzata Baranowska. – Warszawa : Wydawnictwo Książkowe Twój Styl, 2004. – 204 s.
32. VITA beata : interpretacja pojęcia szczęścia ludzkiego w starożytności chrześcijańskiej / pod red. Dariusza Zagórskiego. – Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2011. – 162 s.
33. W POSZUKIWANIU szczęścia : śladami aretologii Platona i Arystotelesa / Zbigniew Pańpuch. – Lublin : Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu. Katedra Metafizyki KUL : Wydawnictwo KUL, 2015. – 330 s.

b. Artykuły

1. ARYSTOTELES o wspólności, szczęściu i przyjaźni / W. Julian Korab-Karpowicz. W: *M y ś l P o l s k a*. – 2010, nr 47/48, s. 16-17
2. ATOMY i szczęście człowieka : epikurejski model człowieka fizycznego / Dominika Budzanowska-Weglenda. W: *K r o n o s*. – 2020, nr 4, s. 171-179
3. BYĆ bardziej człowiekiem / Dominik Jarczewski. W: *W D r o d z e*. – 2021, nr 8, s. 54-69
4. CHOROBA na zdrowie : wiwisekcja (według Kierkegarda) / Bartosz Kuźniarz. W: *Prze gl ą d F i l o z o f i c z n o - L i t e r a c k i*. – 2017, nr 1, s. 337-359
5. CNOTA oznacza szczęście / Paweł Milcarek. W: *P a s t o r e s*. – 2018, nr 2, s. 7-18
6. CO PLATON i Arystoteles myśleli o szczęściu? / Adam Gindera. W: *A m o r F a t i*. - 2015, nr 1, s. 155-167
7. CZŁOWIEK bez uczuć, czyli Daoistyczna droga do szczęścia / Rafał Mazur. W: *F r a g i l e*. – 2017, nr 2, s. 31-34
8. EUDAJMONOLOGIA – teorią szczęścia czy doskonalenia człowieka? / Krzysztof Renda. W: *C y w i l i z a c j a*. – 2002, nr 2, s. 141-147
9. IDEA szczęścia u świętego Tomasza z Akwinu / Monika Klaja. W: *A l m a M a t e r*. – 2008, nr 102, s. 65-67
10. INSTRUKCJA szczęścia / Mo Gawdat ; rozm. Fabrice Braun. W: *F o r u m*. – 2018, nr 10, s. 68-71
11. JOSEFA Piepera klasyczna wizja szczęścia / Józef Kożuchowski. W: *M i s c e l l a n e a S o c i o l o g i c a e t P h i l o s o p h i c a*. – 2008, nr 9, s. 175-197

12. JULIÁNA Mariása rozważania o szczęściu / Rafał Grabowski. W: *Studia Bydgoskie*. – 2007, t. 1, s. 179-191
13. KLASYCZNA koncepcja szczęścia : ujęcie Roberta Spaemanna / Józef Kożuchowski. W: *Studia Elbląskie*. – 2018, t. 19, s. 505-521
14. KONCEPCJA szczęścia w pismach św. Augustyna / Kamil Majcherek. W: *Studia Philosophiae Christianae*. – 2016, nr 1, s. 53-75
15. NAUKA o najwyższym dobru i szczęściu człowieka w „Didaskalikos ton Platonos dogmaton” Albinusa ze Smyrny : ideał upodobnienia do Boga / Kazimierz Pawłowski. W: *Meander*. – 2004, nr 5/6, s. 349-359
16. O SZCZĘŚCIU / Joanna Gronkowska, Stanisław A. Hodorowicz. W: *LiryDram*. – 2017, nr 14, s. 134-137
17. O SZCZĘŚCIU na dwa głosy – Pascala Brucknera i Christophe’a André / Marzena Dupuis. W: *Odra*. – 2016, nr 2, s. 47-51
18. OSIEMNASTOWIECZNE drogi do szczęścia : perspektywa europejska – perspektywa polska / Teresa Kostkiewiczowa. W: *Rozprawy z Dziejów Oświaty*. – 2006, t. 45, s. 11-22
19. OŚWIECENIOWA koncepcja szczęścia / Waldemar Cisko. W: *Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*. – 2005, nr 4, s. 67-79
20. „PODEJM ziemniaka i ucałuj” : kilka uwag o szczęściu w poezji chłopskiej / Magdalena Żółtowska-Sikora. W: *Colloquia Communia*. – 2014, t. 2, s. 94-106
21. POJĘCIE szczęścia u Władysława Tatarkiewicza / Ireneusz Światała. W: *Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Pedagogika*. – 2002, z. 11, s. 147-152
22. PONOWOCZESNA koncepcja szczęścia / Katarzyna Cikała-Kaszowska. W: *Logos i Ethos*. – 2016, nr spec. 1, s. 63-75
23. POTWORNOSĆ : inspiracje, okazje a skutki / Iwona Zakrzewska. W: *Colloquia Communia*. – 2014, t. 2, s. 136-144
24. PRZYRODZONA wizja szczęścia w ujęciu św. Tomasza z Akwinu / Karolina Ćwik. W: *Studia Theologica Varsaviensia*. – 2012, nr 1, s. 193-202
25. PUŁAPKA szczęścia współczesnego człowieka / Barbara Żmuda. W: *Logos i Ethos*. – 2016, nr spec. 1, s. 41-51
26. SAMOTNOŚĆ a szczęście w ujęciu Władysława Tatarkiewicza / Ireneusz Światała. W: *Parerga*. – 2007, t. 4, s. 105-109
27. STOSUNEK do samego siebie a poczucie szczęścia w ujęciu Ericha Fromma i Mieczysława Gogacza : studium porównawcze / Bożena Listkowska. W: *Rocznik Tomistyczny*. – 2016, s. 131-148

28. SZCZĘŚCIE / George Berkeley. W: *Studia z Historii Filozofii*. – 2018, nr 4, s. 55-58
29. SZCZĘŚCIE człowieka wg Platona i Arystotelesa / Zbigniew Pańpuch. W: *Cywilizacja*. – 2008, nr 25, s. 41-51
30. SZCZĘŚCIE i radość jako rezultat kłamstwa / Paulina Wąż. W: *Logos i Ethos*. – 2016, nr spec. 1, s. 105-121
31. SZCZĘŚCIE jako (najwyższy) sposób bycia człowieka : (Arystoteles, „Etyka nikomachejska” 1098 a 7-18) / Małgorzata Matuszak. W: *Humanistyka i Przyrodoznawstwo*. – 2009, nr 15, s. 195-204
32. SZCZĘŚCIE jest pesymistą / Oliver Burkeman ; rozm. Anna Kiedrzynek. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2017, nr 137 dod. *Gazeta na Czas Wolny*, s. 12-13
33. SZCZĘŚCIE nie jest częścią przyjemności / Alain Brossat. W: *Argument*. – 2018, vol. 8, nr 2, s. 409-420
34. SZCZĘŚCIE nie jest zbytkiem / Guido Morselli. W: *Literatura na Świecie*. – 2018, nr 1/2, s. 17-35
35. SZCZĘŚCIE ostatecznym celem ludzkiego życia / Sławomir Sobczak. W: *Podlaskie Zeszyty Pedagogiczne*. – 2003, nr 7, s. 43-48
36. SZCZĘŚCIE w koncepcji filozoficznej i dorobku naukowym W. Tatarkiewicz / Ryszard Polak. W: *Cywilizacja*. – 2008, nr 25, s. 67-77
37. SZCZĘŚCIE w niechrześcijańskich religiach świata / Eugeniusz Sakowicz. W: *Cywilizacja*. – 2008, nr 25, s. 156-165
38. SZCZĘŚCIE wczoraj i dziś – refleksje filozoficzne / Imelda Chłodna. W: *Cywilizacja*. – 2008, nr 25, s. 34-40
39. ŚWIAT zabawy Polaka / Władysław Stróżewski ; rozm. Jola Workowska. W: *Odra*. – 2004, nr 3, s. 33-35
40. TOŻSAMOŚĆ narracyjna w świetle Arystotelesowskiej koncepcji szczęścia jako całości życia / Małgorzata Matuszak. W: *Przegląd Filozoficzno-Literacki*. – 2008, nr 1, s. 235-249
41. TRUSKAWKI i popiół : nie tak dawno temu / Zbigniew Mikołajka ; rozm. Aleksandra Klich. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2018, nr 299. dod. *Wyborcza na Boże Narodzenie*, s. 44-46
42. UTOPIA i szczęście / Henryk Kiereś. W: *Cywilizacja*. – 2011, nr 38, s. 29-38
43. UTOPIE a wolność jednostki : mit czy postulat? / Karol Kuźmich. W: *Roczniki Administracji i Prawa*. – 2019, z. 1, s. 51-65
44. W POSZUKIWANIU spełnienia / Tatiana Krawczyńska-Zauch. W: *Tarnowskie Studia Teologiczne*. – 2015, t. 34, nr 2, s. 115-128

45. WOKÓŁ zagadnień o pracy i szczęściu : wybrane konteksty / Renata Tomaszewska. W: Edukacja Ustawiczna Dorosłych. – 2020, [nr] 3, s. 25-41
46. ZAGADNIENIE istoty szczęścia i sposobu jego osiągnięcia w traktacie „O życiu szczęśliwym” Seneki Młodszego. W: Teologia i Moralność. – 2017, vol. 12, nr 2, s. 307-321
47. ŻYCIE, szczęście, rozkwitanie : wokół pojęcia ostatecznego celu człowieka w filozofii obiektywistycznej Ayn Rand / Ziemowit Gowin. W: Analiza i Egzystencja. – 2020, [nr] 52, s. 75-92

II. Zagadnienie szczęścia w ujęciu nauk społecznych i rozwoju osobistego

a. Pozycje zwarte

1. XII sugestii : przewodnik do szczęśliwego życia / Bogusław Szedn. – Kraków : Ridero, 2017. – 182 s.
2. 100 kroków do szczęścia : jak własnymi siłami zmienić życie / Josef Kirchner. – Gliwice : Sensus, 2008. – 222 s.
3. 365 DNI szczęścia... : brama do dobrostanu / Aldona Różanek. – Białystok : New Space, 2018. – 193 s.
4. A WŁAŚNIE, że będę szczęśliwa! / Stéphane Garnier. – Białystok : Wydawnictwo KobiECE, 2021. – 234 s.: il.
5. BĄDŹ szczęśliwy! / Andrew Matthews . – Warszawa : Grupa Wydawnicza „K.E. Liber”, 2016. – 150 s.: il.
6. BE HAPPY! : szkoła szczęścia : radość o poranku... i przez cały dzień / M.J. Ryan. – Gliwice : Sensus, 2007. – 200 s.
7. BYĆ jak mnich : czego się nauczyłem o szczęściu, wdzięczności i skupieniu dzięki wyłączeniu telefonu / Jesse Itzler . – Warszawa : CeDeWu, 2018. – 298 s.: il
8. CO DZIECI myślą o życiu, religii i sztuce / red. nauk. Małgorzata Karcmarzyk, Aleksandra Lewandowska-Walter, Anna Wasilewska. – Gdańsk : Harmonia Universalis, 2016 . – 224 s.: il.
Zawiera: Czym jest szczęście? : jakość życia w perspektywie rozwojowej / Aleksandra Lewandowska-Walter, Natasza Kosakowska-Berezecka, s. 87-101
9. CO SPRAWIA, że jesteśmy szczęśliwi? : udane życie z perspektywy psychologicznej / Dorota Jasielska. – Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2015. – 213 s.: il.
10. COACHING na Wyspach Szczęśliwych / Maciej Bennewicz. – Gliwice : Onepress Sensus, 2013. – 415 s.: il.

11. CZŁOWIEK sam dla siebie wyzwaniem / red. nauk. Paweł Prüfer. – Gorzów Wielkopolski : Wydawnictwo Naukowe Akademii im. Jakuba z Paryża, 2017. – 298 s.: il.
Zawiera: Praca nad sobą w dążeniu do szczęścia / Tatiana Kanasz, s. 253-270
12. DŁUGO i szczęśliwe : japońska sztuka akceptacji / Scott Haas. – Warszawa : Wydawnictwo WAB, 2021. – 239 s.
13. DROGA do szczęścia / Fulton J. Sheen. – Częstochowa : Edycja Świętego Pawła, 2021. – 179 s.
14. DRZWI do szczęścia / Richard Paul Evans. – Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2015. – 170 s.
15. EDUKACJA do dojrzałości : po XI Kongresie Obywatelskim / [red. meryt. Adam Leśniewicz]. – Gdańsk : Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, 2017. – 117 s.: il.
Zawiera: Nauczajmy, czym jest szczęście / Aleksandra Musielak-Dobrowolska, Ivona van Buuren, s. 43-47
16. GOSPODARKA i finanse wobec wyzwań współczesności / red. nauk. Wacław Jarmołowicz. – Poznań : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, 2016. – 228 s.: il.
Zawiera: Handel międzynarodowy w świetle ekonomii szczęścia / Tomasz Grzegorzcyk, s. 73-85
17. HEKSAGON szczęścia : równowaga kluczem do spełnienia / Fryderyk Karzełek. – Gliwice : Helion SA, 2021. – 328 s.: il.
18. HYGGE : klucz do szczęścia / Meik Wiking. – Warszawa : Wydawnictwo Czarna Owca, 2017. – 287 s.
19. I TY możesz być szczęśliwy : praktyczny poradnik krok po kroku! / [Jolanna Marta Konieczna-Krzyżaniak]. – Warszawa : Time SA, 2020. – 95 s.: il.
20. IKIGAI : japońska sztuka szczęścia / Ken Mogi. – Warszawa : Wielka Literatura, 2017. – 205 s.: il.
21. JAK BYĆ szczęśliwszym : odkryj, co cię uszczęśliwia, i wprowadź to w życie / Paul Jenner. – Katowice : Wydawnictwo KOS, 2019. – 281 s.: il.
22. JAK WIEŚĆ wspaniałe życie i cieszyć się każdym dniem / Dale Carnegie. – Gliwice : Helion SA, 2020. – 208 s.
23. JAK ZACHOWAĆ zdrowie i młodość : 7 zasad szczęścia : poradnik / Luigi Jodice, Maria Cristina Strocchi. – Kraków : Wydawnictwo Franciszkanów „Bratni Zew”, 2009. – 108 s.
24. KSIĘGA hygge : jak zwolnić, kochać i żyć szczęśliwie / Louisa Thomsen Brits. – Gliwice : Helion, 2017. – 192 s., il.

25. MIĘDZY dobrobytem a szczęściem : esej z filozofii ekonomii / Marcin Gorazda, Tomasz Kwarciański. – Kraków : Copernicus Center Press, 2020. – 302 s.
26. MŁODZI emigranci polscy pracujący w Wielkiej Brytanii : adaptacja zawodowa a poczucie szczęścia / Renata Krawczyk. – Warszawa : Difin, 2017. – 263 s.
27. O RÓŻNORODNOŚCI współczesnego świata : uwarunkowania prowadzenia biznesu w wybranych gospodarkach : Bhutan, Białoruś, Chile, Czechy, Filipiny, Holandia, Izrael, Kenia, Litwa, Meksyk, Niemcy, Nowa Zelandia. T. 1 / red. nauk. Marcin Wojtysiak-Kotlarski. – Warszawa : Oficyna Wydawnicza SGH – Szkoła Główna Handlowa, 2016. – 367 s.: il.
Zawiera: Bhutan : ważne jest szczęście obywateli / Agnieszka Jamiołkowska, s. 17-49
28. ODNALEŹĆ sisu : fiński sposób na szczęście przez hartowanie ciała i ducha / Katja Pantzar. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2018. – 206 s.: il.
29. PEŁNIA życia : nowe spojrzenie na kwestię szczęścia i dobrego życia / Martin E. P. Seligman. – Poznań : Harbor Point Media Rodzina, 2011. – 430 s.
30. PIENIĄDZE i prawo przyciągania : nauka przyciągania dobrobytu, zdrowia i szczęścia / Esther i Jerry Hicks. – Białystok : Studio Astropsychologii, 2021. – 291 s.
31. PORADNIK szczęśliwego człowieka / Krzysztof Chrząstek. – Katowice : Wydawnictwo Kos, 2016. – 192 s.
32. POSZUKAJ w sobie : zaskakujący sposób na sukces i szczęście (oraz pokój na świecie) / Chade-Meng Tan. – Łódź : Galaktyka, 2017. – 272 s.: il.
33. POTĘGA teraźniejszości : dziennik / Eckhart Tolle . – Łódź : Galaktyka, 2019. – 144 s.
34. POZNAĆ i zrozumieć świat : innowacje w edukacji wczesnoszkolnej / pod red. nauk. Wojciecha Duczmala, Sławomira Śliwy. – Opole : Wydawnictwa Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji : Wydawnictwo Instytut Śląski, 2015. – 99 s.: il.
Zawiera: Szczęśliwe dzieci funkcjonują lepiej : wpływ pozytywnego afektu na poznanie i zachowania społeczne / Katarzyna Błońska, s. 75-90
35. PROJEKT Szczęście / Gretchen Rubin. – Warszawa : Wydawnictwo Studio Emka, 2020. – 417 s.
36. PSYCHOLOGIA pozytywna : nauka o szczęściu, zdrowiu, sile i cnotach człowieka / red. nauk. Janusz Czapiński. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2020. – 483 s.

37. PSYCHOLOGIA społeczno-kulturowego pogranicza : wstęp do koncepcji i badań / red. nauk. Jolanta Miluska. – Szczecin : Wydawnictwo Naukowe Wydziału Humanistycznego US Minierwa, 2016. – 302 s.: il.
Zawiera: Tożsamość i poczucie szczęścia mieszkańców kulturowego pogranicza / Anna Kwiatkowska, s. 169-197
38. PSYCHOLOGIA szczęścia : kto, kiedy, dlaczego kocha życie i co z tego wynika, czyli Nowa odsłona teorii cebulowej / Janusz Czapiński. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2017. – 528 s.: il.
39. SENS, samoświadomość, szczęście : przyczynek do realizacji życiowego sukcesu / Dariusz Adamczyk, Artur Krysik, Adam Skowron. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2019. – 151 s.
40. SPONTANICZNE szczęście / Andrew Weil. – Warszawa : MT Biznes, 2012. – 303 s.
41. SUKCES i szczęście : dobry los a mit merytokracji / Robert H. Frank. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2018. – 204 s.: il.
42. SZCZĘŚCIE : gdzie szukać, jak zbudować, jak zatrzymać / red. Piotr Żak, Daria Jęczmińska. – Kielce : Wydawnictwo Charaktery, 2019. – 86 s.: il.
43. SZCZĘŚCIE : poradnik dla pesymistów / Oliver Burkeman. – Warszawa : Muza, 2017. – 254 s.
44. SZCZĘŚCIE brutto : człowiek w poszukiwaniu szczęścia / Andrzej Zwołński. – Kraków: Wydawnictwo WAM, 2013. – 220 s.
45. SZCZĘŚCIE i jego determinanty ekonomiczne / Tomasz Szubert. – Warszawa : CeDeWu, 2019. – 370 s.: il.
46. SZCZĘŚLIWA bez winy : jak uwolnić się od poczucia winy i odnaleźć drogę do szczęścia / Maciej Bennewicz, Anna Prelewicz . – Gliwice : Helion S.A., 2021. – 317 s.: il.
47. ŚWIADOMOŚĆ szczęścia / Dariusz Kwiatkowski. – Żagań : Dariusz Kwiatkowski, 2019. – 334 s.
48. UPORZĄDKUJ swój umysł : jak pozbyć się negatywnych myśli, odnaleźć spokój i szczęście / S. J. Scott, Barrie Davenport. – Gliwice : Wydawnictwo Helion, 2018. – 158 s.
49. W POSZUKIWANIU szczęścia : jak skutecznie rozwiązywać życiowe problemy / Lou Marinoff. – Warszawa : „Prószyński i S-ka”, 2002. – 325 s.
50. W RYTMIE wdzięczności : odkrywając własną drogę do szczęścia / Piotr Kwiatek. – Kraków : Serafin, 2020. – 325 s.: il.
51. WIELKI ogarniacz życia czyli Jak być szczęśliwym, nie robiąc niczego / Pani Bukowa. – Kraków : Flow Books – Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2018. – 299 s.

52. WIERZĘ w szczęście / Beata Pawlikowska. – Warszawa : Edipresse Polska, 2017. – 198 s.: il.
53. ZAPLANUJ swoje szczęście : praktyczne ćwiczenia z myślenia i działania / Aneta Chybicka, Katarzyna Poszewiecka. – Warszawa : Wydawnictwo CeDeWu, 2018. – 173 s.: il.

b. Artykuły

1. BADANIE depresji nie dziwi : ważniejsze jest jednak szczęście / Meik Wiking ; rozm. Maria Olecha-Lisiecka. W: P o l s k a . – 2017, nr 103, s. 16
2. BUFOR na stres : szczęście wierzących / Konrad Banicki ; rozm. Artur Sporniak. W: T y g o d n i k P o w s z e c h n y . – 2012, nr 36, s. 18-19
3. CIEMNA strona szczęśliwych krajów : Światowy Indeks Szczęścia / Włodzimierz Rędzioch. W: N i e d z i e l a . – 2018, nr 13, s. 24-26
4. CO CZYNI życie szczęśliwym? : z badań nad podmiotową pomyślnością / Marzena Ożarowska. W: P r a c e N a u k o w e W y ż s z e j S z k o ł y P e d a g o g i c z n e j w C z ę s t o c h o w i e . P s y c h o l o g i a . – 2000, z. 8, s. 131-138
5. CO LICZYMY i na co liczymy w nowoczesnym modelu ekonomii : od szczęścia narodowego brutto do pytań o cele ekonomii z perspektywy społecznej / Anna Gregor. W: Z e s z y t y N a u k o w e – P o l i t e c h n i k a Ś ł ą s k a . O r g a n i z a c j a i Z a r z ą d z a n i e . – 2017, z. 104, s. 227-237
6. CZY ISTNIEJE dobra pogoń za szczęściem? / Thomas Gilovich, Lee Ross. W: P o l s k a . – 2017, nr 50, dod. Magazyn, s. 24
7. CZY PIENIĄDZE dają szczęście? : pomysł na dobre życie / Arthur C. Brooks. W: F o r u m . – 2008, nr 48, s. 26-27, 29-30, 32-33
8. CZY POKORA może dawać szczęście? : związki pokory z aspiracjami i zadowoleniem z życia / Anna Maria Zawadzka, Justyna Zalewska. W: R o c z n i k i P s y c h o l o g i c z n e . – 2013, t. 16, nr 3, s. 415-449
9. EMOCJE pozytywne o genezie refleksyjnej i ich subiektywne znaczenie a poczucie szczęścia / Dorota Jasielska, Maria Jarymowicz. W: P s y c h o l o g i a S p o ł e c z n a . – 2013, nr 3, s. 290-301
10. I BĘDZIESZ dążył do szczęścia osobistego / Tomasz Kozłowski. W: O d r a . – 2013, nr 3, s. 8-12
11. INSTRUKCJA szczęścia / Mo Gawdat ; rozm. Fabrice Braun. W: F o r u m . – 2018, nr 10, s. 68-71
12. JAK BYĆ szczęśliwym / Krzysztof Szymborski. W: P o l i t y k a . – 2003, nr 13, s. 74-75
13. KOŁOWROTEK szczęścia / Janusz Czapiński ; rozm. Elżbieta Kot. W: Z n a k . – 2020, nr 12, s. 8-15

14. KTO NAPRAWDĘ jest szczęśliwy? / FKUB. W: *Dziennik Trybuna*. – 2020, nr 1/3, s. 8
15. MIEĆ czy być? : powrót do pytania o istotę szczęścia / Tomasz Zaleskiewicz. W: *Nauka*. – 2019, [nr] 1, s. 65-83
16. O SZCZĘŚCIU się nie mówi / Barbara Skarga ; rozm. Katarzyna Janowska. W: *Polityka*, 2000, nr 17, s. 54, 57
17. OD WYLEWU do nirwany : szczęście i ezoteryka / Jörg Blech. W: *Forum*. – 2008, nr 36, s. 22-24
18. PIEŁĘGNOWANIE szczęścia / Ewa Woydyłło ; rozm. Katarzyna Jabłońska, Cezary Gawryś. W: *Więź*. – 2008, nr 11/12, s. 40-48
19. PIENIĄDZE dały Polakom szczęście / Patrycja Otto, Klara Klinger. W: *Dziennik Gazeta Prawna*. – 2019, nr 112, s. A5
20. PŁOMIEŃ szczęścia, tlen sukcesu / Krzysztof Szymborski. W: *Polityka*. – 2003, nr 51/52, s. 112-114
21. POLAK szczęśliwy w rodzinie / Janusz Czapiński ; rozm. Klara Klinger. W: *Dziennik : Polska, Europa, świat*. – 2009, nr 164, s. 13
22. PSYCHOLOGOWIE (i ekonomiści) na tropach szczęścia / Dariusz Zalewski. W: *Cywilizacja*. – 2008, nr 25, s. 193-196
23. RECEPТА na szczęście : jak zostać szczęśliwym człowiekiem / Karolina Monkiewicz-Święcicka. W: *Przegląd*. – 2005, nr 34, s. 32-37
24. SZCZĘŚCIE : rozrywka lekka, łatwa i przyjemna / Krystyna Grzybowska. W: *Niezależna Gazeta Polska Nowe Państwo*. – 2011, [nr] 11, s. 40-41
25. SZCZĘŚCIE brutto / Edwin Bendyk. W: *Polityka*. – 2012, nr 19, s. 50, 52-53
26. SZCZĘŚCIE i perspektywa postrzegania czasu / Barbara Koc-Kozłowiec. W: *Logos i Ethos*. 2016, nr spec. 1, s. 123-141
27. SZCZĘŚCIE Krajowe Brutto : jak policzyć szczęście / Robert Stefanicki. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2010, nr 5, s. 3-4
28. SZCZĘŚCIE ludności świata w opinii ekspertów ONZ i WHO : (na podstawie World Happiness Report 2015) / Brunon Bartz. W: *Drohiczyński Przegląd Naukowy*. – 2016, nr 8, s. 417-425
29. SZCZĘŚCIE na skróty / Bogna Białecka. W: *W drodze*. – 2005, [nr] 11, s. 84-91
30. SZCZĘŚCIE narodowe brutto / Krzysztof Szymborski. W: *Polityka*. – 2009, nr 4, dod. s. 41-43
31. SZCZĘŚCIE Narodowe Brutto w Bhutanie – nowe Szangri-La? Polityki publiczne: kształtowanie i wdrażanie / Katarzyna Sikora. W: *Zarządzanie Publiczne*. – 2014, nr 1, s. 63-72

32. SZCZĘŚCIE po polsku / Marta Zeller. W: *Niedziela*. – 2019, nr 50, s. 14-15
33. SZCZĘŚCIE społeczeństwa jako cel polityki państwa / Brunon Bartz. W: *Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego*. – 2013, s. 211-222
34. SZCZĘŚCIE w nieszczęściu / Daniel Gilbert ; rozm. Marcin Rotkiewicz. W: *Polityka*. – 2018, nr 30, s. 59-61
35. SZCZĘŚCIE wymaga wysiłku : Tomasz Mazur ; rozm. Piotr Witwicki. W: *Rzeczpospolita*. – 2019, nr 121, s. 4-6
36. SZCZĘŚCIE z poradnika / Justyna Sobolewska. W: *Polityka*. – 2010, nr 39, s. 56-59
37. SZCZĘŚCIODAJNE uczucia a dobre działanie / Anna Lenzion. W: *Cywilizacja*. – 2008, nr 25, s. 59-66
38. TRZEBA usiąść na tym, co nas uszczęśliwia : szczęście w pracy / Alicja Liczba ; rozm. Aleksandra Przybylska. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2020, nr 40, dod. *Mój Biznes*, s. 2-3
39. USZCZĘŚLIW się sam / Marcel Andino Velez. W: *Przekrój*. – 2007, nr 7, s. 38-43
40. W CZTERECH ścianach szczęścia / Mateusz Zatorski. W: *Psychologia Jakości Życia*. – 2002, nr 2, s. 131-138
41. WDZIĘCZNOŚĆ a szczęśliwe życie / Eufrozyna Gruszecka. W: *Psychologia Społeczna*. – 2011, t. 6, nr 4, s. 316-329
42. WOKÓŁ zagadnień o pracy i szczęściu : wybrane konteksty / Renata Tomaszewska W: *Edukacja Ustawiczna Dorosłych*. – 2020, [nr] 3, s. 25-41
43. Z ŁOPATĄ po szczęście : czy człowieka można nauczyć radości z życia? / Krzysztof Szymborski. W: *Polityka*. – 2007, nr 43, dod. s. 15-17
44. ZMIERZAJĄC ku szczęściu : człowiek a społeczeństwo / Ireneusz Światała. W: *Parerga*. – 2008, t. 1, s. 165-171

Netografia

- <https://dnarynkow.pl/jak-zmierzyc-poziom-szczescia-w-gospodarce-wskaznik-szczescie-narodowe-brutto-daje-taka-mozliwosc/>
- <https://deon.pl/czytelnia/ksiazki/szczescie-brutto,260145>
- <https://pl.history-hub.com/czym-jest-szczescie-narodowe-brutto>
- <https://www.weif.uwb.edu.pl/uploads/tiny//Tomasz%20Poskrobko%20-%20pliki/Ekonomia%20rozwoju/05.%20Ekonomia%20szcz%C4%99%C5%9Bcia.pdf>
- <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1526549,1,szczesliwi-ludzie---gdzie-ich-szukac.read>

<https://ipe.up.krakow.pl/blog-post/czy-mozna-zmierzyc-szczescie/>
<https://przekroj.pl/spoleczenstwo/najszczesliwsze-panstwo-swiata-kazimierz-pytko>
<https://psychologia.edu.pl/czytelnia/50-artykuly/151-historia-rozwazan-nad-szczesciem-i-jego-podstawowe-rodzaje.html>
https://wydawnictwowam.pl/sites/default/files/41710_skrot_0.pdf
<https://pieknoumyslu.com/szczescie-wedlug-filozofow/>
https://www.dbc.wroc.pl/Content/39180/Luszczzyk_Starozytne_i_Sredniowieczne_Rozumienie_Szczescia_2017.pdf
<https://www.sprawynauki.edu.pl/archiwum/dzialy-wyd-elektron/288-filozofia-el/3683-szczescie-i-uszczesliwianie>
<https://apcz.umk.pl/SPI/article/view/SPI.2014.007/5413>
<https://zwierciadlo.pl/psychologia/221374,1,jak-byc-szczesliwym-psychologia-pozytywna-martina-seligmana.read>
http://www.kul.lublin.pl/files/208/7_t-14-10-art.pdf
<https://deon.pl/inteligentne-zycie/psychologia-na-co-dzien/na-czym-wlasciwie-polega-szczescie,323727>
<http://psychologia.net.pl/artykul.php?level=3>
<https://charaktery.eu/artykul/niestety-pieniadze-daja-szczescie>
<https://pieknoumyslu.com/osobisty-rozwoj-powstrzymuje/>
<https://web.swps.pl/strefa-psyche/blog/relacje/19364-prof-vetulani-jak-zyc-dlugo-madrze-i-szczesliwie> (video)
<https://web.swps.pl/strefa-psyche/blog/relacje/19465-szczescie-jak-je-osiagnac> (video)
<https://www.youtube.com/watch?v=KvFkr9yLfv8> (video)
<https://www.youtube.com/watch?v=xkTPgVnJLIQ> (video)

BIBLIOGRAFIE OSOBOWE

Krystyna Feldman 15. rocznica śmierci

Aktorka **Krystyna Zofia Feldman** przyszła na świat 1 marca 1916 roku we Lwowie, zmarła 24 stycznia 2007 roku w Poznaniu. Jej matką była Katarzyna z Sawickich Feldmanowa, śpiewaczka operowa (lwowianka, która debiutowała na scenie opery w Poznaniu), a ojcem Ferdynand Feldman, wybitny aktor charakterystyczny (znany przede wszystkim z ról szekspirowskich oraz kreacji Napoleona I). Z teatrem związani byli także: jej starszy brat, Jerzy Feldman, scenograf oraz partner życiowy (mąż) – aktor Stanisław Bryliński.

W swoim życiu aktorka wędrowała po scenach między innymi Lwowa (debiut), Opola, Szczecina, Łodzi, Nowej Huty, by w latach 70. XX wieku „zakotwiczyć” w Poznaniu i występować na deskach tutejszych teatrów: najpierw Polskiego, a następnie – od 1983 roku do końca swoich dni – Teatru Nowego.

W 1953 roku, od „*Celulozy*” Jerzego Kawalerowicza, Feldman rozpoczęła swoją przygodę z filmem. Długo grała role epizodyczne, które z czasem dały jej „rozpoznawalność” (np. „*Yesterday*” Radosława Piwowarskiego, 1984 rok), ale dopiero w XXI wieku – nagrody (Polska Nagroda Filmowa Orzeł w 2001 roku za drugoplanową rolę kobiecą w filmie „*To ja, złodziej*” Jacka Bromskiego; nagroda za całokształt twórczości *Prowincjonalia 2001*). Wreszcie w 2004 roku zagrała pierwszoplanową rolę w filmie „*Mój Nikifor*” Krzysztofa Krauzego, za którą została obsypana laurami (w tym ponownie otrzymała Orła, nagrodę Festiwalu Filmów w Gdyni oraz „*Jańcia Wodnika*” we Wrześni). Prawdziwą popularność przyniosła jej telewizyjna rola babki w sitcomie „*Świat według Kiepskich*”.

Kreacja *da capo al fine*

O Krystynie Feldman długo mówiło się, że jest aktorką ról drugoplanowych – aż do mistrzowskiej roli Nikifora Krynickiego, którą otrzymała u schyłku, a właściwie – jako zwieńczenie kariery zawodowej. Jednak można zaryzykować tezę, że całe życie grała pierwszoplanową rolę... aktorki Krystyny Feldman, którą wykreowała *da capo al fine*, czyli *od początku do końca*.

Od samego początku, ponieważ nie kto inny, jak ona sama stworzyła... swój rok urodzenia! – *Urodziłam się we Lwowie, 1 marca 1920 roku...* – twierdziła *expressis verbis (dobitnie)*, co zostało „czarno na białym” utrwalone w książce „*Krystyna Feldman albo Festiwal tysiąca i jednego epizodu*” Tadeusza Żukowskiego. Taki zabieg (odmładzania się) jest częsty wśród aktorek, jednak Feldman miała swój specjalny powód. W książce dopowiadała tę kwestię: – ...*czyli*

jestem o parę miesięcy starsza od papieża Jana Pawła II, który przecież, jak i ja, jest człowiekiem sceny. A de facto w ten sposób uzasadniła, że wybrała (wykreowała) dla siebie rok urodzenia swego idola – Ojca Świętego (1920-2005), którego kult objawiała na każdym kroku (np. w mieszkaniu aktorki w bloku na Ratajach zdjęcia papieża z Polski były jedynym elementem wystroju). W rzeczywistości była nie o *parę miesięcy*, a o parę lat starsza od JP II. Urodziła się bowiem w 1916 roku – świadczą o tym dokumenty ujawnione (dopiero po śmierci aktorki) w Teatrze Nowym w Poznaniu, a także fakt, że jej ojciec, Ferdynand Feldman, musiałby umrzeć rok przed jej fikcyjnym urodzeniem (zmarł bowiem w 1919).

Kreacją było również... Jej odejście. Chodzi nie tylko o autobiograficzny monodram „*I to mi zostało*”, którego premiera odbyła się 16 grudnia 2006 roku, a więc niecałe 5 tygodni przed śmiercią artystki. W jednym z przedpremierowych wywiadów mówiła: – *Bardzo się boję tego przedstawienia. Dlaczego? Ponieważ „odkrywam się przed publicznością, dotykam granic prywatności”. To taka spowiedź dziecięcia wieku* – tłumaczyła. Zatem nie tylko „wyspowiadała się”, czyli zrobiła „rachunek sumienia”, ale ta „kreacja” – w sensie metaforycznym, ale i dosłownym – „pasowała” jej, o czym może świadczyć życzenie, by pochować ją w beżowo-brązowym kostiumie, w którym występowała w tym – jak się okazało – ostatnim przedsięwzięciu teatralnym.

Natomiast datę śmierci aktorki Teatru Nowego w Poznaniu – 24 stycznia 2007 roku – ustalił teatralny demiurg, czyli dyrektor tego teatru i reżyser, Janusz Wiśniewski. Czy odeszła w środową noc, czy może był jeszcze wtorek, 23 stycznia? Tego nie wie nikt – była sama w swoim malutkim mieszkanku na poznańskich Ratajach. A w poniedziałki – wiadomo – teatry są nieczynne, więc nie musiały przychodzić do pracy. Jedno jest pewne: po swoim monodramie (który zdążyła zagrać tylko cztery razy) świętowała jeszcze w teatralnym lokalu razem z solenizantami Mariuszami (19 stycznia), m.in. aktorami Sabiniewiczem i Puchalskim, w dobrym humorze i chętnie pozując do zdjęć.

Aktorka prowincjonalna?

Co było „pomiędzy” wykreowanym początkiem i spektakularnym końcem? Długie, niełatwe, nieraz szare, ale i barwne – życie. Mała Krysią, jako „aktorskie dziecko” debiutowała na scenie wcześniej, bowiem w wieku lat pięciu. Teatr był jej codziennością, również dlatego, że z powodu pewnej izolacji od rówieśników (nauka w domu), była zdana na zabawy ze starszym bratem; a z Jurkiem bawili się w to, co znali, czyli w wymyślanie i odgrywanie scen.

Później – choć Feldmanówna ukończyła trzyletnią szkołę aktorską (Państwowy Instytut Sztuki Teatralnej) w Warszawie, a oficjalny debiut miała w 1937 na scenie lwowskiej – występowała przede wszystkim na tak zwanej „prowincji”:

w Katowicach, Opolu, Jeleniej Górze, Szczecinie, Łodzi, Nowej Hucie, wreszcie w Poznaniu.

Często też obsadzana była (szczególnie w filmie) w rolach prowincjuszek: prowincjonalnych ciotek-dewotek (od pierwszej roli w „*Celulozie*”, przez „*Kaloszki szczęścia*” i „*Awanturę o Basię*” oraz „*Głos z tamtego świata*” i „*Dwa żebra Adama*”, po „*Piektło i niebo*” i „*Yesterday*”), żebraczek („*Mansarda*”, 1963; „*Dwa księżycy*”, 1993), chłopiec („*Samotność we dwoje*”, 1968). O swoich rolach aktorka sama mówiła z dystansem i humorem: – *Wiadomo było, że jak jakaś wściekła dewotka, wścibska sąsiadka, straszna nauczycielka jest potrzebna, to pod ręką jest Krystyna Feldman. Teraz troszkę się zmieniło, bo zeszło mi na zwariowane staruszki albo jakieś dobre ciocie, babcie...*

Feldman podsumowywała: – *Rola to rola. (...) Epizod czemuś służy. I trzeba dać z siebie wszystko. Jeszcze bardziej niż w głównej roli.* Że Krystyna Feldman „dała z siebie wszystko”, jako „mistrzyni drugiego planu”, świadczy też nagroda honorowa *Prowincjonałów*, ogólnopolskiego festiwalu filmowego w wielkopolskiej Wrześni, przyznana jej w 2001 roku. Aktorce wręczył ją reżyser Radosław Piwowarski, u którego zagrała kultowe role: ciotki Ringa w „*Yesterday*” (1984) oraz *rozmarzonej pani Krysi, strażniczki w Fabryce Snów nr 1* w „*Pociągu do Hollywood*” (1987).

Nikifor zamiast Julii

A o czym marzyła Krysia Feldman? Najpierw, by zagrać... Julię (marzenie to spełniła dopiero podczas Benefisu w... 2004 roku! Miała wtedy – oficjalnie – 84 lata, a nieoficjalnie – 88. Wtedy na scenie Teatru Nowego w Poznaniu *Krysia stała się Julią, jej benefisowy tron – balkonem, a w roli Romea wystąpił... Wojciech Standełto, również jubilat Nowego. Gdy z ust pary popłynęło słowo „kocham”, nestorom od razu ubyło lat, bo miłość Romea i Julii jest wieczna* – pisałam w *Niecodziennym Głosie Towarzyskim*). Jednak w jej życiu pojawił się ktoś znacznie ważniejszy – Nikifor Krynicki. Dawno temu – gdy z rodziną mieszkała w Krakowie, a latem z mamą jeździła do różnych wypoczynkowych miejsc – spotkała go osobiście. A później [Krzysztof] „*Krauze wymarzył ją sobie do tej roli*”. Na początku trochę się przestraszyła, ale reżyser „*był tak pewny swego wyboru*”, że poczuła „*dreszczyk emocji z powodu takiego wyzwania*” i „*w końcu się zgodziła*”.

Fakt, że była to rola męska, nie stanowił dla aktorki problemu – debiutowała w 1937 w roli chłopca w bajce „*Kwiat paproci*” w reżyserii Janusza Warneckiego; były i inne role męskie (w Poznaniu m.in. w „*Pięknej Lucyndzie*”). Zresztą, jak powiedziała mi w wywiadzie z 1 czerwca 2004 roku – „*wnętrze człowieka nie ma płci, podobnie jak talent*”. Najważniejsze, że „*Nikifor był człowiekiem wolnym i niezależnym*”. To „*malarstwo dawało mu wolność*”. Poznając

malarstwo Nikifora, Krystyna Feldman stworzyła swoją najwspanialszą kreację aktorską. *„Wiele czasu spędziłam, wpatrując się w nie [obrazy], odkrywając cudowny świat Nikifora, który... nie jest z tego świata”.*

Kochana pani Krysia – aktorka z żelaza

O Krystynie Feldman też śmiało można powiedzieć, że była aktorką „nie z tej ziemi”. A także niezwykłym człowiekiem. Choć niewysokiego wzrostu, cechowała ją odwaga. W czasie II wojny światowej była łączniczką AK, w PRL-u jawnie sympatyzowała z opozycją. Okazała się też „aktorką z żelaza” podczas zdjęć do Nikifora. I to nie tylko ze względu na wymagania roli, ale też wtedy, gdy spotkał ją bandycki napad. W Jeleniej Górze, gdzie pojechała do rodziny na święta wielkanocne, uliczni przestępcy, usiłując wyrwać jej torebkę, tak silnie ją poturbowali, że znalazła się w szpitalu... pierwszy raz w życiu! I zadziwiła lekarzy szybką rekonwalescencją. – *Pomaga mi optymizm i żelazne zdrowie* – „Krysia z żelaza” tłumaczyła błyskawiczny powrót do zdrowia; oczywiście, napędzała ją też rychła perspektywa powrotu na plan filmu „*Mój Nikifor*”, za którą to rolę dostała liczne nagrody.

Pani Krysia pozostanie w sercach nie tylko widzów filmowych i teatralnych, ale także zwykłych ludzi; w tym w sercach i pamięci „*swoich poznanioków*”, którzy spotykali ją często w środkach komunikacji miejskiej (a fakt ten uhonorowali nawet pamiątkową tabliczką w jej ulubionym miejscu), na poznańskich ulicach (powstał Zaułek Krystyny Feldman przy Teatrze Nowym) i ratajskim osiedlu (w bloku, w którym mieszkała, jest poświęcona jej tablica).

Kreacje Krystyny Feldman są nadal obecne w naszym życiu dzięki filmom, teatrom telewizji oraz serialom. Chociaż tej najbardziej popularnej kreacji „babci Kiepskiej”, a właściwie – babci Rozalii, teściowej Ferdka Kiepskiego, aktorka nie lubiła za bardzo i mówiła stanowczo: – *Nie jestem żadna Kiepska, to tylko jedna z moich ról. Dzieciaki na moim osiedlu o tym wiedzą i wołają mnie: „pani Feldman” albo „pani Krysiu”! Jedna dziewczynka powiedziała mi kiedyś: „pani Krysiu, ja panią kocham”, inna – że chciałaby mieć taką babcie”...*

Pozostały także „*Światła, które nie gasną*” – odnaleziona po śmierci aktorki fikcyjna powieść jej autorstwa, oparta na osobistych, teatralnych wspomnieniach. Książka ukazała się w setną rocznicę urodzin Krystyny Feldman w marcu 2016 roku.

a. Pzycje zwarte

1. KRYSZYNA Feldman albo Festiwal tysiąca i jednego epizodu / Tadeusz Żukowski. – Poznań : Księgarnia Świętego Wojciecha, 2001. – 294 s.

2. ŚWIATŁA, które nie gasną / Krystyna Feldman. – Poznań : Teatr Nowy im. Tadeusza Łomnickiego, Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2016. – 255 s.

b. Artykuły

1. AKTORKA arcycharakterystyczna / Natalia Budzyńska. W: *Przewodnik Katolicki*. – 2007, nr 6, s. 52-53
2. AKTORKA, która nie pozwoliła się usidlić prozaicznej rzeczywistości / Małgorzata Piwowar. W: *Rzeczpospolita*. – 2007, nr 241, s. A26 – A27
3. AKTORKA, która została Nikiforem / Jan Bończa-Szabłowski. W: *Rzeczpospolita*. – 2007, nr 21, s. A11
4. AMANTKA? Broń Boże! / Krystyna Feldman ; rozm. Katarzyna Bielas. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2000, nr 52, dod. s. 14-17
5. BENEFIS Krystyny Feldman... / Małgorzata Derwich, zdjęcia Janusz Romaniszyn. W: *Głos Wielkopolski*. – 2004, nr 225, dod. Niecodzienny Głos towarzyski, s. VIII
6. CORAZ lepiej mi w teatrze / Krystyna Feldman. W: *Głos Wielkopolski*. – 2002, nr 278, dod. Mocne Strony, s. 6
7. DOBRY teatr nie zginie / Krystyna Feldman ; rozm. Remigiusz Grzela. W: *Literatura*. – 1998, nr 4, s. 40-41
8. DZIĘKUJEMY, pani Krystyno! / Lucyna Leśniak, Andrzej Sikorski. W: *Puls Poznania*. – 2015, nr 2, s. 64-65
9. EPIZOD czyli siła prawdy / Roman Kłosowski, Krystyna Feldman, Zofia Merle ; oprac. Remigiusz Grzela. W: *Kino*. – 1998, nr 7/8, s. 48-49
10. FELDMAN gra Feldman / Krystyna Feldman ; rozm. Stefan Drajewski. W: *Głos Wielkopolski*. – 2006, nr 292, s. 20-21
11. FELDMAN w szpitalu / der. W: *Głos Wielkopolski*. – 2004, nr 84.
12. FESTIWAL tysiąca i jednego epizodu : Krystyna Feldman (1920-2007) / Tomasz Dostatni. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2007, nr 6, s. 13
13. IMPERIUM seriali / Małgorzata Derwich. W: *Głos Wielkopolski*. – 2004, nr 284, s. 6
14. JESTEM gadułą / Krystyna Feldman ; rozm. Andrzej Sikorski. W: *Przewodnik Katolicki*. – 2000, nr 46, s. 14
15. JUŻ – psiakrew – mam taką siłę / Krystyna Feldman ; rozm. Michałina Dolińska. W: *Gazeta Wyborcza Poznań*. – 2004, nr 102, s. 10
16. KRÓLOWA epizodu / Remigiusz Malinowski. W: *Niedziela*. – 2007, nr 5, s. 40
17. KRYSZYNA Feldman : poznańskie życie aktorki / Katarzyna Sklepik. W: *Głos Wielkopolski*. – 2018, nr 19, s. 30

18. KRYSZYNA Feldman w obiektywie SB / Rafał Sierchuła. W: *Actum*. – 2019, nr 1, s. 95-102
19. KRYSZYNA Feldman: królowa sceny i ludzkich serc / Marta Kaźmierska. W: *Gazeta Wyborcza Poznań*. – 2008, nr 20, s. 2
20. KRYSZYNA Zofia Feldman : wspomnienie (1920-2007) / Hanna Dobias-Telesińska. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2007, nr 36, s. 11
21. KRYSIA F. / Barbara Miczko-Malcher. W: *IKS*. – 2016, nr 3, s. 32-33
22. KRYSIAAAA! Krysia Feldman / Daniela Popławska ; rozm. Marta Kaźmierska. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2014, nr 43, s. 10-11
23. KRYSIA z żelaza w domu / der. W: *Głos Wielkopolski*. – 2004, nr 93.
24. LUBIĘ ludzi / Krystyna Feldman ; rozm. Romana Brzezińska, Kamilla Placko-Woźnińska. W: *Gazeta Poznańska*. – 2001, nr 88, s. 9
25. MIEJSCE godne królowej / Stefan Drajewski. W: *Głos Wielkopolski*. – 2007, nr 220, s. 3
Zaulek Krystyny Feldman w Poznaniu
26. MÓJ Nikifor na benefis / Krystyna Feldman ; rozm. Małgorzata Derwich. W: *Głos Wielkopolski*. – 2004, nr 220, s. VIII
27. NASZ Nikifor / Aneta Kzyziół. W: *Polityka*. – 2006, nr 51/52, s. 91-94
28. NASZA Krysia kochana / Katarzyna Ignaczak. W: *Loter*. – 2002, nr 7, s. 12-13
29. NIE jestem amantką / Krystyna Feldman ; rozm. Roman Brzeziński. W: *Arkusz*. – 1996, nr 7, s. 12-13
30. NIE jestem Kiepska / Krystyna Feldman ; rozm. Małgorzata Derwich. W: *ALE seriale*. – 2003, nr 5 (3 X), s. 2-3 (dod. *Głosu Wielkopolskiego*)
31. NIE wierzę w przypadki / Krystyna Feldman ; rozm. Izabela Przyłuska. W: *IKS*. – 2004, nr 11, s. 26
32. NIEGASNĄCE światła / Bartosz Klimas. W: *Rzeczpospolita*. – 2016, nr 102, dod. *Życie Wielkopolski* nr 5, s. R6
33. NIKIFOR nasz wspaniały / Krystyna Feldman ; rozm. Małgorzata Derwich. W: *Głos Wielkopolski*. – 2004, nr 127, s. 9
34. NIKIFOR Feldman / Robert Drobysz. W: *Gazeta Poznańska Ziemia Kaliska*. – 2004, nr 85.
35. ODESZŁA mistrzyni drugiego planu / Paweł T. Felis. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2007, nr 21, s. 18
36. OWACJE dla gwiazdy / ELKA. W: *Gazeta Poznańska*. – 2004, nr 221, s. 12
37. PANI Krystyna / Aleksandra Reimann. W: *Niedziela*. – 2007, nr 7, s. 34

38. PANI Krystyna / Krzysztof Wodniczak. W: Panorama Wielkopolskiej Kultury. – 2007, nr 1/2, s. 3
39. POWSTANIE ławeczka Krystyny Feldman? Jest taki pomysł / Anna Jarmań. W: Głos Wielkopolski. – 2018, nr 24, s. 4
M.in. biogram aktorki
40. POZNANIACY pożegnali Krystynę Feldman : poznaniacy Ją kochali / Ewa Obrębowska-Piasecka, Stefan Drajewski. W: Głos Wielkopolski. – 2007, nr 25, s. 1, 3
41. PUSTKA nie do wypełnienia / Jolanta Brózda, Marta Kaźmierska, Waldemar Lewandowski. W: Gazeta Wyborcza. – 2007, nr 22, s. 2
42. RAZEM z Nikiforem/ Małgorzata Derwich. W: Głos Wielkopolski. – 2004, nr 221, dod. Głos Poznaniaka, s. X
43. SIEDEM lat temu odeszła Krystyna Feldman / Marek Zaradniak. W: Głos Wielkopolski. – 2014, nr 20, s. 17
44. TERAZ gra aniołom / Temida Stankiewicz-Podhorecka. W: Nasz Dziennik. – 2007, nr 23, s. 11
45. TRAFILI na aktorkę z żelaza / Krystyna Feldman ; rozm. Małgorzata Derwich. W: Głos Wielkopolski. – 2004, nr 86, s. 3
46. WIWAT Krystyna! Wiwat córka bogów! / Tadeusz Żukowski. W: Gazeta Poznańska. – 2002, nr 285, s. 16
47. Z NIEJEDNEGO rękawa / Magdalena Sztolberg. W: Głos Wielkopolski. – 2002, nr 69, dod. Głos Towarzystki, s. 9
48. ZA CO kochamy Krystynę Feldman? / Maciej Maniewski. W: Kino. – 2004, nr 10, s. 38-39
49. ZMARŁA Krystyna Feldman / Jolanta Brózda, Waldemar Lewandowski. W: Gazeta Wyborcza. – 2007, nr 21, s. 1
50. ZROZUM, że nie musisz! / Krystyna Feldman ; rozm. Andrzej Sikorski. W: Zeszyty Karmelitańskie. – 2006, nr 1, s. 118-121
51. ŻYCIOWA rola / Olgierd Błażewicz. W: Głos Wielkopolski. – 2006, nr 294, s. 18

c. Netografia

<https://culture.pl/pl/tworca/krystyna-feldman>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Krystyna_Feldman

<https://www.filmweb.pl/person/Krystyna+Feldman-6627/biography>

http://encyklopedia.szczecin.pl/wiki/Krystyna_Feldman

<https://www.rp.pl/historia/art8783381-krystyna-feldman-minimalistka-lubiaca-ludzi>

<https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/2442053,Krystyna-Feldman-mala-wielka-lwowianka>

<https://encyklopediateatru.pl/autorzy/5062/krystyna-feldman>

<https://kultura.poznan.pl/mim/kultura/news/krystyna-f-nie-tylko-tysiacepizodow,91401.html>

Ignacy Łukasiewicz

200. rocznica urodzin

140. rocznica śmierci

Ignacy Łukasiewicz – ur. 23 (lub 8).03.1822 r., zm. 7.01.1882 r. – polski farmaceuta i przedsiębiorca, pionier przemysłu naftowego, wynalazca lampy naftowej, działacz niepodległościowy, społecznik i filantrop.

Urodził się w Zadusznikach, w rodzinie szlacheckiej pochodzenia ormiańskiego o tradycjach patriotycznych. Jego ojciec Józef (herbu Łada) był żołnierzem Tadeusza Kościuszki. W 1830 roku Łukasiewiczowie przenieśli się do Rzeszowa, gdzie młody Ignacy rozpoczął edukację w gimnazjum. Śmierć ojca i związane z nią problemy finansowe rodziny zmusiły go do przerwania nauki. Ignacy zatrudnił się jako pomocnik aptekarski – początkowo w Łańcucie, a od 1841 roku w Rzeszowie. W tym okresie podjął działalność konspiracyjną. W 1845 roku spotkał się z Edwardem Dembowskim i został zaprzysiężony jako agent Centralizacji Towarzystwa Demokratycznego na Rzeszów. Rok później został aresztowany razem ze współpracownikami, co uniemożliwiło wybuch powstania w Rzeszowie. Choć z braku dowodów zwolniono go z aresztu we Lwowie po niemal roku, to pozostał pod stałą obserwacją austriackiej policji. Miał zakaz opuszczania miasta i nie mógł już zajmować się konspiracją. Podjął wówczas pracę w aptece Piotra Mikolascha i dzięki jego protekcji otrzymał zgodę na opuszczenie Lwowa oraz rozpoczęcie studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim. Dyplom magistra farmacji udało mu się uzyskać jednak na Uniwersytecie Wiedeńskim w 1852 roku. Po studiach wrócił do apteki Mikolascha, gdzie wraz z Janem Zehem prowadził prace nad destylacją ropy naftowej. Opracowany przez nich nowy lek, powstały z destylatów, nie przyniósł spodziewanych dochodów. Jednak pomysł Łukasiewicza, by naftę uzyskiwaną metodą frakcjonowanej destylacji zastosować do oświetlania, okazał się bardzo trafiony. Lampa naftowa wykonana przez blacharza Adama Bratkowskiego według pomysłu Ignacego Łukasiewicza zyskała powszechne zastosowanie, a datę (31 lipca 1853)

pilnej operacji chirurgicznej we Lwowie przeprowadzonej przy lampach Łukasiewicza przyjmuje się za początek przemysłu naftowego.

W 1854 roku Łukasiewicz przeniósł się do Gorlic, gdzie pracował jako aptekarz oraz, wspólnie z okolicznymi właścicielami terenów roponośnych, zakładał spółki i kopalnie ropy. Przedsiębiorstwa te powstały w okolicach Gorlic, Jasła i Krosna. Istniejąca do dziś kopalnia w Bóbrce koło Krosna, założona przez Łukasiewicza, jest pierwszą kopalnią ropy na świecie. W Ułaszowicach pod Jasłem wybudował rafinerię, w której oczyszczano wydobywany w Bóbrce surowiec. Po pożarze destylarni w Ułaszowicach przemysłowiec uruchomił znacznie większą przetwórnnię ropy w Chorkówce koło Krosna. W 1857 roku otworzył także rafinerię w Kłęczanach koło Nowego Sącza, gdzie produkował naftę, smary, oleje i asfalt. Rok później przeniósł się do Jasła i uruchomił własną aptekę. Przez kilka lat mieszkał z żoną w Polance pod Krosnem, gdzie gościł go właściciel pałacu – Tytus Trzeciecki. Wraz z gospodarzem oraz przedsiębiorcą Karolem Klobassą wynalazca utworzył pierwszą na świecie spółkę, która miała na celu poszukiwanie i wydobywanie ropy naftowej. W 1865 roku kupił majątek w Chorkówce pod Krosnem, gdzie założył nowoczesną rafinerię.

Sukcesy gospodarcze przyniosły Łukasiewiczowi sławę wykraczającą poza granice Cesarstwa Austro-Węgierskiego. Nafta, którą produkował rywalizowała na rynkach światowych z rumuńską i amerykańską. Kariera wynalazcy i przemysłowca nie zdominowała jego działalności. Nadal były mu bliskie sprawy narodowościowe i społeczne. Wspierał finansowo powstanie styczniowe, a po jego klęsce pomagał uchodźcom, często oferując pracę i mieszkanie. Był posłem do Sejmu Galicyjskiego, organizatorem kongresu naftowego w Lwowie (1877), założycielem i prezesem Krajowego Towarzystwa Naftowego. Chętnie dzielił się swoją wiedzą z innymi producentami, mając na względzie przede wszystkim dobro całej ludzkości. Powszechny szacunek, jakim się cieszył, znalazł wyraz w określeniu „ojciec Ignacy”. Łukasiewicz inicjował i wspomagał bowiem budowę szkół i szpitali, dróg i mostów, walczył z biedą i alkoholizmem, otworzył leczniczy zakład kąpielowy jodowo-bromowy, zbudował kaplicę w Chorkówce dla miejscowej ludności oraz ufundował kościół w Zręczynie (ze współniakiem). Dla swoich pracowników i ich rodzin tworzył kasy zapomogowe i fundusze emerytalne. Za działalność charytatywną papież Pius IX przyznał mu tytuł szambelana papieskiego i odznaczył Orderem Świętego Grzegorza. Do samej śmierci był bardzo aktywny, planował kolejne inicjatywy i projekty. Zmarł w wieku 60 lat na skutek zapalenia płuc. Jego ciało pochowano na cmentarzu parafialnym w Zręczynie.

a. Pozycje zwarte

1. A PIENIĄDZE zamieniał na ideały : jak Łukasiewicz uczył Rockefellera / Barbara Prutzer. – Warszawa : B&M&W, 2004. – 101 s. : il.
Bibliografia s. 100-101.
2. BÓBRKA : naftowe dziedzictwo : praca zbiorowa / pod red. Józefa Sozańskiego. – Krosno ; Bóbrka : Muzeum Przemysłu Naftowego im. Ignacego Łukasiewicza, 1996. – 91 s. : il. + Bóbrka : our petroleum heritage (summary) : 15 s.
3. BYĆ jak Ignacy / Romek Pawlak. – Poznań : Dom Wydawniczy Rebis, 2016. – 231 s. : il.
4. DAWNO temu w Karpatach : rzecz o polskiej naftcie : album fotografii z lat 1853-1939 / Leszek Mazan ; [wybór i układ fot. Jolanta Wójcik, Stefan Zbadyński ; przekł. na jęz. ang. Piotr Krasnowolski, Martin Cahn]. – Kraków : Poszukiwania Nafty i Gazu Kraków, [ok. 2005]. – 323 s. : il.
5. HISTORIA polskiego przemysłu naftowego / red. nauk. Maciej Boryń, Andrzej Chodubski, Bartosz Duraj. – Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2014. – 115 s. : il.
Zawiera: Ignacy Łukasiewicz : pionier przemysłu naftowego / Magdalena Brodawka, s. 50-62
6. IGNACY Łukasiewicz / Piotr Franaszek. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 2021. – 270 s. – (Biografie Sławnych Ludzi)
7. IGNACY Łukasiewicz / [tekst Stanisław Wilga]. – Krosno : „Roksana”, 2005. – 47 s. : fot., portr.
Bibliografia na s. 46.
8. IGNACY Łukasiewicz / Zbigniew Wójcik. – Radom : Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB, 2018. – 382 s. il. – (Biblioteka Polskiej Nauki i Techniki ; 10)
9. IGNACY Łukasiewicz i jego dzieło w ekslibrisie / Stanisław Szafran [i in.]. – Kraków : Stowarzyszenie Naukowo-Techniczne Inżynierów i Techników Przemysłu Naftowego i Gazowniczego, 2004. – 75 s. : il.
10. IGNACY Łukasiewicz : Prometeusz na ludzką miarę / Piotr Franaszek, Paweł Grata, Anna Kozicka-Kończowska, Mariusz Ruszel, Grzegorz Zamojski. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 2021. – 246 s. : il. – (Biografie Sławnych Ludzi)
Bibliografia s. 217-235.
11. IGNACY Łukasiewicz w ekslibrisie : [katalog wystawy], Muzeum Farmacji CM UJ w Krakowie, 15.10 – 15.11.2003 r. / [oprac. i red. katalogu Andrzej Znamirowski]. – Kraków : Dom Kultury Podgórze, [2003]. – 24 s. : il.

12. IGNACY Łukasiewicz w ekslibrisie / [red. Andrzej Znamirowski]. – Kraków : Dom Kultury Podgórze, 2003. – 24 s. : il.
13. IGNACY Łukasiewicz : życie, dzieło i pamięć 1822-1882 / Józef Zbigniew Sozański. – Gorlice ; Bóbrka ; Krosno ; Bydgoszcz : Wydawnictwo Tekst, 2004. – 95 s. : il.
Bibliografia na s. 94.
14. LAMPY naftowe Muzeum Podkarpackiego w Krośnie / Krzysztof Gierlach ; [tłum. na ang. Teresa Bałuk-Ulewiczowa, Tomasz Pisarek]. – Krosno : Muzeum Podkarpackie w Krośnie, 2019. – 400 s. : il.
Bibliografia, netografia na s. 398-400.
15. PAMIĘTNIK XII Sympozjum Historii Farmacji : Niedzica 2003 w ramach programu obchodów Roku Ignacego Łukasiewicza / pod red. Iwony Dymarczyk i Krzysztofa Kmiecica ; Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne. Sekcja Historii Farmacji – Kraków. – Kraków : PTF ; Poznań : „Kontekst”, 2003. – 239 s. : il.
Bibliografia przy pracach.
16. POCZĄTKI górnictwa naftowego w Polsce do XX wieku / Krystyna Lewandowska. – Legnica : Diecezjalne Centrum Edukacyjne, 2016. – 25 s.
17. POLSCY wynalazcy / Dariusz Grochal. – Kraków : Księgarnia Wydawnictwo Skrzat Stanisław Porębski, 2017. – [12] s. : il. – (Klub Małego Patrioty)
18. SZEJK z Galicji : Ignacy Łukasiewicz 1822-1882 / Włodzimierz Bonusiak. – Wyd. 2 przejrzane i uzupełnione. – Rzeszów : Libra PL, 2019. – 179 s. : il.
Bibliografia na s. 176-179.
19. ROZPOCZĘŁO się w Polsce : opowieść o ropie naftowej i gazie na stulecie odzyskania niepodległości / Magdalena Stokłosa, Aleksandra Wójcik. – Kraków : Fundacja Instytut Łukasiewicza : Fundacja PGNiG SA im. Ignacego Łukasiewicza, 2019. – 161 s. : il., mapy

b. Artykuły

1. BOGACZE z sercem po lewej stronie / Andrzej Krajewski. W: *Dziennik Gazeta Prawna*. – 2013, nr 163, s. A16-A17
2. CUDOWNA Lampa Ignacego / Leszek Frelich. W: *Ale Historia*. – 2013, nr 24, s. 5-6
3. DOBRODZIEJ całej ludzkości / J. Polonus. W: *Źródło*. – 2017, nr 25, s. 22
4. DZIAŁALNOŚĆ Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce / Jacek Munia. W: *Przeгляд Geologiczny*. – 2004, nr 2, s. 117-119

5. IGNACY Łukasiewicz : galicyjski farmaceuta – twórca przemysłu naftowego w 150-cio lecie pierwszej polskiej kopalni ropy naftowej w Bóbrce / Zbigniew Sztuba ; Akademia Medyczna im. Piastów Śląskich we Wrocławiu. Katedra Chemii Analitycznej. W: *Wiadomości Chemiczne*. – 2010, z. 5/6, s. 533-539
6. IGNACY Łukasiewicz i początki polskiego przemysłu naftowego / Zbigniew J. Wójcik. W: *Przegląd Historyczny*. – 2013, t. 104, z. 2, s. 223-234
7. IGNACY Łada Łukasiewicz – pionier przemysłu naftowego / Jerzy Zieliński. W: *Rocznik Mielecki*. – 2002, t. 5, s. 37-50
8. IGNACY Łukasiewicz – pionier światowego przemysłu naftowego / Stanisław Janocha. W: *Pamiętnik Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego*. – 2004, t. 13, s. 235-250
9. IGNACY Łukasiewicz : samotny pionier nowoczesności / Michał Szukała. W: *Mówią Wieki*. – 2017, nr 7, s. 77-80
10. IGNACY Łukasiewicz – student Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego / Krzysztof Kmieć, Iwona Dymarczyk. W: *Alma Mater*. – 2003, nr 55, s. 30-32
11. IGNACY Łukasiewicz – twórca przemysłu naftowego / Piotr Czartoryski-Sziler. W: *Nasz Dziennik (Wyd. 3)*. – 2009, nr 50, s. 12
12. IGNACY Łukasiewicz w pamięci rodaków / Zbigniew Przyrowski. W: *Analecta*. – 1999, nr 2, s. 45-54
13. KOPALNIA ropy naftowej w Bóbrce : założone przez Ignacego Łukasiewicza – pierwsze na świecie wielowymiarowe przedsiębiorstwo naftowe / Barbara Olejarz. W: *Górnik Polski*. – 2018, nr 12, s. 21-39
14. ŁUKASIEWICZ i Wedel : pionierzy CSR / Piotr Chmielarz. W: *Gazeta Polska*. – 2016, nr 47, dod. Społeczna Odpowiedzialność Biznesu, s. II
15. ŁUKASIEWICZ : konspirator nafciarzem / Paweł Stachnik. W: *Polska (Metropolia Warszawska, wyd. zasadnicze)*. – 2017, nr 26, dod. Magazyn, s. 30
16. ŁUKASIEWICZ w Muzeum Farmacji / Agnieszka Rzepiela. W: *Alma Mater*. – 2003, nr 55, s. 32-33
17. NAFTA / Andrzej Rozpendowski. W: *Spotkania z Zabytkami*. – 1996, nr 11, s. 34-36
18. PIERWSZY nafciarz świata / Krzysztof Michalski. W: *Tysol : magazyn Tygodnika Solidarność*. – 1999, nr 8, s. 60
19. PŁOMIEŃ Ignacego / Adam Zubek. W: *Polityka*. – 2013, nr 33, s. 58-60
20. ROCKEFELLER znad Wisły : Ignacy Łukasiewicz to nie tylko wynalazca lampy naftowej... W: *Do Rzeczy*. – 2019, nr 26, s. 66-69

21. ŚWIATŁO dla świata : chyżość płynów ; Staszic w górach / Wojciech Lada. W: *Sieci*. – 2020, nr 31, dod. Sławni Polacy, którzy Zmienili Świat, s. 1-4
22. ŚWIATŁO z Galicji / Wojciech Lada. W: *Sieci*. – 2018, nr 10, dod. Polacy, Którzy Zmienili Świat odc. 1, Naftowa Misja Narodowa, s. 4-8, 10
23. UROCZYSTOŚCI jubileuszowe 150 rocznicy wynalezienia lampy naftowej przez Ignacego Łukasiewicza – Warszawa 17 października 2003 r. / Marek Graniczny, Włodzimierz Mizerski, Halina Urban. W: *Przegląd Geologiczny*. – 2004, nr 2, s. 115-116
24. WYNAŁAZCA nazbyt szlachetny / Jerzy Jasiuk. W: *Przegląd Techniczny*. – 2003, nr 11, s. 18
25. ŻYCIE i działalność Ignacego Łukasiewicza na tle początków światowego i jasielskiego przemysłu naftowego / Wiesław Hap. W: *Rocznik Jasielski*. – 2003, t. 5, s. 7-28

c. Netografia

https://pl.wikipedia.org/wiki/Ignacy_%C5%81ukasiewicz
https://www.historiaposzukaj.pl/wiedza,osoby,705,osoba_ignacy_lukasiewicz_z.html?u=os_czasu.htm
<https://bobrka.pl/o-lukasiewiczu/>
<https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C90388%2Cignacy-lukasiewicz-farmaceuta-ktory-stworzyl-polski-przemysl-naftowy.html>
<https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/1408333,ignacy-Lukasiewicz-tworca-przemyslu-naftowego>
<https://historia.wprost.pl/10476388/ignacy-lukasiewicz-i-lampa-naftowa-historia-polskiego-krola-nafty.html>
<https://historia.org.pl/2016/05/24/ignacy-lukasiewicz-tworca-przemyslu-naftowego/>
<https://histmag.org/ignacy-lukasiewicz-krol-nafty-13252>
<https://histmag.org/ignacy-lukasiewicz-krol-nafty-13252>
<https://ecn.kielce.pl/index.php/pl/oferta/ecn-on-line/polscy-wynalazcy-i-ich-odkrycia/polscy-wynalazcy-i-ich-odkrycia-ignacy-lukasiewicz/>
<http://zsm3jaslo.pl/patron/zyciorys4.php>
<http://zsm3jaslo.pl/patron/zyciorys3.php>
<http://kwasnicki.prawo.uni.wroc.pl/pliki/Drozen%20o%20Lukasiewiczu.pdf>
<https://biografia24.pl/ignacy-lukasiewicz/>
<https://wmgaz.pl/biogramy/ignacy-lukasiewicz>
<https://www.pbc.rzeszow.pl/dlibra/publication/9345/edition/8627?language=en>
<https://ciekawostki.online/ciekawostki/489/o-ignacym-lukasiewiczu/>

<https://www.rdc.pl/informacje/sejm-ustanowil-2022-rokiem-ignacego-lukasiewicza-wyprzedzil-amerykanow/>

<https://www.edukator.pl/presentation/show/?uid=0c85071111cbc0f89a880b7066699c4087c87193>

III. MATERIAŁY METODYCZNE

Małgorzata Derwich

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

POZNAŃ – MIASTO ŚMIECHU. OPOWIEŚĆ O SATYRZE POZNAŃSKIEJ.

CZĘŚĆ II

Scenariusz zajęć w bibliotece

Prezentujemy drugą część (pierwsza znajduje się w Poradniku nr 4/2021) opowieści o poznańskiej, wielkopolskiej satyrze, w formie kabaretowych skeczy.

Naszymi przewodnikami wśród meandrów tej historii są: **Tadeusz Henryk Nowak** (1908-1983), czyli t.h.n. – dziennikarz i literat, satyryk i kronikarz poznańskiej cyganerii, w roli Konferansjera oraz Redaktor „Głosu Wielkopolskiego”, tygodnika „Kaktus” i PAP w Berlinie) **Julian Mikołajczak** (1921-2012). Dodajmy, że pretekstem do wspominków była też setna rocznica urodzin **Henryka Derwicha** (1921-1983), popularnego satyryka-rysownika, humorysty i dziennikarza, który przez ponad trzy dekady rozśmieszał nie tylko poznaniaków swoimi sytuacyjnymi dowcipami rysowanymi à propos w prasie i telewizji oraz na estradzie.

Cele:

- Upowszechnianie wiedzy o satyrze poznańskiej i kabaretach oraz ich przedstawicielach, w tym uczczenie 100. rocznicy urodzin Henryka Derwicha
- Propagowanie czytelnictwa i wiedzy o kulturze (zwłaszcza literaturze) i sztuce
- Promowanie historii oraz humorystycznego podejścia do rzeczywistości

Adresaci: uczniowie wyższych klas szkoły powszechnej oraz szkół ponadpodstawowych

Czas: 6 skeczy od 2’30 do 10 minut (razem – w zależności od interpretacji – od 30 do 45 minut)

Objaśnienia:

- czarna kursywa – tytuły i cytaty
- czcionka w niebieskim kolorze – didaskalia oraz treści mniej ważne (można je pominąć)

Osoby: Konferansjer, Redaktor, Głos z sali

Konferansjer: *Bonsoir! Guten Abend! Dobry wieczór państwu!*

Humor, satyra – w poznańskim – część druga! Popatrzcie i posłuchajcie!

Mesdames et Messieurs! Oto powojenny Kabaret *Poznań – miasto śmiechu!*

Skecz VIII – Satyrycy w mundurze

Redaktor: W części pierwszej wspominaliśmy znakomitego poznańskiego satyryka, podporę kabaretu *Stratosfera* i niezrównanego kawalarza – Tadeusza Hernesa... Po licznych przygodach z policją, chyba miał awersję do munduru?

Konferansjer: Na ten temat służę anegdotą. Otóż, wezwany do odbycia ćwiczeń w szkole podchorążych w Zambrowie, Tadeusz odpowiedział na piśmie: *Kochane Wojsko! Dostałem od Was miłe zaproszenie. Nie mogę, niestety, teraz z niego skorzystać (...), bo jestem bardzo zajęty. U ks. proboszcza Mnichowskiego w Kołaczkowie wystawiam sztukę pt. „Ciotka Karola” na fundusz odbudowy zabytkowego kościoła. Jestem reżyserem, inspicjentem oraz ciotką. Więc na razie bijcie się sami, a jak będzie jakaś większa wojna, ewentualnie światowa, to chętnie dopomogę. Z poważaniem – Tadeusz Hernes”.*

Redaktor: I wkrótce wojna – druga światowa – wybuchła... Tadeusz Hernes dotrzymał słowa. Podczas mobilizacji, jako podporucznik rezerwy, stanął się na wezwanie Wojska Polskiego. I został przydzielony do teatru polowego. Po wkroczeniu Sowietów, znalazł się w obozie w Kozielsku. Nawet tam rozśmieszał współwięźniów. Występy te organizowano (z narażeniem życia) w bloku obozowym pod nazwą „Małpi Gaj”; były też określane jako „wieczory”, „rewia” albo „seans” Hernesa.

Cała historia zakończyła się jednak bardzo smutno... Z Kozielska Hernes został przetransportowany do Katynia... I tam wiosną 1940 zginął, jak inni polscy oficerowie... Te szczegóły zostały upowszechnione znacznie później, niektóre dopiero w XXI wieku.

Konferansjer: To prawda – po II wojnie światowej, z powodu narzuconego nam, radzieckiego „sojusznika” i powojennej cenzury, nie można było mówić: ani o prawdziwych sprawcach zbrodni w Katyniu (w PRL próbowali nam wmówić, że to Niemcy, a nie Rosjanie odpowiadają za zamordowanie polskich oficerów), ani o Hernesie...

Redaktor: Tadeusz Hernes żył krótko, bo zaledwie 34 lata...

Konferansjer: ...ale żył intensywnie i nieszablonowo...

Redaktor: Mam kolejne skojarzenie. Derwich, tak jak Hernes, był żołnierzem Wojska Polskiego. Małoletnim żołnierzem, który nie skończywszy jeszcze 18 lat, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 roku i został ranny w bitwie pod Kutnem. Po krótkiej rekonwalescencji, został wysłany na kurs dla podoficerów do Mołodeczna. I wtedy wkroczyli Rosjanie. Henryk trafił do radzieckiego obozu jenieckiego w Orszy...

Konferansjer: Po wojnie miał kłopoty, bo upierał się, by ten fakt był odnotowany w jego wojskowych dokumentach.

Redaktor: Nie wiadomo też, jak potoczyłyby się jego dalsze losy (może tak tragicznie, jak Hernesa), gdyby starsi rangą i wiekiem oficerowie nie namówili go – wraz z grupą młodych żołnierzy – do ucieczki...

Konferansjer: Henio uciekł podczas postoju transportu, podobno przez okno w toalecie... Później przedzierali się z kolegami przez lasy i bagna; tylko Derwich przeżył...

Redaktor: Wrócił do okupowanej przez Niemców Wielkopolski, zamienionej w Warthegau, by w następnym roku trafić na roboty przymusowe do Bawarii – najpierw Dachau, później Ingolstadt... [Ale i tam, w bawarskich wioskach u bauerów, bawił swoimi rysunkami, rzeźbił \(bywało że również krzyże na nagrobki\), a nawet uratował niemieckiego dezertera od niechybnej śmierci – miejscowa ludność zapamiętała mu to...](#) Nielatwy, wojenny życiorys...

Konferansjer: Sądzę, że poczucie humoru pozwoliło Heniowi przetrwać wojnę. Zresztą, nie tylko jemu. Kaziu Grus ([wspomniany wcześniej znakomity karykaturzysta](#)) odznaczał się wręcz brawurowym poczuciem humoru – podczas okupacji, kiedy napotkany w tramwaju znajomy zapytał zdziwiony, co Kazio robi w Warszawie, ten odpowiedział „aktorskim” szeptem: *Ja się tu ukrywam!* A naprawdę musiał się ukrywać – tak jak i jego była już wtedy żona, **Maja Berezowska** – z powodu karykatur, którymi bardzo narazili się hitlerowskiemu reżimowi...

Skecz IX – „At Ease”, cyklisci i baniorze, czyli kłopoty z tłumaczeniem

Redaktor: Poczucie humoru sprawiło też, że Derwich mógł zadebiutować jako rysownik we wspomnianym Ingolstadt...

Konferansjer: ...w amerykańskim piśmie „At Ease – The Go Devil Weekly Pictorial”

Redaktor: Zastanawiam się, jak to przetłumaczyć? „At Ease” – *Na spocznij? Tygodnik ilustrowany na czas odpoczynku?*

Konferansjer: *Idź do diabła!*

Redaktor: Właśnie – jeszcze to „Go Devil”... Po angielsku powinno być „go to hell”...

Konferansjer: Może chodziło o satyrę, nie o diabła? Henio pokazywał mi okładkę tego pisma – tam był taki... satyr z piekła rodem.

Redaktor: W każdym razie... było to pismo dla amerykańskich żołnierzy, by mogli się pośmiać w wolnej chwili, po pokonaniu niemieckich nazistów (bowiem po II wojnie światowej Ingolstadt znalazło się w amerykańskiej strefie wpływów). Humorystyczne rysunki Henia, rozumiały nawet bez słów, doskonale się do tego nadawały. I tak się spodobały, że Amerykanie namawiali „Mister Derłajcza” (jak się zwracali do swego tłumacza i przewodnika po Bawarii), żeby spróbował swoich sił jako rysownik w wytwórni Włta Disneya...

Konferansjer: No, i niech ktoś teraz spróbuje powiedzieć, że satyra poznańska miała tylko lokalny wydźwięk!

Redaktor: Powiem więcej – Derwich miał już nawet załatwioną wizę do Kanady, ale...

Konferansjer: ...jak znałem Henia – wolał wrócić do ojczyzny!

Redaktor: Właśnie, ale zaangażowany w akcję repatriacyjną w Ingolstadt, nie od razu przyjechał do kraju. Dopiero w październiku czy listopadzie 1946 roku znalazł się w Warszawie.

Konferansjer: Odbudowywał stolicę...

Redaktor: ...oraz pracował w Ministerstwie Propagandy jako dekorator i zdążył zadebiutować w polskiej prasie, konkretnie w *Expressie Wieczornym*...

Konferansjer: ...wreszcie powrócił do Leszna, by zadebiutować też w poznańskiej prasie!

Redaktor: Szczegółów nie znam...

Konferansjer: To wyręcę pana redaktora, tym bardziej, że anegdota wiąże się ze mną... Opowiem, jak poznałem Henryka Derwicha. Otóż, wybrałem się

kiedyś z dziennikarską misją do Leszna. Tam w jednej z witryn wypatrzyłem pięknie wykaligrafowany dwuwiersz: *Czy uczniowie, czy baniorze/ każdy u nas kupić może...*

Redaktor: Nie każdy może wiedzieć, kto to *baniorze* (w gwarze poznańskiej); zatem wyjaśniam – kolejarze.

Konferansjer: *Merci!* ...Po powrocie do Poznania napisałem felieton do gazety, w którym nadmieniałem (jak mi się wydawało – retorycznie), że chętnie bym poznał tego domorosłego wierszokletę. Jakież było moje zdziwienie, gdy w redakcji stawiał się łysiejący – ale jednak – młodzian, który z tupetem oznajmił, że to właśnie on „popęłnił” wspomniany przeze mnie dwuwiersz. By ochłonąć (i uniknąć dalszej poruty – istnego, nie mojej, rzecz jasna!), zaproponowałem spacer do pobliskiej kawiarni. Przy kawie („wzmocnionej” nieco setką wódki) młody człowiek wyjaśnił, że wierszyk napisał „przy okazji”, bo w zasadzie jest architektem i dekoratorem, a w rodzinnym mieście dorabia sobie wystrojem witryn sklepowych. Dla rozładowania nastroju – na kawiarnianych serwetkach – zaczął też rysować zabawne ludziki z dużymi nochalami... I pochwalił się satyrycznymi debiutami w prasie amerykańskiej i warszawskiej. Cóż było robić – zaproponowałem, że zainteresuję jeden z poznańskich dzienników jego rysunkami... Tak rozpoczęła się wielkopolska kariera prasowa Derwicha i nasza przyjaźń – dwóch satyrów...

Redaktor: O ile mi wiadomo, Henryk Derwich debiutował w „*Expressie Poznańskim*” w maju 1947 roku...

Konferansjer: Upowszechniał wersję, że był to rysunek krowy, stojącej w jakimś akwenu. Chłopczyk pytał tatę: – *Dlaczego ta krowa stoi w wodzie? Rodzic odpowiadał: Żeby mleko nie skwaśniało, syneczku!*

Skecz X – *Apage, Satanas! Czyli o moralności...**

Redaktor: W powojennym Poznaniu humor nas nie opuszczał. Mogę to już powiedzieć w pierwszej osobie liczby mnogiej, bowiem aktywnie włączyłem się w satyryczny nurt *Kpinek i docinek*...

Konferansjer: To prawda – my, którzy przeżyliśmy, próbowaliśmy odreagować wojenne traumy śmiechem. Zwalilo się do Poznania rozhułane bractwo: Roman Kołoniecki, Stefan Sojecki, Tadeusz Kraszewski... I nam tutaj, w Poznaniu, nie brakowało polotu. Brykaliśmy (Jerzy Młodziejowski, Stefan Drewicz, Bogdan Paluszkiwicz) nielicho, nie zważając na nic. Znow kukała *Kukułka*, z siedzibą

w kawiarni As, na placu Wolności; i to kukała m.in. gwarą poznańską za sprawą gwąęd **Stanisława Strugarka**.

Do czerwca 1947 roku bawiliśmy się wspólnie – zawsze przy pełnej widowni – w roześmianej, szyderczej, umuzycznionej, uplastycznionej (Wit Gawęcki i Tadeusz NOT Nowicki), rozśpiewanej (tenor Józef Prządą) „Masce”, której siłami napędowymi byli: aktorzy Zenon Laurentowski i Mieczysław Serwiński oraz wszechstronny Kazimierz Tomsza, a gdzie profesorowie i doktorowie (prof. Marian Weight, prof. dr Sitowski, Wiktor Buchwald) pracowali bez togi.

Redaktor: O, tak – chłostaliśmy biczem satyry w powojennych klubach i kaba-
retach. Choć nieraz trzeba było toczyć zaciekle boje w świątyni srogiej cenzury
na ulicy Mickiewicza, niekiedy o jedno sformułowanie, pointę, a nawet słowo. ...

Konferansjer: Na przykład taki niewinny żart Józka Katina, znakomitego śpie-
waka operowego, [pochodzącego z dawnych polskich kresów, a prywatnie –
bardzo wesołego i dowcipnego człowieka](#), mógł się skończyć poważnymi
konsekwencjami. Otóż, Józko przedstawiając się, zastrzegął swoim charakte-
rystycznym dla kresowiaków, śpiewnym głosem, zmiękczając nieco końcówki:
Katiń jestem! Katiń przez „i”, nie „y”! Na szczęście był w gronie przyjaciół –
poznańskiej cyganerii...

Redaktor: [Jak bardzo zaufane było to środowisko może świadczyć także fakt,
że nikt nie doniósł wiadomym służbom, gdy podczas jednej z zabaw dzien-
nikarze parodiowali – obecne wszędzie wizerunki – klasyków marksizmu, czyli
Marksa, Engelsa, Lenina i Stalina – co zostało uwiecznione nawet na zdjęciu;
Heniu Derwich osobiście użyczył swego profilu z łysiną Władimirowi Iljiczowi
\(Leninowi\). W szopkach i programach kabaretowych też dostało się niejednemu
prominentowi...](#)

Konferansjer: Pamiętam, że w jednym z wierszyków o sprawach Europy wpro-
wadziłem powiedzonko: *między Mołotowem a kowadłem...*

Redaktor: A nie mieliśmy mówić o polityce...

Konferansjer: Ale to polityka wchodziła z buciorami w nasze życie! Z odrazą
wspominam szczególnie lata stalinizmu, gdzie trzeba było grzecznie i potulnie
przedkładać propozycje nowego programu z plikiem tekstów i piosenek.

Redaktor: Na szczęście – po śmierci Stalina i Bieruta powoli przyszła tak
zwana Odwilż...

Konferansjer: Jak grzyby po deszczu powstawały kabarety – *Poznańskie
Koziołki, Żółtodziób...*

Redaktor: ...i czasopisma (m.in. „Wyboje” oraz wspomniany tygodnik saty-
ryczny „Kaktus”)...

Konferansjer: ...prężnie działało zasilane kabaretowymi talentami poznańskie radio – że wspomnę tylko gawędy *wuja Ceśka* Strugarka; a od 1 maja 1957 roku rozpoczęła działalność poznańska telewizja (konferansjer w stylu Hernesa – **Bogdan Paluszkiwicz** i inni)...

Redaktor: Nowa, jedenasta muza wzięła swoją kadrę z radia i estrady, bo przecież nikt nie wiedział, jak „robi się” telewizję...

Konferansjer: Od pierwszego programu „*Tele złego na jednego*” zaistniał w poznańskiej telewizji również jedyny w swoim rodzaju *Schnellzeichner*, czyli „szybko rysujący” Henryk Derwich...

Redaktor: Na poznańskich scenach występowali znakomici aktorzy: Adam Hanuszkiewicz, Zofia Rysiówna, Janina Marisówna...

Konferansjer: Miałbym anegdotę o Marisównie...!

Redaktor: Wiąże się z kabaretem?

Konferansjer: Nie, chodzi o „*Moralność pani Dulskiej*”...

Redaktor: To mogłoby zainteresować współczesnych (w związku z Narodowym Czytaniem w 2021 r.**), ale my przecież mówimy o poznańskiej satyrze i kabaretach sprzed lat...

Konferansjer: Dobrze, więc odsyłam do moich „*Wspominek i kpinek*” (lub [przypisów***](#))...

Redaktor: Natomiast dramat Gabrieli Zapolskiej przypomniał mi o powojennym skandalu obyczajowym z powodu premiery w poznańskim **Teatrze Satyry**...

Konferansjer: ...A to oznacza, że na scenę znów wkracza Artur Marya Swinarski! I jego „*komedia pozornie cyniczna w trzech aktach*” – „*Achilles i panny*”...

Redaktor: „*Grana po raz pierwszy dnia 31 grudnia 1955 w Teatrze Satyry w Poznaniu*” (a nie – jak napisała biografistka [Mai Berezowskiej](#) – [we wrześniu 1956 roku w Warszawie](#))...

Konferansjer: Wspominając spektakl „*Achilles i panny*” Jerzy Korczak...

Redaktor: ...czyli „*Schlieman mojej Troi*” – tak brzmiała dedykacja Swinarskiego dla Korczaka (w „*Trylogii trojańskiej*”, w skład której wchodziła też komedia „*Achilles i panny*”)...

Konferansjer: ...Korczak pisał: „*Komedia [„Achilles i panny”] znakomitego pisarza... nie nadawała się do trzymania pod kluczem w zamkniętych szufladach. Bo tam właśnie tkwiła przez długie lata dzięki asekurantom, a nawet pruderii PT administratorów od kultury w tzw. minionym okresie*”...

Redaktor: Natomiast aktor, który grał Achillesa – Józef Michał Strumiński (później autor książki *„Bałwochwalczy i szyderycy”*), wspominał: [Sztuka] *„Achilles i panny”* była grana przeszło dwieście razy. Nowy wiatr, jaki powiał z sublokatorskiej sceny Teatru Satyry, przewracał dotychczasowy sposób myślenia wielu ludzi. Była to rewolucja obyczajowo-kulturalna. W komedii tej po raz pierwszy po wojnie widz mógł zobaczyć nie tylko kawałek damskiej tydki (zakazanej dotąd), ale nawet mógł stwierdzić, że o pochodzeniu dzieci mówi się obecnie głośno na scenie, bez żenady – prawie jak w domu”.

Strumiński zaryzykował nawet tezę, że: „Gdyby nie poznański – tak mało zauważany przez stolicę – Teatr Satyry, być może, że A.M. Swinarski nie wychyliłby się poza oplotki wydawanych satyr”.

Konferansjer: W zacytowanym tekście aktor wspominał, że Teatr Satyry korzystał z sublokatorskiej sceny... Otóż, scenę tę dzielił z „pupkorzami” (czyli teatrem lalkowym dla dzieci), a mieścił się tuż przy kościele pw. św. Marcina. Z powodu tego sąsiedztwa Heniu Derwich też stał się sprawcą „skandalu”; ksiądz wyklął go z ambony, gdy na jednym z plakatów Teatru Satyry narysował satyra, którego duchowny wziął za diabła... *Apage, Satanas! Pod murami świątyni!* – grzmiał ksiądz... Chyba nie miał poczucia humoru...

**Apage, Satanas* – znaczy: *Odejdź, Szatanie!*

** *Moralność pani Dulskiej* Gabrieli Zapolskiej piętnuje obłudę i zakłamanie. Odnajdujemy tam komizm i gorzką ironię, mistrzowskie odmalowanie postaci i wycucie języka, ale przede wszystkim uniwersalne przesłanie moralne, które w imię uczciwości i sprawiedliwości każe potępiać zło. Sztuka Zapolskiej wzbogaciła literaturę polską o ważną refleksję społeczną, a pojęcie „dulszczyzna” weszło na trwałe do języka potocznego.

*** Dziennikarz t.h.n. został wysłany z... interwencją na ul. Libelta, gdzie każdego dnia słychać było kobiece szloch. Podejrzewano przemoc domową, o czym powiadomiono poznańską gazetę. Na miejscu okazało się, że to aktorka – Janina Marisówna tak udanie odgrywała (próbowała) swoją rolę w *„Moralności pani Dulskiej”* przed spektaklem w Teatrze Polskim...

Skecz XI – Poznańskie Koziołki brykają z satyrykami w rytmie jazzu

Redaktor: Natomiast Henio Derwich miał poczucie humoru – nie tylko jako rysownik, ale także... występując jako wykonawca kolejnego poznańskiego kabaretu – *Poznańskie Koziołki*. Jak napisał jeden z recenzentów pierwszego wieczoru nowego kabaretu: *I tak oto „Poznańskie Koziołki” zaczęły trykać biorąc do pomocy dowcip, ostrą satyrę, piosenkę i... pędzel.*

Konferansjer: *Henri (wymowa z francuskiego „Ari”)* był prawdziwym odkryciem „Koziołków”. Jego numer, nazwany „Załatwiamy od ręki” był znakomitym popisem plastycznej wirtuozerii ożenionej z aktualną satyrą i dowcipem. Rysunki, wykonywane przez artystę z kamienną powagą na twarzy pod akompaniament muzyczny (grających na dwa pianina – Krzysztofa Trzciańskiego zwanego później Komedą i Jerzego Grzewińskiego), mogły zmusić do serdecznego uśmiechu najbardziej zatwardziałego ponuraka...

Redaktor: Tryskający pomysłami Henio Derwich po raz pierwszy chyba miał okazję zaprezentować swoje, nie wszystkim znane, możliwości twórcze. Rozwinął je jeszcze bardziej w setkach imprez i publikacji.

Konferansjer: Początkowo publiczność pojąć nie mogła, w jaki sposób rysownik może być atrakcją w programie rozrywkowym. Później jednak, z biegiem lat, każde jego wyjście na estradę witane było brawami.

Redaktor: Trzeba dodać, że artysta był też autorem (razem z przyszłą małżonką, Danutą) oprawy plastycznej kabaretu. I jeszcze słów kilka o „Wielkiej Orkiestrze Poznańskich Koziołków”, czyli o Grzewińskim i Trzciańskim (Komedzie). Otóż, bywało niejednego wieczoru, że rozbawiona publiczność już po zakończeniu programu kabaretowego, nie spiesząc się do szatni, czekała na bisy muzyczne. Wtedy para pianistów grała do późnych godzin nocnych, zbierając oklaski zapalonych miłośników dobrej muzyki rozrywkowej.

Konferansjer: *Koziołki* trykały się w Klubie Pracowników Kultury przy ulicy Kantaka. Nie wiadomo, co bardziej przyciągało do tego lokalu – rozbrykane, pełne humoru bractwo, czy wyśmienita kuchnia prowadzona przez arcymistrza branży gastronomicznej – Franciszka Dybizbańskiego. W każdym razie jeden z wieczorów kabaretowych przyciągnął takie tłumy, że spragniona humoru gawiedź uszkodziła drzwi, wyciskając z nich szybę...

Redaktor: Poziom artystyczny nowej scenki satyrycznej zaskoczył największych malkontentów. Okazało się, że ponurakom wszelkiej maści dano mocnego prztyczka w nos; nie potwierdziły się utyskiwania krytyków, zarzucających poznańskiej satyrze chroniczną anemię i brak we krwi ciałek rzetelnego humoru...

Konferansjer: „*Nieślubne dziecię poznańskiej kultury*” – jak się wyraził jeden z recenzentów – ku zgrozie nudziarzy nie tylko nie umarło, lecz dawało oznaki czerstwego zdrowia. Kabaret „*Poznańskie Koziołki*” uznano za przyrodniego braciszka poznańskiego Teatru Satyry...

Redaktor: Ta scenka kabaretowa operowała przede wszystkim krótkimi formami literackimi, bazującymi na aktualnościach o tematyce środowiskowej.

Konferansjer: Sparodiowałem na przykład słynną operę* pisząc *Urowadzenie Waleriana*, w której poruszyłem sprawę przeniesienia z Poznania do Warszawy dyrektora Teatru Wielkiego, znakomitego dyrygenta (i bohatera niezwykle barwnych anegdot) Waleriana Bierdajewa...

Redaktor: Osobiście wdzięczny byłem artyście poznańskich teatrów Eugeniuszowi Kotarskiemu (zwanemu popularnie Kociem) za kapitalne odtworzenie mojego monologu *Po pięciolinii*, parodiującego przemówienie terenowego działacza „na niwie śpiewaczej”. Jeśli publiczność i krytyka wymieniała ten numer wśród najlepszych w programie, to była w tym na pewno duża zasługa obdarzonego komicznym talentem Kocia...

Konferansjer: Niech pan nie będzie taki skromny, redaktorze! Po prostu powstanie „*Koziołków*” było jeszcze jednym dowodem tego, że Poznań nie jest satyrycznym grajdołkiem, a może stworzyć imprezę kabaretową bez opierania się na importowanych ze stolicy tekstach.

**Urowadzenie z seraju* – pierwsze dzieło sceniczne, z którym Wolfgang Amedeus Mozart wystąpił w Wiedniu w 1782 roku; opera była jego prezentem ślubnym dla żony, Konstancji Weber

Skecz XII – Żółtodzioby, bywalcy i... Don Chichot, czyli poznańskie estrady

Redaktor: Szczególnie drugi program „*Koziołków*” górował nad pierwszym znaczącą przewagą tekstów autorów poznańskich. Z młodzieży satyrycznej doszli do głosu **Stefan Mroczkowski** i **Ryszard Podlewski** (obaj byli także podporą studenckiego kabaretu *Żółtodziób* oraz współpracownikami tygodnika „*Kaktus*”; kabareciarze spotkali się też później w telewizji, gdzie pierwszy przez lata był twórcą wysokich lotów programów rozrywkowych, np. *Alfabetu rozrywki*, a drugi zasłynął aforyzmami i popularnym programem „Gwóźdź w bucie”).

Konferansjer: Poznańskie estrady pulsowały wtedy występami jazzmanów (obok Grzewińskiego i Trzczińskiego – Jerzy Milian, Jan „Ptaszyn” Wróblewski czy Janusz Hojan), gwiazd operetki (Wanda Jakubowska i Jerzy Golfert, **znany tenor poślubił później pierwszą Miss Wielkopolski 1957, „nieziemską” Urszulę Ziemią**)...

Redaktor: ... solistów opery (np. Edward Kmiciewicz i wspomniany Józef Katin, zapamiętani jako Don Kichot i Sancho Pansa) oraz znakomitych konferansjerów (w „*Koziołkach*” Zygmunt Jabłkowski, czyli Jaski, pierwszy naczelny „*Kaktusa*” oraz przypominani już Strugarek i Paluszkiewicz)...

Konferasjer: Niezwykle popularną postacią poznańskiej bohemy był wtedy Stulek – Stanisław Hebanowski, kierownik literacki i reżyser Teatru Polskiego. Bywali w Poznaniu i udzielali się zawodowo i towarzysko **Jerzy Ofierski**, czyli popularny Sołtys Kierdziołek (jego brat pracował w poznańskiej gazecie; obaj pochodzili z Ostrowa Wielkopolskiego) i znany z *Podwieczorku przy mikrofonie* Malinowski, a właściwie **Kazimierz Brusikiewicz** (1948-1952 aktor Teatru Polskiego w Poznaniu).

Redaktor: Ofierski i Brusikiewicz współpracowali też z „Kaktusem”.

Konferasjer: „U Dybizbańskiego” przy ul. Kantaka gościli zatem aktorzy i muzycy, a także dziennikarze, artyści plastycy (Alojzy Krakowski, Zbigniew Kaja, Lech Susicki, Józef Kaliszan i karykaturzysta **Tadeusz NOT-Nowicki** u boku dziennikarki i pisarki Magdy Strumian), lekarze, oraz tzw. jelenie, czyli przypadkowi sponsorzy wiecznie niedoinwestowanej bohemy, oraz wielu, wielu innych...

Wracając do Henryka Derwicha – mało kto wie, że był on twórcą nazwy jednego z poznańskich kabaretów (fakt – efemerydy), a mianowicie – *Don Chichot!*

Redaktor: Zgadza się – ten firmowany przez Państwowe Przedsiębiorstwo Imprez Estradowych „Kabaret Artystów” mignął na firmamencie poznańskiego życia kulturalnego niby meteor: bawił publiczność kawiarni W-Z tylko jeden wieczór, podczas Międzynarodowych Targów Poznańskich...

Konferasjer: Natomiast Henio Derwich kontynuował swoją współpracę z Estradą Poznańską... i nierzadko wyjeżdżał z zespołami estradowymi na objazdy po kraju. Jak wspominał Bogdan Paluszkiwicz: *Było ogromnym zaskoczeniem dla widzów koncertów, kiedy na scenie pojawiał się pan, nienagannie ubrany, wpychał przed sobą sztalugi na kołkach (własna konstrukcja), chwycił jedną ręką pojemnik z farbą, w drugiej trzymał pędzel i z niezdecydowanym wyrazem twarzy rozglądał się po sali, jak gdyby szukając wśród widzów natchnienia lub modelu do swoich rysunków. Następnie rozpoczął rysowanie. Wpierw na karcie papieru rozpiętej na sztaludze pojawiały się szczegóły nic nie oznaczające – wzmagało to oczywiście zaciekawienie widowni. Potem szczegóły wiązały się w zrozumiałą całość, a autor odstępował od sztalug, aby pokazać rysunek widowni. Następnie nagłym, szybkim i zdecydowanym ruchem domalowywał drobny szczegół, który stanowił pointę rysunku. Nie było wtedy widza, który nie wybuchnąłby serdecznym śmiechem. Te występy wyrobiły mu ogromną popularność.*

Redaktor: Z biegiem lat, każde wyjście Derwicha na estradę witane było brawami. Znający go mobilizowali do uwagi tych, którzy go jeszcze nie znali, wszyscy zaś gorąco oklaskiwali każdy ukończony rysunek.

Konferansjer: Wraz z Bogdanem Paluszkiewiczem, który nie tylko był znakomitym konferansjerem (i satyrykiem) w języku polskim, ale mówił perfekcyjnie po niemiecku...

Redaktor: Podobnie jak i pan...

Konferansjer: Dankeschön! Zatem – Derwich z Paluszkiewiczem wyjeżdżali też na występy do Niemiec. Konferansjer wspominał: *Kiedy układaliśmy program tych koncertów, pojawił się problem znajomości języka. Każdy z wokalistów śpiewać musiał przynajmniej jedną piosenkę w języku niemieckim, konferansjer zapowiadał program po niemiecku... I tylko jeden „Schnellzeichner” – jak go tam nazywano – nie miał takich kłopotów. Jego rysunki nie znały granic. Były za granicą równie popularne, jak we własnym kraju.*

Redaktor: Zнали jego występy estradowe doskonale również pasażerowie statku „Stefan Batory”.

Konferansjer: O, tak – Derwich był podczas rejsów „gwoździem programu”; a kiedy występował, nawet najgorzej znoszące morską podróż szczury lądowe opuszczały swoje kajuty, aby się serdecznie pośmiać z jego rysunków.

Skecz XIII – Trzynastka, „Tey”... I „Pegaz zdębiał”

Redaktor: Długo jeszcze moglibyśmy opowiadać o poznańskiej satyrze...

Konferansjer: I kabaretach! *Modliszka w Od Nowie... Klops* czyli *Tey*... Tej nazwy nie możemy pominąć!

Redaktor: Kabaret *Tey* – z Poznania! – znała już cała Polska. Chociaż nie każdy pewnie wie, że nazwa pochodzi z gwary poznańskiej, a oznacza... Znaczy... jest to druga osoba... Zwracamy się do drugiej osoby...

Głos z sali: Tej! Tej, cho no tu!...

Konferansjer: Dziękujemy panu z sali za wyręczenie redaktora!

Redaktor: Nie każdy też wie, że ten poznański kabaret został założony w połowie lat 60. XX wieku w Wyższej Szkole Wychowania Fizycznego pod nazwą *Klops*, dopiero w 1970 roku nazwa została zmieniona na *Tey*...

Głos z sali: Tey, Zenek! *Czymu ni ma dżymu?*

Redaktor: Właśnie, założycielem kabaretu był student, a następnie absolwent późniejszej Akademii Wychowania Fizycznego **Zenon Laskowik**, który namówił do współpracy kolegę z tej uczelni, **Krzysztofa Jaślara**. Od początku działali też w *Tey*-u Aleksander Gołębiowski, Żużu Zembrzuski, Michał Grudziński,

Marian Pogasz; później dołączył Janusz Rewiński... Pierwszy program nosił właśnie wspomniany tytuł...

Konferansjer: ...*Czymu ni ma dżymu*. A zapowiadał go rysunek Henia Derwicha *Á propos* w *Expressie Poznańskim*.

Redaktor: Ten rysunek przeszedł do *Historii polskiego kabaretu*...

Konferansjer: A do historii Tey-a przeszedł skecz, który robił furorę wszędzie...

Redaktor: ...a na Festiwalu Polskiej Piosenki w Opolu w 1973 roku zapewnił Tey-owi pierwszą nagrodę...

Konferansjer: ...była to słynna *Mamuśka*, która do dzisiaj bawi*, choć odnosiła się do siemiężnej rzeczywistości PRL-u...

Redaktor: Tey objawił się w Opolu jako nowy rodzaj kabaretu, *kabaretu dla – rozumiejących i spragnionych dialogu, ale jednak – mas – twierdzi pani profesor we wspomnianej Historii polskiego kabaretu*.

Głos z sali: A Pelagia?

Redaktor: Podobnie jak skecz z panią Pelagią w interpretacji **Bohdana Smolenia**...

Głos z sali: Wiara z Poznania!

Redaktor: No, nie całkiem – Smoleń urodził się w Bielsku-Białej, a studiował w Krakowie; dopiero w 1978 roku dołączył do Teya i osiadł w Poznaniu. Rudi Schubert pochodził z Gdańska... Po stanie wojennym Tey zmienił nazwę na *Teyatr*...

Konferansjer: ...nie był już tak popularny. I wkrótce zakończył działalność. *Wszystko się kończy, rzekł Ben Akiba*... (to cytat z *Kabaretu Olgi Lipińskiej*) Albo inaczej: *Mamuśka! Muszę kończyć*...

Redaktor: Rozumiem – pora kończyć i naszą historię. Mam nadzieję, że udało nam się dowiedzieć, że (co zapisałem w swej książce „*Kpink i docinki. Z zapisków o satyrze poznańskiej*”): *Wbrew obiegowym opiniom wielkopolskie środowisko miało i ma niemały udział w ogólnopolskim dorobku satyry i humoru. Wydało ono talenty, z których co najmniej kilka błysnęło później w pełni zasłużonym blaskiem na krajowym i zagranicznym firmamencie*...

Konferansjer: I była to satyra na całkiem dobrym poziomie.

Redaktor: Choć pewnie Stanisław Barańczak, rodowity poznaniak, poeta, tłumacz i krytyk, który zainicjował w Polsce systematyczną i poważną krytykę kultury masowej, niejedno by skrytykował...

Konferasjer: Cóż, jako młody człowiek krytykował wszystkich (a zaczął od... [Kazimierza Iłakowiczówny!](#)) i wszystko (a szczególnie [Telewizję Polską](#) i [festiwałe piosenki...](#)).

Tę (krytykancką) manierę Barańczaka dostrzegł w latach 70. XX wieku poeta i kolejny poznański satyryk **Włodzimierz Scisłowski**; w wydawnictwie, które ukazało się na 50-lecie poznańskiego oddziału Związku Literatów Polskich, tak go scharakteryzował fraszką:

STANISŁAW BARAŃCZAK

Krytyk i poeta!

Chęci w nim najszczersze!

Więc niech skrytykuje

także swoje wiersze!

Redaktor: Jednak z wiekiem i on nabrał dystansu oraz sam błysnął poczuciem humoru. Ossolineum tak rekomendowało wydaną przez siebie książkę Barańczaka *Odbiorca ubezwłasnowolniony* [[zawierający także niedostępny wcześniej tekst z 1983 roku pt. *Czytelnik ubezwłasnowolniony*](#)]: „*Widoczne są tutaj największe zalety Barańczaka pisarza: stylistyczne mistrzostwo, inteligencja, przenikliwość, dowcip*”.

W jednym z esejów o kulturze masowej Barańczak zauważył (na przykładzie z *pozoru elitarnego Kabaretu Starszych Panów*) *jedną podstawową rzecz*, a mianowicie, że po prostu: *odbiorca kultury współczesnej chce, aby go szanowano, (...) widz żąda szacunku dla swoich ambicji intelektualnych, dla swojego poczucia humoru, dla swojej niechęci do banału i sztampy (...) inaczej mówiąc, nie chce, by go ogłupiano...*

Konferansjer: Cóż, pod tymi słowami Stanisława Barańczaka i my moglibyśmy się podpisać. Niestety, jego „*Teksty o kulturze masowej*”, jak i genialna „*poezja nonsensu*” zebrana w książce „*Pegaz zdębiał*” (to znów analogia do [Tuwimowskiego „Pegaz dęba”](#)), ukazały się, gdy nas już nie było na tym świecie... Z Heniem Derwichem łączyło mnie bowiem coś jeszcze...

Redaktor: 1983 rok. Poznańska kultura poniosła wtedy olbrzymie straty – odeszli m.in.: [Stanisław Hebanowski \(w styczniu\)](#), [Kazimiera Iłakowiczówna \(w lutym\)](#), [Tadeusz Henryk Nowak \(15 kwietnia\)](#), [Zbigniew Kaja \(w październiku\)](#) i [Henryk Derwich](#) – zmarł 13 października; i choć to był czwartek, trudno nie odnieść wrażenia, że trzynastka, której Derwich tak nie lubił (w feralny dzień unikał podróży, a nawet nie chodził do pracy), okazała się dla niego rzeczywiście pechowa; dała o sobie znać zbyt wcześnie, na 10 dni przed 62. rocznicą urodzin...

Konferansjer: Jednak pozostały rysunki Derwicha, które nadal bawią...

Redaktor: To prawda. Każdy może sięgnąć również po nasze książki (oraz inne wydawnictwa) o satyrze poznańskiej, a także przeczytać dlatego „Pegaz zdębiał”...

Konferansjer: ...czyli *Alfabetony, Palindromadery, Mankamęty*...

Redaktor: ...znaczy: *utwory, w których MANKAMENT powoduje ZAMĘT; zupełnie jak moje „Fermęty” z lat 50. XX wieku tworzyły FERMENT w „Głosie Wielkopolskim”*...

Konferansjer: ...*Obleśniki, Idiomatoły, Liberyki, Turystychy i Geografioty*, czy też *Bezecencje Stanisława Barańczaka*...

Redaktor: ...i zobaczyć je w znakomitej interpretacji poznańskich aktorów podczas spektaklu Mr Barańczak w Teatrze Nowym w Poznaniu...

*Laskowik (do słuchawki telefonu): ...mamuśka! Tutaj jestem... Występuję... Przeciwno nikomu. Tak się mówi... (...) Mamuśka! Nie mogę teraz. Porozmawiamy jak wrócę... Kolarcja? Przecież ja tatusiowi zostawiłem. Kaszanka jest w lodówce... Jak to w jakiej? Między oknami... Aha! I musztardę kupiłem! Uważajcie, żeby się nie stłukła, to będzie szósta szklanka do zastawy. ltd. W: Historii polskiego kabaretu

Bibliografia:

Pozycje zwarte:

1. 50 LAT poznańskiego oddziału Związku Literatów Polskich 1921-1971: księga jubileuszowa / red. Tadeusz Kraszewski. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 1971. – 194 s.
2. ANEGDOTA prawdę ci powie... / J. Mikołajczak, B. Paluszkiewicz, M. Frajtał. – Poznań : Wydawnictwo AMOS, 1995. – 231 s.
3. BAŁWOCHWALCY i szydery / Józef Michał Strumiński. – Poznań : Krajowa Agencja Wydawnicza, 1987. – 112 s.
4. BEREZOWSKA : nagość dla wszystkich / Małgorzata Czyńska. – Wołowiec : Wydawnictwo Czarne, 2018. – 235 s.
5. BEZ przesądów i lęku: z albumu poznańskiego dyplomaty, malarza i podróżnika / Bolesław Leitgeber. – Poznań : Media Rodzina of Poznań, 1993. – 407 s.
6. CHWALIPIĘTA, czyli rozmowy z Tatą / Jan Sztudynger, Anna Sztudynger-Kaliszewiczowa. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2009. – 473 s.
7. CZY chce pan być powieszony w sympatycznym towarzystwie? czyli Poznańskie kabarety artystyczne dwudziestolecia międzywojennego / Izolda

- Kiec. – Poznań : Fundacja Instytut Kultury Popularnej, 2015. – 240 s. – [Wielkopolskie Mikrohistorie ; t. 1]
8. DYSKRETNY urok salonów : życie towarzyskie w międzywojennym Poznaniu / Sławomir Leitgeber ; w oprac. Błażeja Kuztelskiego. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie, 2006. – 297 s.
  9. HISTORIA polskiego kabaretu / Izolda Kiec. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie sp. z o.o., 2014 . – 431 s.
  10. KPINKI i docinki : z zapisków o satyrze poznańskiej / Julian Mikołajczak. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 1989. – 210 s.
  11. ODBIORCA ubezwłasnowolniony : teksty o kulturze masowej i popularnej / Stanisław Barańczak. – Wrocław : Wydawnictwo Ossolineum, 2017. – 540 s.
  12. OD Smakosza do Fregaty : na szlaku poznańskiej cyganerii artystycznej / Ryszard Danecki. – Poznań : Oficyna Wydawnicza G&P Gościański & Prętnicki, 2011. – 196 s.
  13. PEGAZ zdębiał / Stanisław Barańczak. – Warszawa : Wydawnictwo Agora, 2017. – 418 s.
  14. SATYRA polityczna w tygodniku „Kaktus” : praca magisterska napisana pod kierunkiem doc. dr hab. Eugenii Podbierowej / Małgorzata Derwich-Pawela. – Poznań : Uniwersytet im. A. Mickiewicza, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Nauk Politycznych, 1988. – 222 s.; 28 s. aneks – składa się głównie z rozmów z: Julianem Mikołajczakiem, Lechem Konopińskim, Stanisławem Mrowińskim, Stefanem Mroczkowskim, Bogdanem Paluszkiewiczem i Ryszardem Podlewskim
  15. ŚMIECH to zdrowie! / Henryk Derwich ; wstęp Bogdan Paluszkiewicz. – Poznań : KAW (Krajowa Agencja Wydawnicza), 1985. – 7 s. ; 57 il.
  16. TRYLOGIA trojańska / Artur Marya Swinarski. – Warszawa : Czytelnik, 1958. – 273 s.
Zawiera : Achilles i panny, s. 7-138
  17. WSPOMINKI i kpinki / Tadeusz H. Nowak. – Poznań : Wydawnictwo Kwartet, 2008. – 150 s.
  18. ŻYCIE artystyczne w Poznaniu w latach 1919-1939 / Jarosław Mulczyński. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Posnania, 2019. – 347 s.

Artykuły:

1. KABARETY Poznania / Tadeusz Henryk Nowak. W: Głos Wielkopolski. – 1963 (lub 1965), 7/8.04. (dod. Głos Tygodnia)
2. LUDZIE moich dni / Tadeusz H. Nowak. W: Express Poznański. – 1973.

(Cykl 20. odcinkowy, ukazywał się od 9 VIII 1973)

3. NOTATKI z pamięci, cz. II : galeria sławnych średzian / Stefan Mroczkowski. W: Średzki Kwartalnik Kulturalny. – 2006, nr 5, s. 49-55
4. OD „Kukułki” do „Kaktusa”. Co śmieszyło i bawiło mieszkańców Poznania? / Julian Mikołajczak. W: Kronika Miasta Poznania. – 1999, nr 3, s. 369-380
5. PAMIĘTAM jak dziś... Poznańska „cyganeria” / Tadeusz H. Nowak ; zapisał K. Flieger. W: Express Poznański. – 1956 (31 XII).
6. PANI Dulska u państwa Dudów / Witold Mrozek. W: Gazeta Wyborcza. – 2021, nr 205, s. 20
7. TRZYNASTA premiera / J. Młodziejowski. W: Głos Wielkopolski. – 1959.
8. W SUBIEKTYWNYM obiektywie / Stefan Mroczkowski. W: Kronika Miasta Poznania. – 2007, nr 1, s. 217- 237
9. WSPOMNIENIA o literackich kabaretach / kos. W: Głos Wielkopolski. – 1977, nr 12.
10. WYDZIAŁ Satyry UP Żółtodziób / Ryszard Podlewski. W: Kronika Miasta Poznania. – 2005, nr 3, s. 249-256
11. ŻÓŁTODZIÓB-B / Stefan Mroczkowski. W: Kronika Miasta Poznania. – 2005, nr 3, s. 257-270

Netografia:

<https://cyryl.poznan.pl/katalog> – Bohema poznańska lat 50. XX wieku –
Archiwum Stefanii Danieli Cholewczyńskiej-Derwich

https://pl.wikipedia.org/wiki/Le_Chat_Noir

<https://www.youtube.com/watch?v=5OuwYhIGHR8>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Artur_Maria_Swinarski

<https://kulturaupodstaw.pl/pugetowie-sztuka-we-krwi/>

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Hermes>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Tadeusz_Hernes

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Sulmin>

<https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/1568264,Jerzy-Ofierski-czyli-soltys-Kierdziolok>

<https://www.prezydent.pl/kancelaria/narodowe-czytanie/narodowe-czytanie-2021/>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Kabaret_Tey

IV. MATERIAŁY REGIONALNE

A. PRZEGLĄD NOWOŚCI REGIONALNYCH

25 PUŁK Ułanów Wielkopolskich / red. prowadzący Krzysztof Mijakowski, Ewa Jodkowska. – Warszawa : Edipresse Polska, 2020. – 47 s. : fot., mapy, portr. + replika odznaki. – (Wielka Księga Kawalerii Polskiej 1918-1939; t. 30)

26 PUŁK Ułanów Wielkopolskich im. hetmana Jana Karola Chodkiewicza / Przemysław Dymek. – Pruszków : Oficyna Wydawnicza „Ajaks”, 2020. – 44 s. : fot., mapa, portr. – (Zarys Historii Wojennej Pułków Polskich w Kampanii Wrzesniowej; z. 218)

100 lat ze świętym Wawrzyńcem : album jubileuszowy z okazji 100-lecia istnienia Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Wawrzyńca w Chynowej / pod red. Przemysława Talagi. – Chynowa : Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Wawrzyńca ; Przygodzice : Biblioteka Publiczna Gminy Przygodzice im. Gustawa Bojanowskiego ; Ostrów Wielkopolski : Zakład Wydawniczo-Drukarski Poligrafia ZWD. s.c., 2020. – 112 s. : fot., mapy, portr.

100-lecie Towarzystwa Miłośników Koźmina Wielkopolskiego 1921-2021 / pod red. Michała Pietrowskiego. – Koźmin Wielkopolski ; Jarocin : Drukarnia Projekt, 2021. – 112 s., [4] k. tabl. złoż. : fot., portr.

AKADEMIA Kształcenia Wyprzedzającego : poradnik dydaktyczny dla nauczycieli prowadzących zajęcia pozalekcyjne w ramach projektu Cyfrowa Szkoła Wielkopolsk@ 2020 : edycja trzecia / Violetta Julkowska, Katarzyna Moskiewicz. – Wyd. 3 popr. – Poznań : Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu, 2020. – 248, [4] s. : fot., il., mapy, portr., tab.

ALMANACH leśników wielkopolskich / Andrzej Antowski, Waldemar Błażniak, Józef Kulawinek; pod red. Tomasza M. Sobalaka. – Poznań : Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych, 2020. – 454 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 445-448. Indeks

ARCHITEKTURA sakralna w Wielkopolsce i jej zleceniodawcy na tle regionalizacji baroku / Andrzej Józef Baranowski. – Warszawa : Liber pro Arte, 2020. – 748 s. : fot., pl., portr. + 1 pendrive

Bibliografia s. 691-708. Indeksy

ATLAS legend [m.in. wielkopolskich]. T. 1 / tekst i il. Paweł Zych. – Olsztyn : BOSZ, 2020. – 262 s. : il. – (Legendarz)

Bibliografia s. 258-261. Indeks

BIAŁA Dama : w gorsecie mitów i legend : rzecz o Teofili z Działyńskich Szoldrskiej-Potulickiej (1715-1790) / Aneta Falk, Małgorzata Potocka, Mikołaj Potocki. – Kórnik ; Koszuty : Stowarzyszenie Teatralne Legion, 2020. – 66 s. : fot., mapy, portr.

Właścicielka Kórnik

BIAŁKÓW Kościelny : wieś – parafia – ludzie / oprac. Marek i Jerzy Bartoszek. – Białków Kościelny ; Swarzędz : nakładem autorów, 2021. – 116 s. : fot., mapy, portr.

COLLEGIUM Maius w Poznaniu / Maciej Michalski, Zenon Pałat. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania : Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2020. – 223 s. : fot., pl. – (Biblioteka Kroniki Miasta Poznania. Zabytki Poznania)

Bibliografia s. 216-217. Indeksy

CYFROWA Mapa Dorzecza Warty : poradnik dydaktyczny dla nauczycieli prowadzących zajęcia pozalekcyjne w ramach projektu Cyfrowa Szkoła Wielkopolsk@ 2020 : edycja trzecia / Waldemar Ratajczak, Alfred Stach. – Wyd. 3 popr. i uzup. – Poznań : Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu, 2020. – 208, [4] s. : fot., mapy, portr., tab., wyk.

CZERNIEJEWO : moje miasto = Czerniejowo : my town : [album] / Jacek Pluta. – Września : Jacek Pluta, 2020. – 138, [5] s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim

DAWNE i najnowsze czyli Takie moje małe, życiowe kroczi... : [album] / Maria Łbik. – Poznań : Maria Łbik, 2021. – 100 s. : fot., portr.

Maria Łbik, artystka amatorka związana z Poznaniem i z Gruszczyńcem

DROGI do niepodległości : ziemia wschowska i pogranicze wielkopolsko-śląskie 1918-1920 / red. Marta Małkus, Kamila Szymańska. – Wschowa : Stowarzyszenie Czas A. R. T. ; Leszno : Muzeum Okręgowe w Lesznie, 2020. – 429 s. : fot., mapy, portr.

Indeks

Dotyczy m.in. Powstania Wielkopolskiego

DWORY i pałace Wielkopolski : styl narodowy / Jan Skuratowicz. – Poznań : Zysk i S-ka Wydawnictwo, 2020. – 394, [6] s. : fot., mapy, pl.

Bibliografia s. 390-391. Indeksy

DWÓR a wieś folwarczna w Poznańskim w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku / Stanisław Borowiak. – Poznań : Wydawnictwo Nauka i Innowacje, 2020. – 754 s. : fot., mapy, portr. – (Monografie i Rozprawy / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Centrum „Instytut Wielkopolski”; 7)

Bibliografia s. 703-724. Indeks

DZIECIAKI na szlaki : przewodnik dla małych podróżników po powiecie gnieźnieńskim / tekst i il. Jarosław Gryguć. – Gniezno : Starostwo Powiatowe w Gnieźnie, 2020. – 46 s. : il.

DZIEDZICTWO archeologiczne na terenie Nadleśnictwa Łopuchówko / Marcin Krzepkowski, Tomasz M. Sobalak. – Łopuchówko : Nadleśnictwo Łopuchówko, 2020. – 172 s. : fot., il., mapy

Bibliografia s. 168-[173]

DZIEJE rodziny Okunków. T. 2, Wiek XIX / Marek Okunek. – Katowice : [wydawca nieznan], 2020. – 192 s., [1] k. tabl. złoż., [2] k. tabl. luz. : fot., il., mapa, portr. + 1 płyta CD-ROM

Rodzina z Wielkopolski

DZIEŁO jednego życia : ksiądz prałat Wacław Bliziński (1870-1944) / Sławomir Kęszka. – Wyd. 2 rozsz. – Warszawa : Narodowy Instytut Kultury i Dziedzictwa Wsi, 2020. – 167 s. : fot., portr.

Ksiądz i działacz społeczny z Liskowa

ELŻBIETKÓW : stulecie polskości / Krzysztof Rybka. – Pogorzela : Pogorzelskie Towarzystwo Kulturalne, 2021. – 370 s. : fot., mapy, portr., tab.

Bibliografia s. 358-360. Indeksy

ETOS pracy funkcjonariuszy Służby Więziennej / Katarzyna Lenart-Kłoś; Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. – Lublin : Wydawnictwo KUL, 2020. – 250 s.

Bibliografia s. 231-246

Dotyczy m.in. Kalisza

FORMY w przestrzeni : poznańska rzeźba plenerowa lat 60. i 70. XX wieku : [katalog wystawy] / Anna Borowiec. – Poznań : Muzeum Narodowe w Poznaniu, 2020. – 53 s. : fot.

FYRTLE : z życia poznańskich osiedli / Towarzystwo Krajoznawcze Krajobraz; Jarosław Barański [i in.]. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2021. – 209, [7] s. : fot., pl.

Bibliografia s. [212-214]

Osiedla opisane przez pryzmat miejsc, historii lub mieszkańców

GORĄCY styczeń 1945 roku : walki pomiędzy Wehrmachtem, a Armią Czerwoną o Ziemię Kościańską podczas Operacji Wiślańsko-Odrzańskiej / Hubert Józefowski. – Leszno : Jagart, 2021. – 23 s.

GRABARZ / Karolina Dietrich. – Warszawa : Borgis, 2020. – 331 s.

Akcja powieści toczy się w Gnieźnie

HOTEL Wielkie Prusy / Bohdan Kołomijczuk; tłum. Ryszard Kupidura. – Warszawa : Wydawnictwo Anagram, 2020. – 219 s.

Akcja powieści toczy się m.in. w Poznaniu na początku XX w.

IMAGO Lesnae : ikonografia dawnego Leszna : katalog [zbiorów Muzeum Okręgowego w Lesznie] / red. Kamila Szymańska. – Leszno : Muzeum Okręgowe, 2020. – 407 s. : fot., pl.

Bibliografia s. 405. Indeks

Tekst także w jęz. niemieckim

JADWIGA Wiktoria Mondelska [1888-1943] : zasłużony pedagog i dyrektor szkoły [Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego w Lesznie w dwudziestoleciu międzywojennym] / Stanisław Jędraś. – Leszno : Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka w Lesznie, 2020. – 28 s. : fot., portr.

JAKKOLWIEK 10 lat : [album] / oprac. Roma Cyprowska. – Szamotuły : Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Szamotuły im. Edmunda Calliera : we współpracy z Grupą Jakkolwiek, 2020. – 96 s. : fot., portr.

Grupa Jakkolwiek przy Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy Szamotuły propagująca działania artystyczne i literackie

JAN Gibasiewicz [1900-1984] : powstaniec wielkopolski z Sulmierzyc, Krotoszyna, Milicza : historia rodziny / Andrzej Gibasiewicz. – Wrocław : Andrzej Gibasiewicz, 2021. – 180 s. : fot., pl., portr.

Bibliografia s. 173-175

JUBILEUSZ 100-lecia Państwowego Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego w Rawiczu. – Rawicz : Powerart, 2020. – 79 s. : fot., portr.

JUBILEUSZ pięćdziesięciolecia Instytutu Inżynierii Lądowej Politechniki Poznańskiej 1970-2020 / pod red. Mieczysława Słowika i Iwony Jankowiak. – Poznań : Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, 2020. – 235 s. : fot., il., mapy, portr., wykr.

KALISKIE ABC / tekst Agnieszka Nożyńska-Demianiuk; il. Agata Józefowicz. – Kalisz : Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej : [Poznań] : Samorząd Województwa Wielkopolskiego, 2020. – [23] k. tabl., [2] s. : il.

Publikacja dla dzieci i młodzieży przedstawiająca historię miasta zawartą w wierszach opisujących zabytki i słynne postacie

„KAWĘCZYNIAK” 1995-2020 : czasopismo Samorządu Gminy Kawęczyn / Ryszard Kowalczyk. – Kawęczyn ; Poznań : Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, 2020. – 124 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 111-118. Indeks

KLECZEW w latach 1918-1939 : społeczeństwo, gospodarka, samorząd / Maciej Grzeszczak. – Kleczew : Kleczewskie Towarzystwo Promocji i Rozwoju, 2021. – 362 s. : fot., portr., tab., wykr. + mapa

Bibliografia s. 281-289

KOLEGIATA w Środzie Wielkopolskiej / Bożenna Urbańska; fot. Grzegorz Kozłowski [i in.]. – Wyd. 3 uzup. – Środa Wielkopolska ; Słupia Wielka : AR „Promocja”, 2021. – 272 s. : fot., il., pl., portr.

Bibliografia s. 269-272

Historia kościoła, także sylwetki i wykazy proboszczów, dokumenty źródłowe, wiersze i materiały ikonograficzne

KONFRONTACJE 2020 : XXXIX Ogólnopolski Konkurs Literacko-Fotograficzno-Plastyczny [w Lesznie] / red. Roman Józefiak; Leszczyńskie Stowa-

rzyszenie Twórców Kultury w Lesznie. – Leszno : Leszczyńskie Stowarzyszenie Twórców Kultury, 2020. – 52 s. : fot., portr.

KORZENIE i skrzydła : zapiski rodu Grójeckich / Bolesław Andrzejewski. – Poznań ; Środa Wielkopolska : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2021. – 236 s. : fot., portr.

Życie i działalność naukowa profesora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pochodzącego ze Środy Wielkopolskiej, urodzonego w Grójcu

KRONIKA reformatów szamotulskich : w dwóch częściach / red. nauk. i wstęp Bernard Jarosław Marciniak; tłum. z jęz. łacińskiego Pius Antoni Turbański. – Poznań : Wydawnictwo Franciszkańskie ; Szamotuły : Muzeum Zamek Górków w Szamotułach, 2021. – 304 s. : fot., pl.

Cz. 1, Erectiones... Powstanie konwentu szamotulskiego pw. św. Krzyża.
Cz. 2, Scrutinium antiquitatis... Rewizja starego archiwum konwentu św. Krzyża w Szamotułach

KROTOSZYN i okolice : opracowania i materiały źródłowe. T. 16 / pod red. Antoniego A. Korsaka; Towarzystwo Miłośników i Badaczy Ziemi Krotoszyńskiej, Muzeum Regionalne im. H. Ławniczka w Krotoszynie. – Krotoszyn : Towarzystwo Miłośników i Badaczy Ziemi Krotoszyńskiej : Muzeum Regionalne im. H. Ławniczka w Krotoszynie, 2020. – 333 s., [1] k. tabl. złoż. luz. : fot., mapy, portr.

KRYMINALNE Gniezno / Rafał Jurke. – Gniezno : rodowod.com.pl, 2020. – 314 s. : fot., portr.

Indeks

Przestępstwa kryminalne mieszkańców Gniezna i okolic od połowy XIX w. do 1939 r.

LESZNO w dwudziestoleciu międzywojennym : w 100. rocznicę powrotu Leszna do macierzy / pod red. Mirona Urbaniaka. – Leszno : Archiwum Państwowe w Lesznie, 2020. – 224 s. : fot., portr., tab.

Bibliografia s. 211-218. Indeks

MIĘDZYCHÓD : XXX lat samorządu gminnego 1990-2020. – Międzychód : Urząd Miasta i Gminy w Międzychodzie, 2020. – 40 s. : fot., portr.

MODEL zarządzania siecią edukacyjną : przykład inicjatywy [w Poznaniu] / red. Oksana Erdeli. – Radom : Instytut Naukowo Wydawniczy „Spatium”, 2020. – 196 s. : fot., wykr.

Bibliografia s. 183-189

MYŚLEĆ sztuką : Wydział Edukacji Artystycznej i Kuratorstwa [Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu] / red. wydawnicza Aleksandra Paradowska, Marcin Szelaż. – Poznań : Wydawnictwo Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu, 2020. – LXXXIV, 71, [4] s. : fot., portr.

NADLEŚNICTWO Wolsztyn : [album] / fot. Krzysztof Moroz; Lasy Państwowe. – [Nowa Sól] : Fotografia Krzysztof Moroz ; Wolsztyn : Nadleśnictwo Wolsztyn, 2020. – 96 s. : fot.

NAJSTARSZE dzieje lokacyjnego Buku / Tomasz Jasiński, Andrzej Krzyszowski. – Buk : Biblioteka Publiczna w Buku : Prokopienko – Prokop Paweł, 2020. – 38 s. : fot., portr.

NIEPODLEGŁOŚĆ przyszła od Proсны : powstanie wielkopolskie na terenie gminy Sieroszewice, granica – posterunki, strażnice, II wojna światowa, żołnierze „wyklęci” / Pawelec Hieronim. – Sieroszewice ; Ostrów Wielkopolski : Wydawnictwo Drukarnia ArtPegaz, 2021. – 300 s. : fot., mapy, portr.

Bibliografia s. 299. Indeks

NIEZAPOMNIANE zwycięstwo : powstanie wielkopolskie 1918-1919 : materiały dydaktyczne / Andrzej Surdyk. – Poznań ; Warszawa : Towarzystwo Projektów Edukacyjnych, 2021. – 28 s. : fot., mapy, portr. – (Edukacja Multimedialna) – (Historia XX w.)

Scenariusze zajęć lekcyjnych

NIEZWYKŁA historia mojego miasta [Łobżenicy] / Lucyna Kirschenstein. – Łobżenica : Towarzystwo Miłośników Łobżenicy, 2020. – 122 s. : fot., portr.

O STALE obecnych : biogramy pośmiertne i wspomnienia o osobach pochowanych na starym cmentarzu katolickim w Ostrowie Wielkopolskim / Krystian Niełacny, Jadwiga Niełacna. – Ostrów Wielkopolski : Biblioteka Publiczna im. Stefana Rowińskiego w Ostrowie Wielkopolskim, 2021. – 282 s. : fot., pl., portr.

OBRAZKI z dawnej Kłodawy. Część 2 / Grażyna Niewiarowska, Małgorzata Grzanka. – Kłodawa ; Konin : Towarzystwo Samorządowe w Koninie, 2021. – 96 s. : fot., portr.

Dotyczy postaci związanych z Kłodawą i okolicami

PŁYTA Krotoszyńska : między Gostyniem a Ostrowem Wlkp. : przewodnik krajoznawczo-przyrodniczy / Paweł Anders, Władysław Danielewicz. – Poznań : Oficyna Wydawnicza G&P, 2020. – 214 s. : fot., mapy

Bibliografia s. 204-205. Indeks

PO PILSKU o żużlu / Wojciech Dróżdż. – Wyd. 2 uzup. – Piła : Zakład Poligraficzny H. Górski, 2020. – 274 s. : fot.

POCZET kompozytorów pedagogów Akademii Muzycznej im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu : 1920-2020 / oprac. Teresa Dorożala-Brodniewicz. – Poznań : Akademia Muzyczna im. I. J. Paderewskiego, 2020. – 127 s. : fot., portr.

POMNIK nad Mogiłą Powstańców Wielkopolskich 1918-1919 w Szubinie / Kamila Czechowska. – Szubin : Muzeum Ziemi Szubińskiej im. Zenona Erdmanna, 2020. – 72 s. : fot.

POTRZEBY edukacyjne seniorów a uniwersytet trzeciego wieku [w Poznaniu i Lesznie] / Piotr Sałustowicz [i in.]; Uniwersytet SWPS. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2020. – 203 s. : il., wykr.

Bibliografia s. 191-200. Indeks

POWSTANIE Wielkopolskie 1918-1919 / Wiesław Zdziabek, Maria Pacholska. – Poznań : eMPi², 2020. – 119 s. : fot., il., mapy, portr.

Bibliografia s. 114. Indeksy

POZOSTANIE miłość : wspomnienia o bł. Edmundzie Bojanowskim / oprac. i red. Laureta Turek. – Wrocław : Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej – Służebniczki Śląskie, 2021. – 110 s. : fot., portr.

Przedruk z książek: „Wspomnienie o ś.p. Edmundzie Bojanowskim”, „Przechadzki po mieście”, „Irlandzkie serca i irlandzkie domy”

Założyciel Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP Niepokalanie Poczętej, wielkopolski działacz społeczny (1814-1871)

PRASA lokalna i regionalna w województwie wielkopolskim w latach 1999-2019 : badania ilościowe i geografia prasowo-wydawnicza / Ryszard Kowalczyk. – Poznań : Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, 2020. – 121 s. : mapy, wykr.

Bibliografia s. 118-121

REPUBLIKA Usta Usta / red. nauk. Juliusz Tyszka. – [Poznań] : [Stowarzyszenie Artystyczne Usta Usta], 2020. – 297 s. : fot., portr.

Tekst także w jęz. angielskim

Teatr eksperymentalny w Poznaniu

ROMEK, jakim go znamy, podziwiamy i kochamy : z okazji jubileuszu siedemdziesiątych urodzin Pana Profesora Romana Matykowskiego / oprac. Anna Tobolska i Justyna Weltrowska. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2020. – 74 s. : fot., portr.

Geograf, profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ROZWÓJ prasy lokalnej i regionalnej w województwie wielkopolskim w latach 1999-2019 : katalog nowych tytułów / Ryszard Kowalczyk. – Poznań : Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, 2020. – 297 s. : mapy

Bibliografia s. 294-297

SAMOCHODY z Wielkopolski : 1971-2020 / Marek Kuc. – Warszawa : Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, 2020. – 120 s. : fot.

Bibliografia s. 119-120

SAMOLOTY OAW w lotnictwie polskim / Mateusz Kabatek, Robert Kulczyński. – Warszawa : Gretza.pl : Fundacja Historyczna Lotnictwa Polskiego, 2020. – 216 s. : fot.

Bibliografia s. 211. Indeksy

Samoloty Ostdeutsche Albatros Werke produkowane w filii berlińskich zakładów Albatrosa w Pile. Dotyczy głównie lat 1914-1926

SANKTUARIUM Matki Bożej Licheńskiej : abc pielgrzyma : przewodnik / Janusz Kumala. – Wyd. 2. – Licheń Stary : Centrum Formacji Maryjnej „Salvatoris Mater”, 2020. – 64, [4] s. : fot.

SIEDLISKA nadobrzezańskie : Niałek Wielki, Obra, Jażyniec, Kielkowo, Mała Wieś, Wąchabno, Stare Kramsko, Nowe Kramsko / Krzysztof Raniowski. – Wolsztyn : Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Wolsztyn im. Stanisława Platara, 2020. – 511 s., [16] k. tabl. złoż. luz. : fot., mapy, pl. – (Ocalić od Zapomnienia)
Bibliografia s. 479-484
Historia zagród wsi z wykazem ich właścicieli

SIERAKÓW : cenna przyroda w Twojej okolicy : przewodnik po lokalnych obszarach chronionych / Jadwiga Sienkiewicz [i in.] – Wyd. 2 popr. – Warszawa : Fundacja Ziemia i Ludzie, 2020. – 17 s., [1] k. tabl. złoż. luz. : fot., il., mapa

SIERAKÓW : historia nieznaną. 2, Wydarzenia – miejsca – ludzie / Roman Chałasz, Robert Jędrzejczak, Jarosław T. Łożyński. – Poznań : Wydawnictwo Expansa, 2020. – 208 s. : fot., il., mapy, portr.

SIOSTRY z Broniszewic : czuły Kościół odważnych kobiet / Eliza Myk, Tymoteusza Gil; rozm. Łukasz Wojtusik i Piotr Żyłka. – Kraków : Wydawnictwo WAM, 2021. – 234, [5] s. : fot., portr.

Dotyczy Domu Pomocy Społecznej dla chłopców i mężczyzn niepełnosprawnych w Broniszewicach prowadzony przez siostry dominikanki

SKARBY przyrody powiatu nowotomyskiego / Jolanta Sieradzka-Kasprzak. – Nowy Tomyśl : Starostwo Powiatowe, [2020]. – 168 s. : fot., mapa
Tekst także w jęz. angielskim i niemieckim

SOŁECKIE strategie rozwoju podstawą zarządzania gminą Kobylin / Sylwia Staszewska. – Poznań : Wydawnictwo Kontekst, 2020. – 158 s. : il., mapa, tab., wykr. – (Ekspertyzy i Raporty Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza; t. 6)

STĘSZEW : cenna przyroda w Twojej okolicy : przewodnik po lokalnych obszarach chronionych / Jadwiga Sienkiewicz [i in.]. – Wyd. 2 popr. – Warszawa : Fundacja Ziemia i Ludzie, 2020. – 17 s., [1] k. tabl. złoż. luz. : fot., il., mapa

STOWARZYSZENIE Katolików Abstynentów w Ostrowie Wielkopolskim / Ryszard Bartoszek. – Ostrów Wielkopolski : Biblioteka Publiczna im. Stefana Rowińskiego w Ostrowie Wielkopolskim, 2020. – 70 s. – (Historie Ostrowskie)

SYTUACJA ludności żydowskiej w Kraju Warty : materiały dydaktyczne dla nauczycieli / koordynacja projektu i red. techn. Renata Welniak; Muzeum

Martyrologiczne w Żabikowie. – Luboń : Muzeum Martyrologiczne w Żabikowie, 2020. – 95 s. : fot. – (Z Archiwum Muzeów w Chełmnie nad Nerem i w Żabikowie; t. 3)

Na ostatniej stronie: Załącznikiem do niniejszej publikacji są materiały źródłowe, dokumenty, fotografie, artefakty i scenariusze lekcji, które umieszczono na stronie internetowej dostępnej pod adresem www.zabikowo.eu w zakładce Edukacja. Materiały dydaktyczne

SZARE wilki z Jarocina / Robert Ziółkowski. – Poznań : Zysk i S-ka Wydawnictwo, 2020. – 376 s. : mapa, pl.

Powieść dotycząca Powstania Wielkopolskiego

ŚREM : cenna przyroda w Twojej okolicy : przewodnik po lokalnych obszarach chronionych / Jadwiga Sienkiewicz [i in.] – Wyd. 2 popr. – Warszawa : Fundacja Ziemia i Ludzie, 2020. – 17 s., [1] k. tabl. złoż. luz. : fot., il., mapa

ŚRÓDMIEŚCIA miast polskich : retrospekcja i przyszłość. Cz. 1 / pod red. Bogusława Podhalańskiego. – Kraków : Wydawnictwo PK, 2020. – 57 s. : fot., wykr.

Dotyczy m.in. Poznania

ŚWIAT – znak niepojęty : felietony teatralne / Andrzej Górny. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2020. – 212, [4] s.

Zbiór felietonów poświęconych spektaklom Teatru Polskiego, Teatru Nowego i Teatru Biuro Podróży w Poznaniu w latach 2008-2019

TAJEMNICE z pamiętnika Irki Thum – córki piwowara / Zachariasz Wojciechowski. – Grodziski Wielkopolski ; [Świebodzin] : [Zachariasz Wojciechowski], 2020. – 219 s. : fot., portr.

Saga rodziny piwowarów z Grodziska Wlkp.

TENEBRIS. (Cz. 1) / Jolanta Bartoś. – Warszawa : Wydawnictwo Literackie Białe Pióro, 2020. – 263 s.

Akcja powieści toczy się w Krotoszynie

TERRA Ostrzeszoviensis : Indaganda 1794 : Kępno, Ostrzeszów, Grabów, Kobyla Góra, Mikstat / Jan Taylor. – Herzberg ; Sandomierz : Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, 2020. – 95 s. : fot., mapa, portr., tab.

Tekst także w jęz. niemieckim

UNIwersytet Przyrodniczy w Poznaniu : historia i luminarze nauki : [słownik biograficzny] / pod red. Moniki Kozłowskiej. – Wyd. 2 poszerz. – Poznań : Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, 2020. – 437 s. : fot., portr. – (Uniwersytet Poznański (1919-2019))

Bibliografia s. 403-411. Indeks

UNIwersytet Przyrodniczy w Poznaniu 2016-2020 : [informator] / oprac. merytoryczne i redakcyjne tekstów Grażyna Adamczyk [i in.]. – Poznań : Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, 2020. – 178 s. : fot., portr.

UTRACONE arcydzieło : losy obrazu „Targ na jarzyny” Józefa Pankiewicza / Michał Haake. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe UAM, 2020. – 171 s., [53] s. tabl. : fot. – (Historia Sztuki / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; nr 45)

Bibliografia s. 141-158. Indeks

Dotyczy obrazu znajdującego się w Muzeum Narodowym w Poznaniu

VIVAT academia! : 30 lat działalności Stowarzyszenia Absolwentów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu / Stanisław Sierpowski, Józef Malinowski. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2021. – 174 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 167-169. Indeks

W ORLIM gnieździe : legendy, podania i opowieści wielkopolskie / Błażej Kuszelski; il. Maciej Plamowski. – Poznań : Media Rodzina, 2020. – 290 s. : il.

W TRZY chwile po Pile / Tadeusz Wyrwa-Krzyżański. – Bydgoszcz : Wydawnictwo Pisarzy i Artystów Temat, 2021. – [26] s. : il.

Publikacja dla dzieci i młodzieży

WETERYNARZE z Wrześni : uczniowie PTW 1965-1970 (klasa B) / Włodzimierz Andrzej Gibasiewicz. – [Kraków] : Ridero, 2020. – 272 s. : fot., portr.

Bibliografia prac autora s. 267-272 i bibliografia s. 250-251. Indeks

Dotyczy Państwowego Technikum Weterynaryjnego we Wrześni, obecnie Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. gen. dr. Romana Abrahama we Wrześni

WIADOMOŚĆ o Szkole Rolniczej Imienia Haliny w Żabikowie [obecnie Luboń] : [informator] / Juliusz Au; wstęp Ewa J. i Włodzimierz Buczyńscy; re-

dakcyjnie przygotowała Anna Krybus. – [Poznań] : [Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu], [2020]. – XII, [4], 44, [4] s.

Reprint, oryg.: Poznań : N. Kamieński, 1870

WIEJSKA przestrzeń publiczna : miejsca integracji społecznej, rekreacji i edukacji w gminie Kobylin / Sylwia Staszewska. – Poznań : Wydawnictwo Kontekst, 2020. – 99 s. : fot., il., tab., wykr. – (Ekspertyzy i Raporty Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza; t. 7)

WIELKIE kłamstwo : narodowy socjalizm w postaci nieznanego narodowi niemieckiemu / Heinz May; wstęp i oprac. tekstów Bartłomiej Grzanka. – Wyd. 2. – Luboń : Muzeum Martyrologiczne w Żabikowie ; Chełmno nad Nerem : Muzeum byłego niemieckiego Obozu Zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem, 2020. – 167 s. : fot., mapy

Pamiętnik niemieckiego leśnika. Dotyczy m.in. utworzonego przez Niemców na terenie okupowanej Polski obozu zagłady w Chełmnie nad Nerem

WIELKOPOLSKA na sportowo : wydarzenia, dyscypliny, miejsca / red. Leszek Gracz, Michał Kopiński. – Poznań : Polska Press Sp. z o.o. Oddział w Poznaniu. Głos Wielkopolski, 2020. – 119 s. : fot.

WIERNI przysiędze : na wrześnieowym szlaku [1939 r.] Armii „Poznań” / Jarosław Bączyk. – Poznań : Wielkopolskie Muzeum Niepodległości, 2021. – 59 s. : fot., mapy, portr. – (Tropem Historii; 1)

WIĘCEJ niż Enigma : historia Antoniego Pallutha / Beata Majchrowska. – Szczesne : Klinika Języka, 2020. – 257, [17] s. : fot., portr.

Bibliografia s. 251-254. Indeks

Powstaniec wielkopolski, kryptolog urodzony w Pobiedziskach (1900-1944)

WOKÓŁ protestanckiego dziedzictwa kulturowego w Turku i powiecie tureckim / pod red. Jerzego Kołackiego. – Poznań : UAM, 2021. – 240 s. : fot., mapy, portr.

Bibliografia s. 229-233

WPLYW krajobrazu na atrakcyjność obszarów mieszkalnych w Poznaniu / Adam Dąbrowski. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2020. – 220 s. : il., mapy, tab., wykr. + 1 płyta DVD. – (Studia i Prace z Geografii; nr 87)

Bibliografia s. 180-192

WSPÓLNA sprawa '44 : raport 2020 / teksty Paweł Cieliczko, Magdalena Komosa-Kaźmierczak. – Poznań : Fundacja Kochania Poznania : Druga Strona Poznania, 2020. – 211, [5] s. : fot., portr.

Wielkopole w Powstaniu Warszawskim. Dotyczy także wydarzenia w Warszawie pn. „Wielkopolska Brygada '44” zorganizowanego w celu oddania hołdu wielkopolskim bohaterom Powstania Warszawskiego

Z POWSTANIA Wielkopolskiego na wojnę z bolszewikami : uczestnicy Bitwy Warszawskiej z Ziemi Piłskiej / red. Edmund Wolski; oprac. Edyta Kin. – Piła : Biuro Wystaw Artystycznych i Usług Plastycznych w Pile, [2020]. – 24 s. : fot., portr.

ZAMEK Cesarski w Poznaniu : album / Agata Miatkowska-Goldyn; fot. Maciej Kaczyński. – Poznań : Centrum Kultury Zamek w Poznaniu, 2020. – 183, [8] s. : fot.

ZASPIEWAJ mi kotysankę / Ryszard Ćwirlej. – Poznań : Czwarta Strona, 2020. – 528 s.

Akcja powieści toczy się w Poznaniu w 1922 r.

ZBĄSZYŃ : miasto graniczne / Wojciech Grobelski. – Zbąszyń : Gmina Zbąszyń, [2020]. – 172 s. : fot., mapy, portr.

Bibliografia s. 162-168

Dotyczy głównie Straży Granicznej w okresie międzywojennym

ZĘBCÓW 1419-2019 : monografia historyczna / Łukasz Pawełczyk. – Ostrów Wielkopolski : Biblioteka Publiczna im. Stefana Rowińskiego, 2020. – 305 s. : fot., mapy, portr., tab., wyk.

Bibliografia s. 283-292. Indeks

Historia dzielnicy Ostrowa Wielkopolskiego

ZIEMIA jarocińska w świetle opisów pruskich z lat 1793-1794 / red. i oprac. tekstu Ilona Cecylia Kaczmarek. – Jarocin : Fundacja 750-lecia Jarocina, 2020. – 66 s. : fot., mapy

ZJAZD gnieźnieński a.D.M. : prawnoustrojowe, polityczne i kanoniczne podłoże, przebieg i skutki / Grzegorz Kazimierz Walkowski. – Bydgoszcz : Bogart, 2020. – 736 s., [2] k. złoż. luz. : fot., mapa

Bibliografia s. 701-703. Indeksy

ŻÓLTE ślepie / Marcin Mortka. – Warszawa : Uroboros, 2020. – 414 s.
Akcja powieści toczy się m.in. w Gnieźnie

ŻYCIORYS księcia Hugona von Radolina Radolińskiego : [autobiografia] / [Hugo Juliusz von Radolin]; Fundacja 750-lecia Jarocina. – Jarocin : Fundacja 750-lecia Jarocina : Muzeum Regionalne w Jarocinie, 2020. – 88 s. : fot., portr.
Właściciel Jarocina, dyplomata (1841-1917)

B. IMPREZY KULTURALNE W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH WOJ. WIELKOPOLSKIEGO

(wrzesień–listopad 2021)

Ograniczenia związane z epidemią koronawirusa nadal wpływają na działalność bibliotek. Wiele imprez bibliotecznych miało miejsce w obiektach bibliotecznych; jednak w trosce o bezpieczeństwo czytelników sporo wydarzeń zorganizowano w plenerze oraz w przestrzeni wirtualnej – na stronach internetowych bibliotek i portalach społecznościowych.

We wrześniu szczególnym zainteresowaniem cieszyła się akcja „Narodowe Czytanie”. Bohaterką tej edycji była Gabriela Zapolska. Głośne czytanie jej dramatu „Moralność pani Dulskiej” wzbogaciły wystawy i spotkania. W październiku odbyło się wiele ciekawych imprez w ramach akcji „Noc Bibliotek”. Ostatnią, VII edycję realizowano pod hasłem „Czytanie wzmacnia”. Tematyce jesiennej poświęcone były spotkania, konkursy i warsztaty dla dzieci. Listopadowe imprezy zrealizowane przez placówki biblioteczne dotyczyły głównie Święta Zmarłych, Narodowego Święta Niepodległości oraz Światowego Dnia Pluszowego Misia.

Obchodzono m.in. 100. rocznicę urodzin Stanisława Lema i 200. rocznicę urodzin Cypriana Kamila Norwida. W przestrzeniach bibliotecznych oraz online odbyło się wiele imprez promujących czytelnictwo: spotkania z pisarzami, autorami książek dla dzieci i podróżnikami. W ofercie bibliotek pojawiły się różne warsztaty plastyczne, konkursy oraz gry mobilne.

Wrzesień

Bojanowo (pow. Rawicz)

- „Puzzlowy świat” – wernisaż i wystawa Ewy Kruk
- Jesienne spotkanie czytelnicze dla przedszkolaków (także w październiku)

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Jesienne drzewo nagród” – konkurs dla czytelników
- Dzień Głośnego Czytania dla przedszkolaków
- „Wypożycz książeczkę – wygraj walizeczkę” – rozstrzygnięcie konkursu

Czempiń (pow. Kościan)

- „Narodowe Czytanie” – wystawa poświęcona Gabrieli Zapolskiej i spotkanie literackie
- Zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci z Jarogniewic – m.in. projektowanie okładki książkowej

Czerniejewo (pow. Gniezno)

- „Book Club” spotkanie klubu dyskusyjnego dla młodzieży (także w październiku i listopadzie)
- Wieczornica poświęcona kardynałowi Stefanowi Wyszyńskiemu
- Tydzień Książek Zakazanych – wystawa Dzień Kropki, zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci
- „W świecie Lema” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (Filia w Żydowie)
- Tydzień Książek Zakazanych – wystawa (Filia w Żydowie)

Gołuchów (pow. Pleszew)

- „Poznajemy bibliotekę” – zajęcia edukacyjne dla uczniów klas I (Filia Kościelna Wieś i Tursko)
- „Przez lekturę do serca czytelnika” – zajęcia edukacyjno-literackie dla uczniów klas II i III

Gostyń

- „Chiny – po kraju ludzi i krajobrazów” – spotkanie z pisarzem i podróżnikiem Robertem Maciągiem
- Akcja „Narodowe Czytanie” – film z nagraniami fragmentów „Moralności pani Dulskiej” Gabrieli Zapolskiej w Telewizji Bibliotecznej i na FB
- Zajęcia z bajkami kamishibai w przedszkolu
- „Jesienny świat” – wystawa
- Kampania „Mała książka – wielki człowiek”
- Programy Telewizji Bibliotecznej:
  - ~ „Temat na dziś”
  - ~ „Polecam Ci” (także w październiku i listopadzie)

~ „Gostyński Ex-libris” z Ewą Knapkiewicz

Jutrosin (pow. Rawicz)

- Spotkanie autorskie z Krzysztofem Galasem i jego żoną urozmaicone śpiewem i muzyką
- „Mój Traktor” – konkurs plastyczny dla dzieci do lat 7 z wykorzystaniem materiałów recyklingowych (także filie w Dubinie i Szkaradowie)
- Spotkanie przedszkolaków z Romanem Pankiewiczem na temat różnych zawodów (Filia w Szkaradowie)

Kalisz

- Narodowe Czytanie 2021 – „Moralność Pani Dulskiej”:
  - ~ „Parada Dulskich”
  - ~ Wspólna lektura „Moralności Pani Dulskiej” Gabrieli Zapolskiej
  - ~ Warsztaty zdobienia kapeluszy dla dzieci i dorosłych
  - ~ Nauka tańca cake-walk
  - ~ „Dulscy na scenie i ekranie” – wystawa plenerowa
- Święto Ulicy Niecałej – w programie: wystawa „Przeżyjmy to jeszcze raz..., czyli sportowe pamiątki kaliszczan” (Parafia Ewangelicko-Augsburska w Do-mu pod Aniołami)
- Europejskie Dni Dziedzictwa – „Smaki Dziedzictwa”:
  - ~ „Jejmość M.” – cykl podcastów przygotowanych przez Dział Zbiorów Specjalnych w mediach społecznościowych MBP
  - ~ „Creme de la Creme Asnykowskiej Książnicy” – zajęcia dla uczniów
  - ~ „Smaki i smaczki dawnego Kalisza” – wystawa reklam i ogłoszeń (Filia nr 4)
- Podsumowanie konkursu dla osób niepełnosprawnych (Ratusz)
- „Bądźmy eko na co dzień” – zajęcia tematyczne połączone z głośnym czytaniem fragmentów tekstów literackich i zwiedzaniem wystawy „Ptasi Atlas Jacka Kołaty” (Filia nr 7)
- „Mały poeta” – rozstrzygnięcie konkursu dla dzieci w przedszkolu „Szczęśliwa Trzynastka” (współorganizacja: Filia nr 3)
- Wycieczka z grupą uczniów ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 1, w ramach EDD, połączona ze zwiedzaniem ekspozycji (Filia nr 5)
- „#biblioteka” – cykl spotkań z młodzieżą z technikum (Filia nr 5)
- „W krainie wartości” – cykl spotkań online z uczniami szkoły podstawowej z Kosmowa (Filia nr 5)
- Rajd PTTK „Smaki dziedzictwa” – impreza w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa z udziałem bibliotekarzy
- Wystawy:

- ~ „Dulscy na scenie i ekranie” – wystawa z okazji Narodowego Czytania „Moralności Pani Dulskiej”
- ~ „Bo kochać znaczy tworzyć...” – wystawa w 100. rocznicę urodzin Krzysztofa Kamila Baczyńskiego (Filia nr 1)
- ~ „Ze Szczypiorna do świata sztuki. Życie i twórczość Romana Adama Statkowskiego” (Filia nr 3)
- ~ „Smaki i smaczki dawnego Kalisza” – wystawa z okazji Europejskich Dni Dziedzictwa (Filia nr 4)
- ~ „Kalisz od podwórka” – wystawa fotografii uczniów z technikum w ramach obchodów Święta Miasta Kalisza (Filia nr 5)
- ~ „Droga do demokracji. Dzieje konstytucji polskich” (Filia nr 6)
- ~ „Nigdy dość się nie umiera. Aleksander Braude” (Filia nr 6)
- ~ „Majków wczoraj i dziś” – kontynuacja wystawy „Dawny Majków” (Filia nr 7)
- ~ „Cztery pory Proсны” – wystawa plenerowa z okazji Święta Rzeki Proсны (Park Miejski)
- ~ „NASZE REWIRY: Śródmieście” – wystawa plenerowa (ul. Grodzka)
- ~ „Jedyna taka biblioteka” – wystawa wideo (Filia nr 1)
- ~ „Marek Lapis – Granice barw” – intermedialna wystawa fotografii, zapachowych obrazów
- ~ „Ptasi Atlas według Jacka Kołaty” – wystawa fotograficzna (Filia nr 7)
- ~ „Ziemia odkryta” – wystawa prac malarskich Krzysztofa Ryfy (Galeria 66)
- ~ „35 na 35” – wystawa z okazji 35-lecia Biblioteki Głównej (Galeria 66)
- ~ „Patrzą” – wystawa plenerowa przy współudziale Mariusza Hertmanna (Główny Rynek)
- ~ „Stacja: Niepodległa. Na torach II RP” (Filia nr 5)
- ~ „Dobrzec” – wystawa poświęcona historii osiedla (Filia nr 16)

Działania online (także w październiku i listopadzie):

- „Podpisz się jak...” – prezentacja sztuki kaligrafii w formie filmików, a zwłaszcza podpisów znanych postaci historycznych z przypomnieniem ich najważniejszych dokonań
- „Lektury Michała” – vlog z recenzjami książek
- „Autor Movie” – wywiady online z autorami książek
- „Kaliskie ścieżki w wojnie polsko-bolszewickiej” – mobilna gra historyczna na smartfon powstała w ramach warsztatów dla młodzieży, zorganizowanych przez Bibliotekę dzięki programowi „Koalicje dla Niepodległej #wiktorria 1920”
- „Z Kalisza do Kamerunu” – gra online, powstała w ramach programu „Kultura w sieci”

- „Obrzędy staropolskie” – wideocykl prezentujący staropolskie zwyczaje i obrzędy
- „Krótka piłka” – vlog literacki
- „Śladami Fibigerów” – premiera gry mobilnej, połączonej z grą miejską i spotkaniem z Elwirą Fibiger
- „Tu rodziła się Niepodległość” – cykl filmów patriotycznych w ramach Narodowego Święta Niepodległości (Dział Zbiorów Specjalnych)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- Wyjazd na XV Turniej Sportowo-Rekreacyjny dla Seniorów „Sport Receptą na Zdrowie” (organizowany przez SMW w Gnieźnie, współorganizacja: Stowarzyszenie Rehabilitacyjno-Kulturalne „Słoneczny Promyk” Kiszkowo)

Kłecko (pow. Gniezno)

- Wystawa książek o Prymasie Tysiąclecia – ks. Stefanie kardynale Wyszyńskim z okazji beatyfikacji

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie z pisarką Magdaleną Majcher, autorką powieści obyczajowych
- Udział w festynie „Długołęka wita jesień” – stoisko z książkami z możliwością wypożyczenia

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- Narodowe Czytanie „Moralności pani Dulskiej”:
  - ~ Filmy promujące „Narodowe Czytanie” (odcinek „Literackich przysmaków”, filmik z cyklu „W starym kinie” oraz „Literackie ciekawostki” poświęcone życiu Gabrieli Zapolskiej) na kanale YouTube biblioteki
  - ~ Wspólne czytanie fragmentów „Moralności...” (plac przed biblioteką)
  - ~ Wystawa plenerowa ekranizacji filmowych i inscenizacji sztuk teatralnych Zapolskiej
  - ~ Quizy literackie
  - ~ Wymiana książek w akcji bookcrossingowej
- „Dr med. Henryk Florkowski – w setną rocznicę urodzin” – otwarcie wystawy
- „Cysorz to ma klawe życie” – wykład dr. Emiliana Prałata (z cyklu „Z historią przy kawie”)
- Spotkanie autorskie z Jackiem Fedorowiczem
- „Do dzieła!” – warsztaty artystyczne dla dzieci

Biblioteka Gminy Kościan zs. w Kiełczewie

- „Szanuj książki” – lekcja biblioteczna dla przedszkolaków (Filia Racot)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- „Narodowe Czytanie” – fragmenty utworu „Moralność pani Dulskiej” Gabrieli Zapolskiej, przedstawienie Teatru Seniora „Radość”
- „Do kraju tego...” – koncert Kuby Michalskiego poświęcony C.K. Norwidowi z okazji 200-lecia urodzin oraz obchodów Roku Norwida

Krobia (pow. Gostyń)

- Zajęcia czytelniczo-plastyczne z przedszkolakami (Filia w Chwałkowie; także w październiku i listopadzie)

Krotoszyn

- „Powstanie Wielkopolskie” – wernisaż wystawy oraz referat Katarzyny Zielińskiej „Od krzyża Żelaznego do Virtuti Militari. Kariery wojskowe Polaków w armiach zaborczych”
- Klub Konesera Książki – spotkanie z miłośnikami literatury pięknej i nie tylko
- Promocja książek: „Krotoszyn i okolice” T. 16 oraz „Słownika biograficznego uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918-1919”
- Spotkanie autorskie z Magdaleną Majcher
- Klub Podróżnika „Arkady” – spotkanie z podróżnikiem Michałem Brezdeniem
- Zostań Naszym Czytelnikiem – akcja pt. „Biblioteka – Przyjdź, Zapisz się, Czytaj!” – akcja dla dzieci w wieku 7-15 lat (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Wokół spełniania marzeń” – spotkanie autorskie z Joanną Jagiełło dla uczniów klas VII i VIII szkół podstawowych (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Ogólnopolski Dzień Przedszkolaka – wizyta dzieci z przedszkola (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Franklin i książka z Biblioteki – zajęcia czytelnicze dla grup przedszkolnych (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Elmer – zajęcia czytelnicze o akceptacji i inności dla grup przedszkolnych (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- W Królestwie książek – zajęcia czytelnicze dla grup przedszkolnych (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Podróż do świata baśni – zajęcia czytelnicze dla uczniów klasy II szkoły podstawowej (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Maluszkowo – cotygodniowe zajęcia dla dzieci niechodzących do przedszkola (także w październiku i listopadzie; Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Promocja nowości książkowych i kultury czytelniczej w mediach społecznościowych (Oddział dla Dzieci i Młodzieży):
  - ~ Książki są cool. Nieodkryte, młodzieżowe historie
  - ~ Tego jeszcze nie czytaliście – nowości dla dzieci do 7 roku życia
  - ~ Dzień czytania książek – promowanie czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży

- ~ Weź nie pytaj, nowości dziecku czytaj
- ~ Świeżynki dla najmłodszych – nowości wydawnicze
- „Gdy się zgubisz” – spotkanie czytelnicze z dziećmi z przedszkola (Filia)
- Śladami wielkich Polaków: Stanisław Lem. Rok 2021 rokiem Stanisława Lema – spotkanie w bibliotece, czytanie fragmentów jego utworów, wystawa książek (Filia)
- Światowy Dzień Umiejętności Czytania – uczniowie klasy II wysłuchali wierszy „Lokomotywa” i „Dyzio Marzyciel” oraz zaprezentowali swoją umiejętność czytania (Filia)

Krzywiń (pow. Kościan)

- Zajęcia nauki gry na pianinie i gitarze dla dzieci (także w październiku i listopadzie)
- Warsztaty śpiewu dla dorosłych (także w październiku i listopadzie)
- „Lawendowa literatura” w ramach programu „Partnerstwo dla Książki” – zajęcia czytelnicze i rękodzielnicze dla dorosłych (także w październiku)
- „Kultura o rzut beretem” – projekt realizowany w partnerstwie ze szkołami i klubami seniorów z gminy Krzywiń, m.in. udział w premierze sztuki „Cyber Cyrano” w Teatrze Miejskim w Lesznie.
- Narodowe Czytanie – wystawy w siedzibie głównej Biblioteki i filiach poświęcone życiu i twórczości Gabrieli Zapolskiej
- Warsztaty makramy – dla osób dorosłych
- Spotkanie autorskie z Katarzyną Janus, autorką popularnych książek obyczajowych
- „100 lat – rocznica urodzin Stanisława Lema” – wystawa
- „Wszystkie książki mówią” – spotkanie czytelnicze dla dorosłych (Filia Lubiń)

Leszno

- „Pod amboną heretyka. Antoni Słonimski między wierszami – portret wielokrotny” – spotkania literackie w ramach projektu „Między Wierszami” z udziałem Joanny Kuciel-Frydryszak, autorki biografii o Antonim Słonimskim i Sergiusza Sterny-Wachowiaka – pisarza, poety, krytyka literackiego
- „Katedra i uniwersytet. O kryzysie i nadziei chrześcijańskiej cywilizacji” – spotkanie z prof. Grzegorzem Kucharczykiem, autorem książki o tym tytule (Biblioteka Ratuszowa)
- „Peter Raina w Bibliotece” – spotkanie z autorem biografii kardynała Stefana Wyszyńskiego
- „Wieczorek kulturowy” – spotkanie z Breixo Doval, Hiszpanem, wolontariuszem Fundacji Centrum Aktywności w Lesznie
- „Bronisław Kotlarski 1893-1939. Droga wielkopolskiego patrioty” – promocja książki autorstwa Mateusza Szałaty

- „MBP na AOL” – udział Biblioteki w Wielkim Pikniku Aktywności i Pasji, czyli Festynie Organizacji Pozarządowych, Leszczyńskich Instytucji i Firm Zaangażowanych Społecznie (Aleja Gwiazd Żużła)
- „Grochowiak zinterpretowany na nowo” – w ramach Drzwi Otwartych podczas Aktywnego Obywatelskiego Leszna: nagrania nowych interpretacji poezji Stanisława Grochowiaka pt. „Powiedz Grochowiaka” z udziałem Marka Prałata, aktora Teatru Miejskiego w Lesznie
- „Cyprian Kamil Norwid – między biografią a legedą” – spotkanie z cyklu „Między Wierszami” z udziałem prof. Grażyny Halkiewicz-Sojak oraz dr Zofii Dambek-Giallelis; tłumaczenie na język migowy: Ewa Gano ze Stowarzyszenia Pomocy Osobom Niestyszącym SPON
- „Wesoło i muzycznie w Ratuszowej” – spotkanie z cyklu „Śpiewajmy razem” przy akompaniamencie Aleksandry Zabłockiej wraz z zespołem (Biblioteka Ratuszowa)
- „Podróże z Fundacją CAT” – prezentacja ciekawostek o Włoszech i Indiach zrealizowana przez wolontariuszy Fundacji Centrum Aktywności Twórczej w Lesznie w ramach „wieczorku kulturowego” (współorganizacja)
- „O podróżach w pandemii” – spotkanie z Michałem Rusinkiem, wykładowcą, tłumaczem, pisarzem, poetą, byłym sekretarzem Wisławy Szymborskiej (Biblioteka Ratuszowa)
- Spotkanie z Wojciechem Jagielskim, dziennikarzem, pisarzem i reporterem; prowadzenie: Robert Lewandowski – dziennikarz, komentator, redaktor naczelny tygodnika „Panorama Leszczyńska”, tłumaczenie na język migowy: Ewa Gano ze Stowarzyszenia Pomocy Osobom Niestyszącym SPON (Biblioteka Ratuszowa)
- „Przez trzy oceany. Różewicz–Herbert–Grochowiak między wierszami” – spotkanie w cyklu „Między Wierszami” z udziałem: Piotra Łuszczkiewicza i Sergiusza Sterny-Wachowiaka; tłumaczenie na język migowy: Ewa Gano ze Stowarzyszenia Pomocy Osobom Niestyszącym SPON

Łubowo (pow. Gniezno)

- Kreatywna Biblioteka dla dzieci – zajęcia słowno-ruchowe dla dzieci (także w październiku i listopadzie)
- Gimnastyka dla języka – gry i zabawy wspomagające prawidłowy rozwój mowy prowadzone przez logopedę (także w październiku i listopadzie)
- Zajęcia muzyczne dla dzieci i młodzieży: próby śpiewu, gry na gitarze, gry na ukulele, gry na pianinie, gry na skrzypcach (także w październiku i listopadzie)

- Zajęcia taneczne dla dzieci – zabawy taneczne z elementami tańca kreatywnego, współczesnego oraz street dance (także w październiku i listopadzie)
- Warsztaty z cyklu „Kultura w Drodze – Klub Sześciu Kontynentów” – poznawanie kultury różnych kontynentów – zajęcia dla dzieci i dorosłych

Nowy Tomyśl

- Wystawa „Miasto w obiektywie czasu” – prezentacja starych nowotomyskich pocztówek ze zbiorów Marcina Lzydorka i współczesnych fotografii Wojciecha Teleszyńskiego
- Bibliotekarki w akcji Europejskiego Tygodnia Zrównoważonego Transportu – plenerowa impreza na skwerze biblioteki; w programie: Rodzinny Bieg z Przeszkodami, programowanie robotów Photon, Eko-piknik z leśniczym Leśnictwa Bolewice – Zbysławem Ludwiczakiem i zumba z Maritą Piechowiak
- Promocja tomiku poezji Anny Nowaczyk „Z przymrużeniem oka” – spotkanie Nowotomyskiego Piętra Wyrazów Literackich
- Trekking w Himalajach – spotkanie z Katarzyną Mazurkiewicz, przewodniczką wypraw poznawczych i trekkingowych

Orchowo (pow. Słupca)

- Spotkanie autorskie z podróżnikiem Michałem Worochem
- Mural na ścianach biblioteki – kontynuacja zajęć sierpniowych
- Spotkanie dla dzieci z Teatrem Wariate – spektakl „O królewsko-cesar skim trakcie w jednym akcie”

Ostrowite (pow. Słupca)

- „Malowanie kropkowe” – warsztaty
- Warsztaty jeździeckie (także w październiku)

Pakosław (pow. Rawicz)

- „Ludzie ludziom zgotowali ten los” – wystawa online poświęcona ofiarom II wojny światowej
- „Jak nie czytam, jak czytam?” – czytelnicza akcja z okazji „Ogólnopolskiego Dnia Głośnego Czytania”
- „Rozmowy przy książce z seniorami” – głośne czytanie dla seniorów
- „Zachować w pamięci”- wystawa w rocznicę wybuchu II wojny światowej (Filia w Chojnie)
- Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania „Czytam sobie – czytam tobie” – wspólne czytanie książek dla uczniów klas I i II szkoły podstawowej (Filia w Chojnie)

Pępowo (pow. Gostyń)

- Akcja „bookcrossing”
- „Rok Lema” na Facebooku z projektem „LEM” Narodowego Centrum Kultury

Piaski (pow. Gostyń)

- Udział w akcji „Mała książka – wielki człowiek”
- „Zakładkowe pomaganie” – konkurs plastyczny: wykonanie zakładki; przekazanie prac konkursowych na licytację dla Zuzi
- „Uskrzydłona Kultura” – ozdabianie piór i tworzenie skrzydeł – akcja wspomagająca Zuzię, dziewczynkę z Piasków, zmagającą się z chorobą SMA
- Obchody Dnia Głośnego Czytania „z gangiem” w przedszkolu w Piaskach

Pleszew

- Spotkanie autorskie z Mariuszem Borowiakiem
- Pokaz mody alternatywnej artystek Anushka&Betushka na peronie przy bibliotece
- Spotkanie autorskie z Justyną Kopińską
- Warsztaty fotograficzne dla młodzieży w ramach projektu „Foto na torach”
- Spotkanie z Moniką Mrozowską – w ramach inauguracji Klubu „Stacja Aktywnych Rodziców”

Pogorzela (pow. Gostyń)

- „Pogorzela 1945” – wystawa prezentująca eksponaty znalezione w wyniku poszukiwań terenowych
- Spotkanie autorskie z Łukaszem Wierzbickim, dla dzieci
- „Odkrywamy historię Pogorzeli” – wycieczka ulicami miasta dla uczniów klasy II szkoły podstawowej

Poniec (pow. Gostyń)

- „Mój zielnik z biblioteką” – tworzenie zielnika przez dzieci i młodzież na podstawie rodzajów roślin prezentowanych na profilu facebookowym biblioteki

Powidz (pow. Słupca)

- Festyn charytatywny dla Stanisława Siedleckiego (współorganizacja)
- „Zakazane Książki” – wystawa online

Rawicz

- Spotkanie z Kici Kocią – warsztaty
- Narodowe Czytanie „Moralności Pani Dulskiej” Gabrieli Zapolskiej: impreza masowa
- Seans filmowy i koncert na Rynku

- Spotkanie z Mateuszem Kościukiewiczem – w ramach Rawickiego Pleneru Kryminalnego
- Galeria Jednego Obrazu (także w październiku i listopadzie):
  - ~ Daniel Wiatrowski: „Kwiaty”, „Drzewo”, „Kot”

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie naukowe „Rezydencje Rozdrażewskich w świetle badań archeologicznych”, w programie:
  - ~ „Nowe ustalenia na temat gródka w Rozdrażewie na tle nieinwazyjnych badań założeń obronnych południowo-wschodniej Wielkopolski” – wykład Maksyma Mackiewicza
  - ~ „Rezydencja Doliwów w Nowym Mieście nad Wartą w świetle badań archeologicznych” – wykład prof. Ryszarda Grygiela
  - ~ „Nowe Miasto i Rozdrażew – kraina Doliwów” – wykład prof. Tomasza Jurka

Słupca

- Dzień Marzyciela – zabawa rysunkowa dla dzieci
- „Zwiadowcy są wśród nas” – quizy i konkursy na Facebooku Biblioteki
- Międzynarodowy Dzień Kropki – zajęcia dla przedszkolaków

Śmigiel (pow. Kościan)

- Poranki z ciekawą książką – spotkania dla przedszkolaków (Filia w Czaczu)

Witkowo (pow. Gniezno)

- Wieczór poetycki – spotkanie z poetą Tomaszem Jankowskim

Zagórów (pow. Słupca)

- Spotkanie autorskie z Michałem Rauszerem
- Spotkanie sekcji literacko-poetyckiej Uniwersytetu Trzeciego Wieku (także w październiku i listopadzie)

Zduny (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie z psychologiem Joanną Rogowską-Sroka – w ramach cyklu „Spotkania (nie tylko) z pasjami”
- BiblioMALUCH – zajęcia sensoryczne dla dzieci – spotkanie z rehabilitantką (także Baszków, Konarzew)
- Międzynarodowy Dzień Kropki – spotkanie z uczniami klasy III; zajęcia wokół książek, które pomogły dzieciom odkryć własne talenty, poznać swoje mocne strony, pobudzić wyobraźnię i wspólnie się pobawić
- Spotkanie z uczniami klas II szkoły podstawowej w ramach cyklu „Nasza Mała Biblioteka”

- „Bibliotekarz w przedszkolu” – tematyczne spotkania z przedszkolakami (także Baszków, Konarzew)
- Wernisaż wystawy obrazów malarki amatorki Henryki Szkudłapskiej (Baszków)
- „Kodowanie i nowe technologie w bibliotece bez tajemnic – spotkanie z klasą II
- BiblioNITKI – klub rękodziela (Konarzew; także w październiku)

Październik

Bojanowo (pow. Rawicz)

- „Bojanowo czyta” – konkurs fotograficzny
- Promocja książki „Józef Stasiak. Życie w okupowanych miastach i wioskach województwa leszczyńskiego w latach 1939-1945” – spotkanie z Barbarą Ratajewską z Archiwum Państwowego w Lesznie
- Spotkanie autorskie z Wandą Szymanowską
- Piątki z Planszówkami (także w listopadzie)

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- Spotkanie autorskie z Jolantą Bartoś
- Spotkanie autorskie z Panem Poetą

Czempiń (pow. Kościan)

- Noc Bibliotek – akcja „Wymień się książką”, teatrzyk kamishibai „O Panach Palcach”, zabawy w poszukiwanie książek, maraton czytania książek „Tajemnica biblioteki” oraz „Oskar i pani Róża”
- Zajęcia literacko-plastyczne dla przedszkolaków dotyczące bajki „Jak schować lwa”
- Zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci dotyczące bajki „Pewnego dnia niedźwiadku”
- Święto dyni – internetowa wystawa kolorowanek

Czerniejewo (pow. Gniezno)

- Spotkanie autorskie z poetką Ireną Choroszko
- „Ośmiornica w bibliotece” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci
- Wieczór z poezją Tadeusza Różewicza
- Dzień bez skarpetek – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (Filia w Żydowie)
- Zupa ze wszystkiego – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (Filia w Żydowie)
- Wieczór z Poezją Patronów Roku 2021 (Filia w Żydowie)

- „BookTeen” – spotkanie klubu dyskusyjnego dla młodzieży (Filia w Żydowie; także w listopadzie)

Dobrzyca (pow. Pleszew)

- „Mieszkańcy Stumilowego Lasu” – minikonkurs krzyżówkowy z okazji urodzin Kubusia Puchatka

Gołuchów (pow. Pleszew)

- Noc Bibliotek 2021 pod hasłem: „Czytanie wzmacnia!”
- Spotkania autorskie z Barbarą Kosmowską, autorką książek dla dzieci (Filia Kościelna Wieś i Kucharki)
- „Bądź Eko dla Ziemi” – rozstrzygnięcie konkursu oraz podsumowanie projektu „Jestem eko – czyli przez literaturę poznaję i uczę się chronić przyrodę” – wręczenie nagród, otwarcie wystawy pokonkursowej, prezentacja gry „Przygoda w gołuchowskim parku” wydanej przez bibliotekę
- Jesienne zajęcia edukacyjne dla dzieci przedszkolnych – głośne czytanie, rozmowy o jesieni, prace plastyczne (Oddział dla Dzieci, Filia Tursko)
- „Wiwatem po turskiej ziemi” – koncert folklorystyczny z okazji Jubileuszu 50-lecia działalności scenicznej Regionalnego Zespołu Pieśni i Tańca „Tursko”

Gostyń

- „Misiowy przyjaciel” – konkurs plastyczny na najlepszą ilustrację do kamishibai na podstawie bajki terapeutycznej Haliny Radoły „Zapomniany przyjaciel Czarusia”
- Wystawa „Bohaterowie bajek”
- Zajęcia kamishibai w szkole podstawowej w Kunowie i gostyńskich przedszkolach

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- Udział grupy osób w marszu Nordic Walking w ramach „Jesiennego Festynu dla Olgi – chorej na SMA” (współorganizacja: Stowarzyszenie Rehabilitacyjno-Kulturalne „Słoneczny Promyk” Kiszkowo)

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie z czytelnikami „Szydełkowanie z Emilią” – warsztaty szydełkowania (Filia w Smolicach)
- Noc Bibliotek „Czytanie wzmacnia” – zajęcia dla młodzieży w wieku 12-15 lat: warsztaty pisarskie z Sylwią Trojanowską, zajęcia sportowe, wspólne ognisko oraz seanse filmowe – film „Biuro Detektywistyczne nr 2” (Filia w Smolicach)
- „Romantyczna jesień” – wystawa książek o tematyce romantycznej

- „Przygody skarpetek w Bibliotece” – warsztaty literackie dla dzieci, m.in. pisanie listów, które zostały „wysyłane” rakieta w kosmos; prowadzenie: Dorota Jagodzińska

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna Kościan

- Noc Bibliotek – m.in.: spotkanie autorskie z Martą Grygiel, spotkanie dla dzieci z detektywem Pętelką, projekcja filmu „Operacja Człowiek w czerni”, książki do wypożyczenia z „nocą” w tytule, spotkanie młodzieżowego klubu książki oraz Dyskusyjnego Klubu Książki, „miniloteria książkowa”, wyzwanie/gra online – „Czytanie wzmacnia”
- „Literackie przysmaki” – publikacja odcinka poświęconego Nocy Bibliotek i książkom „wzmacniającym”
- „Literackie ciekawostki” – publikacja filmu poświęconego Aleksandrowi Fredrze
- „Rozmównica publiczna” – spotkanie z sędziami ze Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia”
- Spotkanie z Krzyszciem Grabarą – malarzem, fotografem, artystą
- „Stulecie urodzin Stanisława Lema. Od biografii do wyobrażeń przyszłości” – wykład dr. Emiliana Prałata (z cyklu „Z historią przy kawie”)

Biblioteka Gminy Kościan zs. w Kielczewie

- „O dyni z Rdyni i nie tylko!” – zajęcia literacko-plastyczne o tematyce jesiennej dla uczniów klasy II szkoły podstawowej (Filia Stary Lubosz)
- „Poznajemy dynię!” – zajęcia literacko-plastyczne dla grupy przedszkolaków (Filia Stary Lubosz)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie autorskie z Aldoną Jańczak i promocja tomiku wierszy „@ Zachwycona życiem”

Krobia (pow. Gostyń)

- „Mój Świąty Patron” – konkurs plastyczny oraz wystawa prac w kościele (Filia w Chwałkowie)
- „Czytanie na dywanie” – zajęcia czytelniczo-plastyczne z przedszkolakami (Filia w Pudliszkach)

Krotoszyn

- Noc Bibliotek „Czytanie wzmacnia”: prezentacja dotycząca 75. lat biblioteki, filmy o Krotoszynie – „Krotoszyn znany i nieznan”, konkurs „Jak dobrze znasz bibliotekę” oraz koncert zespołu „SUL JAZZBAND”
- Wystawa z okazji 75-lecia Krotoszyńskiej Biblioteki Publicznej w Krotoszynie

- Klub Podróżnika „Arkady” – spotkanie z Magdalena Lassotą
- Noc Bibliotek „Czytanie wzmacnia”: animacje, głośne czytanie, teatrzyk kamishibai, wykonywanie zdjęć, konkurs na spostrzegawczość „Ile sówek znajdziesz w bibliotece?”, wykonywanie sówek z masy solnej, quiz o Harrym Potterze, rodzinny seans filmowy „Operacja człowiek w czerni” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Dyskusyjny Klub Książki – spotkanie z Marcinem Koziołem (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Elmer słoi w kratkę – zajęcia o akceptacji i tolerancji dla grup przedszkolnych (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Jeżyk szuka przyjaciół” – zajęcia warsztatowe dla grup przedszkolnych (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Bajkoteka – spotkania z przedszkolakami w świecie baśni i bajek (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Europejski Tydzień Kodowania „Codeweek”. Logiczne myślenie i kreatywność – spotkania warsztatowe dla młodzieży (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „O czym szumią drzewa” – spotkanie czytelnicze z grupą przedszkolną (Filia)
- „Jesienny liść” – konkurs plastyczny (Filia)
- VI Ogólnopolska akcja „Przerwa na czytanie – bicie rekordu w czytaniu na przerwie”; we współpracy z biblioteką szkolną (Filia)
- „Code Week” – przygoda z kodowaniem, zajęcia z dziećmi z przedszkola i uczniami klas I-III (Filia)
- Światowy Dzień Zwierząt – „Mój ulubiony zwierzak” – konkurs plastyczny (Filia)
- „Jesień w poezji” – konkurs recytatorski, we współpracy z biblioteką szkolną (Filia)

Krzywiń (pow. Kościan)

- Noc Bibliotek
  - ~ seans filmowy dla dzieci „Operacja człowiek w czerni”
  - ~ premiera filmiku „Biblioteka każdemu po drodze” z udziałem pracowników Biblioteki na kanale YouTube Biblioteki
- Urodziny Agnieszki Osieckiej – wystawa stacjonarna w siedzibie głównej Biblioteki
- „Fantazja i ja” – wernisaż malarstwa Marka Bielskiego z udziałem mieszkańców Domu Pomocy Społecznej w Mościskach
- „Ażurowe Mikołajki” – warsztaty czytelniczo-animacyjne z udziałem najmłodszych czytelników (także w listopadzie)

- „Lawendowa literatura” – zajęcia czytelnicze i rękodzielnicze dla dorosłych (także w listopadzie)
- III Festiwal Gwary Wielkopolskiej „Gwara na salonach świątecznie” – konkurs językowy dla dzieci i dorosłych
- „Wszystkie książki mówią” – spotkanie z dorosłymi czytelnikami (Filia Lubiń)

Lądek (pow. Słupca)

- „Kosz z jesiennymi darami natury” – konkurs plastyczny dla najmłodszych

Leszno

- Wystawy:
  - ~ „Fryderyk Chopin w filatelistyce” – wydawnictwa Poczty Polskiej i wybrane wydawnictwa poczty na świecie ze zbiorów Lecha Woźnego i Jerzego Reicha (Salka Klubowa)
  - ~ „Samo życie” – wystawa pokonkursowa (Urząd Miasta Leszna; Biblioteka Dworcowa)
- „Droga do nieba” – koncert zespołu „Droga do nieba”: muzyka rockowa i bluesowa z leszczyńskimi nastrojami (Biblioteka Ratuszowa)
- Spotkanie z Andrzejem Matysikiem, redaktorem kwartalnika „Twój blues” i autorem książki „Mój blues. Z gościem rozmawiał: Jacek Kurek”; prowadzenie: Adam Jagodziński
- Spotkanie z Michałem Worochem, podróżnikiem i fotografem, autorem książki „Krok po kroku. Z Ziemi Ognistej na Alaskę”; tłumaczenie na język migowy: Ewa Gano ze Stowarzyszenia Pomocy Osobom Niestyszącym SPON
- Noc Bibliotek 2021:
  - ~ zwiedzanie obiektu przy ulicy Bolesława Chrobrego
  - ~ poszukiwanie ukrytych tomów „Pułapek Czasu” autorstwa Ewy Rosolskiej, które autorka podpisywała w Galerii Lochy
  - ~ zapoznanie z postacią Jana Jonstona podczas współtworzenia wielkoformatowej panoramy Leszna – najstarszego utwalonego wizerunku Miasta: układanie puzzli inspirowanych Encyklopedią Historii Naturalnej oraz rozwiązywanie zadań
  - ~ „Wierszopieśni” – koncert w ramach projektu „Poezja Jazzu” w wykonaniu wokalistki Małgorzaty Hutek i puzonisty Karola Makowskiego przy współpracy: Agi Derlak – fortepian, Pawła Wszółka – kontrabas oraz Piotra Budniaka – perkusja
- „Julian Przyboś – wygnaniec ptaków” – spotkanie z cyklu „Między Wierszami” zakończone koncertem zespołu Zamoroka Band; prowadzenie: Katarzyna Wójcik i Radosław Romaniuk

- „Podróż na Białoruś” – wieczorek kulturalny z Fundacją Centrum Aktywności Twórczej: ciekawostki o kulturze, kulinariach i polityce Białorusi przedstawione przez wolontariuszkę (Biblioteka Ratuszowa)
- „Julia Sawicka Quintet w poezji jazzu” – muzyczne spotkanie w ramach projektu „Poezja Jazzu” (Biblioteka Ratuszowa)
- „Literacki spacer po ważnych, dziecięcych sprawach” – spotkanie z Barbarą Kosmowską w cyklu „Sprawa dla Czytelnika”
- „Kazimierz Wierzyński – jeździec śmiechu” – spotkanie z cyklu „Między Wierszami” z Katarzyną Wójcik i Radosławem Romaniukiem
- „Leszno w cieniu swastyki” – promocja wydawnictwa Miejskiej Biblioteki Publicznej autorstwa Jerzego Zielonki, Teresy Masłowskiej i Zenona Józwiaka
- „Żywe książki w Ratuszowej” – spotkanie z udziałem Jerzego Górskiego, Ewy Gano, Adama Skórnickiego, Łukasza Borowiaka i Hanny Hendrysiak (Biblioteka Ratuszowa)
- „Jubileusz 100-lecia urodzin Henryka Derwicha” – uroczystość połączona z rozstrzygnięciem ogólnopolskiego konkursu prasowego na rysunek satyryczny „Samo Życie”
- „Biblioterapia i możliwości jej zastosowania w pracy z seniorami” – warsztaty dla bibliotekarzy i przedstawicieli NGO, pracującymi z seniorami; prowadzenie: Katarzyna Dettlaff-Lubiejewska z Good Books
- „Karaoke w Ratuszowej” – spotkanie przy muzyce na żywo w wykonaniu Aleksandry Zabłockiej i Przemysława Maćkowiaka – w cyklu „Śpiewajmy Razem!” (Biblioteka Ratuszowa)

Łubowo (pow. Gniezno)

- Święto pieczonego ziemniaka – zajęcia tematyczne dla dzieci z grupy Kreatywna Biblioteka oraz ich rodziców
- Warsztaty z emisji i higieny głosu (także w listopadzie)
- Zajęcia taneczne dla dorosłych z różnorodnymi formami ruchu (także w listopadzie)
- „Improvise” – zajęcia dla dzieci i młodzieży w języku angielskim (teatralne, taneczne, improwizacyjne, słowne; także w listopadzie)
- „Pomiędzy” – interdyscyplinarne warsztaty artystyczno-społeczne z elementami choreoterapii, ruchu autentycznego i tańca intuicyjnego dla dorosłych (także w listopadzie)
- Projektowanie gier – zajęcia z projektowania escape roomów i gier planszowych dla młodzieży
- Czytanie performatywne podwodnej bajki „H2O to jest to” – warsztaty z cyklu „Kultura w Drodze – Klub Sześciu Kontynentów” + wystawa prac wykonanych podczas wakacyjnych zajęć

- Kurs Komputerowy – dla dorosłych w wieku od 25 do 74 lat, mieszkających w województwie wielkopolskim. Kurs przeprowadzany jest w ramach Projektu „Edukacja – Kwalifikacja – Cyfryzacja” (także w listopadzie)
- Sensowne Zabawy – zajęcia ogólnorozwojowe dla najmłodszych (także w listopadzie)

Nowy Tomyśl

- Noc Bibliotek 2021:
  - ~ Warsztaty i koncert zespołu OSTY, w składzie: Joanna Skowrońska (śpiew, flety), Rafał Igiel (perkusja, davul) oraz Jacek Skowroński (instrumenty klawiszowe)
  - ~ „Wokół stołu” – plenerowa wystawa fotograficzna
  - ~ „Operacja człowiek w czerni” – film dla dzieci (Strefa Koloru)
- Spotkanie z podróżnikiem Markiem Pindralem i prezentacja jego najnowszej książki pt. „Pocztówki ze świata”
- „Bądźmy na pTAK” – wystawa zdjęć ptaków z okolic Nowego Tomyśla, autorstwa Ryszarda Ratajczaka
- „DA DA DAYS w nowotomyskiej bibliotece” – warsztaty z udziałem uczniów Zespołu Szkół nr 1 w Nowym Tomyślu zorganizowane w ramach akcji „BOOM! Na komiksy i gry planszowe w bibliotece”

Orchowo (pow. Słupca)

- Wyprawa do Amazonii – spotkanie z Tomaszem Siudą, podróżnikiem i fotografem
- „Jesienią malowane” – warsztaty artystyczne dla dzieci

Ostrowite (pow. Słupca)

- Warsztaty wykonywania świec żelowych

Pakosław (pow. Rawicz)

- „Jesienny pejzaż w mojej miejscowości” – zadanie fotograficzne online
- VII wydanie Nocy Bibliotek pod hasłem: „Czytanie wzmacnia” połączone z koncertem poświęconym Agnieszce Osieckiej
- Z cyklu „Sylwetki literackie”: Zbigniew Herbert – wystawa online
- „Las w słoiku” – warsztaty kreatywne dla seniorów
- „Bajka o Jaszczurce Cziczzi” – warsztaty plastyczne połączone z głośnym czytaniem bajek

Pępowo (pow. Gostyń)

- Akcja „Mała książka – wielki człowiek” dla wszystkich klas zerowych

Piaski (pow. Gostyń)

- „Noc Bibliotek” – podchody literackie „Tajna misja”

- „Mała książka – wielki człowiek” – akcja czytelnicza
- „Wygrywanie za czytanie” – konkurs z nagrodą
- „Przerwa na wspólne czytanie” – akcja zorganizowana przez markę Kinder

Pleszew

- „Wszystkie twarze wsi” – wystawa fotograficzna Małgorzaty Sobczak
- Spotkanie z Agnieszką Cegielską – w ramach inauguracji Klubu „Stacja Kobiet”
- Noc Bibliotek 2021 pod hasłem „Czytanie wzmacnia!” – zajęcia z wykorzystaniem elementów działań sensorycznych
- Spotkanie z Michałem Worochem – w ramach inauguracji „Klubu Podróżnika”
- Spotkanie dla rodziców z Małgorzatą Swędrowską o czytaniu wrażeń-wym
- Spotkania autorskie z: Jackiem Hugo-Baderem, Filipem Springerem, Tanyą Valko, Zofią Stanecką

Pogorzela (pow. Gostyń)

- Spotkanie z harcerzami jarocińskiego hufca – zapoznanie z historią Pogorzeli, techniką poszukiwań materialnych śladów przeszłości i eksponatami znalezionymi podczas prac terenowych „Pogorzela 1945”

Poniec (pow. Gostyń)

- „Warsztaty z makramy” – dla dorosłych

Powidz (pow. Słupca)

- Spotkania z bajką – dla przedszkolaków i uczniów z zerówki (także w listopadzie)
- Filharmonia Pomysłów „Pomyssawka muzyczna” – dla przedszkolaków i uczniów z zerówki
- „Wielki Zielony Dom” – konkurs plastyczny dla 5- i 6-latków

Rawicz

- „Szaman” – spektakl reporterski oraz spotkanie autorskie z Arunem Milczarem
- „Szczypta optymizmu” – konkurs literacki na opowiadanie
- Noc Bibliotek:
  - ~ Maraton z książką dla najmłodszych
  - ~ Warsztaty z Benita Smarzek – trenerem mentalnym
  - ~ Relaksacja z Sabiną Klak
  - ~ Spotkanie autorskie z gościem specjalnym – Katarzyną Bosacką

Sulmierzyce (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie autorskie z Marcinem Koziółem

Śmigiel (pow. Kościan)

- Kalendarze personalne – warsztaty kreatywne dla seniorów
- Grupa Zabawowa oraz Klub Malucha – cykliczne zajęcia dla dzieci (także w październiku i listopadzie)
- Grupa Zabawowa Urwiski – cykliczne zajęcia dla dzieci (Filia w Starym Bojanowie; także w październiku i listopadzie)
- Grupa Zabawowa Maluszki – cykliczne zajęcia dla dzieci (Filia w Czaczu; także w październiku i listopadzie)
- Gdzie mieszkają jeże? – warsztaty biblioteczne dla przedszkolaków (Filia w Czaczu)

Witkowo (pow. Gniezno)

- Spotkania autorskie z Marzeną Żurek, pedagogiem, doradcą i edukatorem żywieniowym, specjalistą do spraw psychodietetyki oraz promotorką zdrowego stylu życia – dla dzieci przedszkolnych i uczniów klas V-VIII szkoły podstawowej

Zagórów (pow. Sępca)

- Zajęcia edukacyjne dla uczniów szkoły podstawowej w ramach Tygodnia Zakazanych Książek
- Zajęcia z robotami Photon dla dzieci z Ośrodka Rehabilitacyjno-Wychowawczego
- Noc Bibliotek:
  - ~ Spotkanie z Krzysztofem Nowakowskim, pisarzem i podróżnikiem
  - ~ Zajęcia z instruktorami karate i samoobrony
  - ~ Zajęcia z nauczycielką jogi
- Wystawa monet, znaczków i pamiątek o Janie Pawle II
- Zajęcia z książką dla dzieci z Ośrodka Rehabilitacyjno-Wychowawczego
- Spotkanie autorskie z Michałem Larkiem
- „Kuferek bajek” – cykl spotkań w ramach projektu „Bajki Wszechczasów”; przy współpracy z oddziałem przedszkolnym (Filia w Trąbczynie)

Zduny (pow. Krotoszyn)

- Europejski Dzień Języków Obcych – spotkanie w ramach cyklu „Spotkania (nie tylko) z pasjami
- BiblioMALUCH – zajęcia sensoryczne dla dzieci (także w listopadzie; również Baszków i Konarzew)
- „Otoczeni zapachem świeżej kawy” – warsztaty parzenia kawy

- Kicia-Kocia – warsztaty z animatorką Bajanką (także Baszków, Konarzew)
- „Co warto wiedzieć o ziemniaku” – spotkanie ze specjalistką od ziemniaków Julią Borys (także Baszków)
- „Czytanie wzmacnia” – Noc Bibliotek dla dorosłych

Zdziechowa (pow. Gniezno)

- Wyjazd do Warszawy zorganizowany przez bibliotekę: zwiedzanie cmentarza na Powązkach oraz spektakl w teatrze BUFFO

Listopad

Bojanowo (pow. Rawicz)

- Biesiada Narodowa Karaoke
- Spotkanie czytelnicze dla przedszkolaków – z okazji Dnia Postaci z Bajek
- Fotobudka ze słodyczkami na Dzień Pluszowego Misia
- „Bożonarodzeniowa Bombka” – ogłoszenie konkursu

Czempiń (pow. Kościan)

- „Symbole Narodowe” – zajęcia literacko-plastyczne dla przedszkolaków: legenda o powstaniu państwa polskiego, film o symbolach narodowych oraz układanie i kolorowanie godła
- Randka w ciemno – akcja książkowa dla czytelników, zachęcająca do zabrania książki bez znajomości autora oraz tytułu publikacji
- Dzień Jeża – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci: słuchanie bajki „Wielka przygoda Jeżyka” oraz lepienie jeżyka z plasteliny i słonecznika
- Zajęcia literacko-plastyczne dla przedszkolaków dotyczące zabytków Czempinia oraz legendy o „Wielkim Kamieniu przy Czempiniu”
- Święto Pluszowego Misia – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci z przedszkola: słuchanie bajki o „Nieszczęśliwym misiu”, wyklejanie misia z wełny
- Zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci – słuchanie bajki „Skrzat nie śpi” oraz tworzenie portretu skrzata
- Spotkanie autorskie z Aldoną Wleklak, autorką książki „Saga niewoli”
- Wróżby andrzejkowe – ukryte wróżby/cytaty w wybranych książkach, dla czytelników odwiedzających bibliotekę w andrzejki
- „Młodzieżowe Słowo Roku” – akcja Słownika PWN – głosowanie online wśród mieszkańców Czempinia

Czarniejewo (pow. Gniezno)

- „Miś w kosmosie” – konkurs plastyczny dla dzieci z okazji Roku Stanisława Lema
- Tydzień Kredki w bibliotece

- Andrzejki w Bibliotece
- Dzień Postaci z Bajek – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci
- Dlaczego czytamy fantastykę? Dlaczego nie czytamy fantastyki? – spotkanie z okazji Roku Stanisława Lema
- „Miś w kosmosie” – konkurs plastyczny dla dzieci z okazji Roku Stanisława Lema (Filia w Żydowie)
- Spotkanie autorskie z poetką Ireną Choroszko (Filia w Żydowie)
- Dzień Postaci z Bajek – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (Filia w Żydowie)

Dobrzyca (pow. Pleszew)

- Warsztaty Karykatury - warsztaty dla dzieci składające się z części teoretycznej i praktycznej; prowadzenie: Szymon Teluk, malarz i rysownik specjalizujący się w komiksie, ilustracji i karykaturze
- Spotkanie z bajką – spotkania z bajką Aleksandrą Rutkowską, BajOlą – dla dzieci w wieku przedszkolnym

Gołuchów (pow. Pleszew)

- Dzień Postaci z Bajek – zajęcia literacko-edukacyjne dla dzieci przedszkolnych i młodszych klas szkoły podstawowej (Oddział dla Dzieci, Filia Kościelna Wieś i Tursko)
- Dzień Pluszowego Misia – zajęcia edukacyjno-czytelniczo-plastyczne: głośne czytanie, warsztaty plastyczne, malowanie misiów, śpiewanie, zabawy edukacyjne itp. (Oddział dla Dzieci, Filia Kościelna Wieś i Tursko)

Gostyń

- Dzień Postaci z Bajek – dla przedszkolaków
- „Misiowy przyjaciel” – wystawa pokonkursowa
- Spotkania autorskie z Bartłojem Sztobrynem
- Bajki kamishibai – zajęcia w gostyńskich przedszkolach i Bibliotece
- Promocja książki Mariana Langnera pt. „Duchowieństwo katolickie w powstaniu wielkopolskim 1918-1919 na obszarze Regencji Poznańskiej. Portret zbiorowy”

Jutrosin (pow. Rawicz)

- Spotkanie autorskie z Wiolettą Sawicką, pisarką
- Warsztaty z makramy – w ramach współpracy ze Stowarzyszeniem „Razem dla Dubina” (Filia w Dubinie)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- „Spotkanie andrzejkowe dla Członków Stowarzyszenia” w Gościńcu Winnica (współorganizacja: Stowarzyszenie Rehabilitacyjno-Kulturalne „Słoneczny Promyk” Kiszkowo)

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- „Superbohater w Bibliotece” – warsztaty dla dzieci, m.in. rozmowa o superbohaterach, tworzenie kartoteki postaci oraz kreatywnych domów superbohaterów; prowadzenie: Dorota Jagodzińska
- „Odzyskanie przez Polskę Niepodległości” – tematyczna wystawa książek (Filia w Smolicach)
- „Pociągiem do wiedzy – spotkanie z historią” – zajęcia dla dzieci z przedszkole związane ze Świętem Niepodległości, w tym odwiedzanie stacji wiedzy: Stacja 1. Polska pod zaborami; Stacja 2. W drodze do wolności. Naczelny wódz Józef Piłsudski; Stacja 3. Wolne państwo. Polska Niepodległa; na zakończenie wspólne odśpiewanie Hymnu Polski
- Spotkanie autorskie z Nataszą Sochą, autorką powieści obyczajowych o kobietach i dla kobiet
- „Szydełkowanie z Emilią” – spotkanie z czytelnikami, warsztaty rękodzielnicze, szydełkowanie ozdób świątecznych (Filia w Smolicach)

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- 44. Międzynarodowy Listopad Poetycki – lekcje poetyckie w szkołach z udziałem Kaliny Izabeli Zioly, Marii Kogut i Ryszarda Bibersztajna (współorganizacja)
- „Literackie ciekawostki” – film poświęcony życiu i twórczości Tadeusza Boya-Żeleńskiego (publikacja na kanale YouTube)
- „W podziemiach czasu i przestrzeni. Wielkopolskie krypty i mauzolea” – wykład dr. Emiliana Prałata (z cyklu „Z historią przy kawie”)
- Międzynarodowy Dzień Postaci z Bajek – spotkanie dla przedszkolaków z wierszami Jana Brzechwy i Juliana Tuwima;
- „Cecylka Knedelek – o pierwszej pomocy, dobrych manierach, kuchennej ortografii i zdrowej kuchni” – warsztaty literackie z Joanną Krzyżanek, autorką książek dla dzieci (dla dzieci w wieku 6-10 lat)
- „Do dzieła!” – warsztaty artystyczne: malowanie kubeczków i przygotowywanie podkładek filcowych

Biblioteka Publiczna Gminy Kościan zs. w Kielczewie

- 119. urodziny Pluszowego Misia w Bibliotece – zajęcia literacko-plastyczne dla grupy dzieci z przedszkola (Filia Stary Lubosz)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Międzynarodowy Dzień Postaci z Bajek pt. „Przyjdź – Zapisz się – Świętuj z nami”; akcja zapisywania nowych czytelników w wieku 7-12 lat
- Dzień Pluszowego Misia w Bibliotece – kolorowanki, puzzle i zagadki o mi-siach; okolicznościowy dyplom za udział w zabawach z misiami

Krobia (pow. Gostyń)

- „Tym, którzy odeszli” – zaduszki literackie
- Spotkanie autorskie z Łukaszem Wierzbickim
- Dzień Postaci z Bajek – zajęcia w przedszkolu i w bibliotece: czytanie ba-jek, konkursy (także Filia w Pudliszkach)

Krotoszyn

- Stalking i cyberprzemoc – spotkanie z Jolantą Bartoś oraz warsztaty
- „Rozdrażew wczoraj i dziś” – wystawa fotograficzna z okazji 750-lecia Rozdrażewa
- Międzynarodowy Dzień Postaci z Bajek – blok imprez dla przedszkolaków (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Jeże szykują się do zimy – zajęcia kreatywne dla milusińskich (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Zgadnij, kim jestem?” – konkurs czytelniczy na podstawie powieści „Lew, czarownica i stara szafa” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Międzynarodowy Dzień Postaci z Bajek” – zajęcia dla przedszkolaków i uczniów klas II-III szkół podstawowych: słuchanie fragmentów bajki i od-gadywanie tytułów oraz rozwiązywanie quizów (Filia)

Krzywiń (pow. Kościan)

- „Dla Niepodległej” – widowisko artystyczne przygotowane przez pracowni-ków Biblioteki; wystąpili: zespół wokalny dla dorosłych działający przy BPMiG Krzywiń oraz dzieci z sekcji nauki gry na pianinie i gitarze (Dom Strażaka w Krzywiniu)
- „Kultura kulturalnie” (na kanale YouTube Biblioteki):
  - ~ premiery filmowe w ramach projektu czytelniczego „Ażurowe Mikołajki”, poświęcone wykonaniu zapachowych świec sojowych, kotylionów i kar-tek okolicznościowych, dekoracji świątecznych, ekologicznemu pakowa-niu prezentów, prezentacji utworów o tematyce świątecznej i prac dzieci
  - ~ premiery filmowe w ramach projektu czytelniczego „Lawendowa litera-tura”, poświęcone prezentacji utworów literatury pięknej i popularno-naukowej z lawendą w tle oraz prac wykonanych na zajęciach przez uczestniczki warsztatów

- „Baśniowe łamigłówki” – zajęcia plastyczne dla dzieci: wykonanie zakładki do książek z ulubionymi postaciami bajkowymi (Filia Jerka)
- „Wszystkie książki mówią” – spotkanie z dorosłymi czytelnikami promujące literaturę popularnonaukową (Filia Lubiń)

Lądek (pow. Słupca)

- „Cyprian Kamil Norwid 1821-1883” – wystawa

Leszno

- Spotkanie dla dzieci z Grzegorzem Kasdepke
- „Świat równoległy, czyli jak bardzo wydaje nam się, że dużo wiemy o innych miejscach” – spotkanie z Tomaszem Michniewiczem, podróżnikiem, dziennikarzem, reportażyście i organizatorem wypraw – w ramach cyklu Sprawa dla Czytelnika
- # poetica w Ratuszowej – spotkania z poetami w ramach 26. Dnia Leszczyńskiego Międzynarodowego Listopada Poetyckiego (Biblioteka Ratuszowa)
- Rozmowa z Jakubem Ćwiekim, pisarzem – w ramach realizacji projektu „Sprawa dla Czytelnika”
- Warsztaty malowania poduszek – w ramach projektu „Blisko – Bliżej – Biblioteka!” (Filia nr 1)
- „Grupa filmowa DARWIN w Ratuszowej” – spotkanie z Janem Jurkowskim i Markiem Huczem, którzy opowiedzieli o swojej książce, procesie jej tworzenia i pracy YouTubera; prowadzenie: Michał Michalski, współpracujący z GF Darwin (Biblioteka Ratuszowa)
- „Latająca Biblioteka” – warsztaty malowania latawców w ramach projektu „Blisko – Bliżej – Biblioteka!” (Filia nr 5)
- Spotkanie z Grzegorzem Skorupskim, m.in. o retrokryminałach i tworzeniu książki (Biblioteka Ratuszowa)
- „Śpiewająca Biblioteka” – biblioteczne karaoke z udziałem Aleksandry Zabłockiej wraz z zespołem – w ramach projektu „Blisko – Bliżej – Biblioteka!”
- „Historia fotografii jazzowej” – wykład Andrzeja Winiszewskiego w ramach projektu „Poezja Jazzu”
- „Miganki, czyli bajki dla dzieci w języku migowym” – czytanie literatury dziecięcej z symultanicznym tłumaczeniem na język migowy: bajki Krystyny Grys czytała Agnieszka Gołaszewska, a na język migowy tłumaczyła Ewa Gano (Biblioteka Ratuszowa; współorganizacja z Teatrem Miejskim i Stowarzyszeniem Pomocy Osobom Niestyszącym)
- „Pizza czy bagietka” – spotkanie wolontariuszy z Włoch i Francji, którzy opowiedzieli o swoich krajach (współorganizacja z Fundacją Centrum Aktywności Twórczej w Lesznie)

- „Kolorowa Biblioteka” – artystyczna podróż po świecie Mary Poppins z przewodnikiem Piotrem Cienkim oraz warsztaty – w ramach projektu „Blisko – Bliżej – Biblioteka!”
- Spotkanie z Mariuszem Szczygłem, pisarzem i reporterem – w ramach projektu „Sprawa dla Czytelnika” (Biblioteka Ratuszowa)
- „Porcelanowa Biblioteka” – warsztaty malowania na ceramice – w ramach projektu „Blisko – Bliżej – Biblioteka!” (Filia nr 6)
- Spotkanie z Jurijem Tymofejukiem – poświęcone dzieciństwu i latom młodzięcym Stanisława Lema
- „Biblioteka wspomnień” – spotkanie oraz biblioteczne warsztaty kaligrafii – w ramach projektu „Blisko – Bliżej – Biblioteka!” (Filia nr 7)

Łubowo (pow. Gniezno)

- Dzień Postaci z Bajek – zajęcia tematyczne dla dzieci z grupy Kreatywna Biblioteka oraz Gimnastyka dla Języka; twórcze warsztaty zakończone smacznym poczęstunkiem
- Dzień Pluszowego Misia – zajęcia tematyczne dla dzieci z grupy Kreatywna Biblioteka: poznanie historii Pluszowego Misia oraz słynnych misiów z książek i filmów; warsztaty plastyczne
- Lego Robotyka – warsztaty dla dzieci, podczas których uczestnicy przyswajają podstawy mechaniki, logiki i programowania
- Święto Niepodległości – wystawa plansz pobranych z Biura Programu „Niepodległa” pt. „Niepodległa na mapach. Kształtowanie granic po 1918 roku” – prezentacja na Fb oraz w sali widowiskowej Biblioteki

Nowy Tomyśl

- Recytujemy polską poezję – poetycka zabawa skierowana do obcokrajowców mieszkających w Polsce lub osób polskiego pochodzenia, mieszkających w różnych krajach na świecie
- „BOOM na komiksy!” – zajęcia dla dzieci ze szkoły podstawowej – w ramach akcji „BOOM na komiksy i gry planszowe w bibliotece”
- „Jesień na fotografiach” – otwarcie wystawy – nostalgiczne, jesienne fotografie autorstwa Wojciecha i Izabeli Teleszyńskich (Galeria Na Piętrze)
- Z cyklu „Czwartkowe wieczory literacko-muzyczne”: „Poetycko-muzyczna Cytrynówka” – koncert poezji śpiewanej w wykonaniu: Magdaleny Turowskiej, Piotra Woźniaka oraz Wojciecha Winiarskiego

Orchowo (pow. Słupca)

- Wyjazd dla dzieci do Teatru Animacji w Poznaniu na spektakl „Gdzie są koziołki?”
- Spotkanie autorskie ze Zbigniewem Kołąbą

- „Był sobie robot!” – konstruowanie robotów w oparciu o twórczość Stanisława Lema
- Krioterapia. To warto wiedzieć
- Co i jak jeść, aby zachować zdrowie – spotkanie autorskie z Marzeną Żurek, dietetyczką

Pakosław (pow. Rawicz)

- „Kto Ty jesteś” – wystawa online z okazji Święta Niepodległości
- Z cyklu „Sylwetki literackie”: Patroni 2022 roku – wystawa online
- „Pokochaj pluszowego misia” – warsztaty kreatywne połączone z głośnym czytaniem bajek
- „Zaproś anioła na Święta Bożego Narodzenia do domu” – warsztaty malarskie
- Międzynarodowy Dzień Postaci z Bajek „Jaka to bajka?” – zabawa w skomarzenia, zabawy dla przedszkolaków i uczniów klas III szkoły podstawowej (Filia w Chojnie)
- „Żeby Polska była Polską” – wystawa z okazji Narodowego Święta Niepodległości (Filia w Chojnie)
- Dzień Kredki „Pomaluj swój świat” – zabawy dla dzieci z klas II szkoły podstawowej (Filia w Chojnie)
- Światowy Dzień Pluszowego Misia „Nasze misie, miśki i misiaczki” – poznajemy misiowych bohaterów książek – zabawy dla dzieci z klas II szkoły podstawowej (Filia w Chojnie)

Pępowo (pow. Gostyń)

- Czytanie „Balladyny” w ramach akcji „Przerwa na czytanie” w szkole w Skoraszewicach
- Akcja „Mała książka – wielki człowiek” w przedszkolu w Skoraszewicach
- Promocja książki Gabriela Roszaka „Skoraszewice na przestrzeni wieków” w Skoraszewicach

Piaski (pow. Gostyń)

- Spotkanie autorskie z Bartłomiejem Sztobrynem w szkołach podstawowych w Piaskach i Szelejewie
- „Kreatywnie w domu z CKiB” – warsztaty online dla dzieci
- Udział w akcji „Mała książka – wielki człowiek”
- „List do Świętego Mikołaja” – akcja dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym
- Spotkania autorskie:
  - ~ z Joanną Krzyżanek – połączone z warsztatami w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integrycyjnymi w Piaskach i w szkole w Szelejewie

- ~ z Katarzyną Janus – dla dorosłych
- ~ z Martą Magdańską, autorką książki „Bobcio i mecz żużlowy” – dla przedszkolaków

Pleszew

- Spotkanie autorskie z Katarzyną Nosowską
- Wykład dotyczący życia i twórczości lokalnego poety – Mariana Cezarego Abramowicza
- Spotkanie edukacyjne dla rodziców z fizjoterapeutką, Katarzyną Tomczak-Górną – w ramach Klubu „Stacja Aktywnych Rodziców”
- „Godejma po naszymu, czyli szporty zza winkla” – wykład Waldemara Wierzby
- „Foto na Torach” – warsztaty fotograficzne dla młodzieży
- „YOUNG PPL” – powarsztatowa wystawa fotograficzna
- „Moje Indie” – wystawa fotograficzna Anny Chmielewskiej

Powidz (pow. Słupca)

- Światowy Dzień Pluszowego Misia

Rawicz

- „Mistrz Misiów” – konkurs dla uczniów klas I-III (Filia Zielona Wieś)

Słupca

- Spotkanie autorskie z Panem Poetą
- Spotkanie autorskie z Błażejem Torańskim
- „Na Misiowych urodzinach najważniejsza jest rodzina...” – spektakle w wykonaniu Teatru Maska z Krakowa z okazji Dnia Pluszowego Misia
- „Odkrywca światów” – rozstrzygnięcie powiatowego konkursu plastycznego z okazji 100. rocznicy urodzin Stanisława Lema
- „Miś i przyjaciele” – rozstrzygnięcie konkursu plastycznego dla przedszkolaków z okazji Światowego Dnia Pluszowego Misia
- Turniej Szachowy o Puchar Burmistrza Miasta Słupcy Michała Pyrzyka

Sulmierzyce (pow. Krotoszyn)

- Stalking i cyberprzemoc – spotkanie autorskie z Jolantą Bartoś

Śmigiel (pow. Kościan)

- Spotkanie autorskie z Aldoną Wleklak
- „Dary jesieni”, „Jesień w literaturze, muzyce, plastyce”, „Uczymy się tolerancji” – warsztaty dla przedszkolaków
- Bombki z kaszy, kartki świąteczne – zajęcia kreatywne dla seniorów
- Światowy Dzień Pluszowego Misia – warsztaty biblioteczne dla przedszkolaków

Witkowo (pow. Gniezno)

- Spotkania z Krzysztofem Nowakowskim, pisarzem, maszerem (przewodnikiem psich zaprzęgów), poszukiwaczem przygód, fotografem, autorem m.in. książki „23 kilometr” – dla uczniów klas III-V szkoły podstawowej i klas V-VIII Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Mielźnie

Zagórów (pow. Słupca)

- Zajęcia z elementami biblioterapii dla dzieci z Ośrodka Rehabilitacyjno-Wychowawczego – z okazji Ogólnopolskiego Dnia Biblioterapii
- Zaprezentowanie oferty bibliotecznej mieszkańcom placówki opiekuńczo-mieszkalnej
- Spotkanie autorskie z Aleksandrem Kaczorowskim (współorganizacja)
- Zajęcia z tabletami dla dzieci z Ośrodka Rehabilitacyjno-Wychowawczego
- Dzień Postaci z Bajek: warsztaty „Bajkoteka”, czyli zabawy twórcze podsumowujące projekt „Bajki Wszechczasów”, bal dla przedszkolaków (Filia w Trąbczynie)

Zduny (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie autorskie z Wioletą Sawicką
- „W bibliotece: nowe technologie i tradycyjne książki” – lekcja biblioteczna
- „Pani Jesień” – zajęcia z podopiecznymi Domu Pomocy Społecznej w Zdunach
- „O nowościach dla zdrowia i o... tradycji” – spotkanie z cyklu Spotkanie (nie tylko) z pasjami

Zdziechowa (pow. Gniezno)

- Dzień Postaci z Bajek – zajęcia z przedszkolakami ze Zdziechowy
- Głośne czytanie z udziałem dzieci ze szkoły podstawowej oraz gry i zabawy; temat przewodni: „Postacie z bajek”
- Wieczornica z okazji 103. rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości (Hala Sportowa w Zdziechowie; współorganizacja z Urzędem Gminy, szkołami i kołami gospodyń wiejskich)
- Głośne czytanie z udziałem dzieci ze szkoły podstawowej – zajęcia cykliczne: ortografia
- Spotkanie autorskie z Karolem Soberskim
- Wyjazd do Klubu Seniora w Piekarach – wypożyczanie książek
- Głośne czytanie – zajęcia cykliczne. Wyrazy trudne ortograficznie (seria książek – Zaopiekuj się mną)

C. WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA I CENTRUM
ANIMACJI KULTURY NA ŁAMACH PRASY

BEZ korowodu, ale tłumnie i bardzo hucznie! Poznań po raz kolejny uczcił imieniny ulicy Święty Marcin / Nicole Młodziejewska. W: *Głos Wielkopolski*. – 2021, nr 263, s. 04

M.in. o udziale Zespołu Folklorystycznego „Wielkopole” (WBPiCAK) w obchodach święta ulicy Święty Marcin w 2021 roku.

CIEMNY czas się przetacza / Konrad Zych. W: *Nowe Książki*. – 2021, nr 11, s. 10-12

Omówienie tomiku poezji Jacka Łukasiewicza „Uroda świata się nie kończy. Wybór wierszy” wydanego przez WBPiCAK.

JAKUB Sajkowski: Ilha Formosa / Or. W: *Odra*. – 2021, nr 10, s. 130

Recenzja tomiku wydanego przez WBPiCAK.

KONKURS na 100. rocznicę urodzin Henryka Derwicha / Maciej Szymkowiak. W: *Głos Wielkopolski*. – 2021, nr 238, s. 6

Ogólnopolski konkurs prasowy na rysunek satyryczny pt. „Samo życie” współorganizowany przez WBPiCAK (z inicjatywy MBP w Lesznie) w ramach leszczyńskich obchodów rocznicy urodzin rysownika.

KULTURA ludowa warta jest zainteresowania!. W: *Przegląd Koniński*. – 2021, nr 40, s. 11

„Wielkopolskie podwórko – warsztaty folklorystyczne dla dzieci” przeprowadzone z udziałem pracowników WBPiCAK.

LITERATURA – 7.12, g. 18 Seryjni Poeci #73. W: *IKS*. – 2021, nr 12, s. 93

Zapowiedź spotkania z cyklu „Seryjni poeci” w grudniu 2021, współorganizowanego przez WBPiCAK.

MIESIĄCE zatrzymane w kadrze. W: *Monitor Wielkopolski*. – 2021, nr 12, s. 1

Konkurs Wielkopolska Press Photo 2021 organizowany przez WBPiCAK.

NAGRODA Literacka Gdynia 2021. W: *IKS*. – 2021, nr 10, s. IV okładki

Nagroda Literacka Gdynia 2021 dla najlepszej poetyckiej książki roku – Natalii Malek, „Karapaks” – Wydawnictwo WBPiCAK – reklama.

NOC Bibliotek. W: I K S . – 2021, nr 10, s. 76

Noc Bibliotek w październiku 2021 w WBPiCAK.

OFICJALNA inauguracja działalności Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w wyremontowanej siedzibie / Izabela Przyłuska. W: B i b l i o t e k a r z . – 2021, nr 12, s. 13-15

POEZJA dokumentalna / Michał Pabian. W: I K S . – 2021, nr 12, s. 16

Recenzja tomiku Kamili Janiak „Zakaz rozmów z osobami nieobecnymi fizycznie” wydanego przez WBPiCAK.

POZOSTAŁE książki finalistki „Nike” 2021. W: G a z e t a W y b o r c z a – P o z n a ń . – 2021, nr 231, s. 5

Wśród finalistów – Jacek Podsiadło, „Podwójne wahadło”, książka wydana przez WBPiCAK.

RAPORT z pola walki / Andrzej Juchniewicz. W: N o w e K s i ą ż k i . – 2021, nr 10, s. 34-35

Omówienie tomiku poezji Kamili Janiak „Zakaz rozmów z osobami nieobecnymi fizycznie” wydanego przez WBPiCAK.

TE RYSUNKI ciągle śmieszą / (jrs). W: A B C . – 2021, nr 43, s. 21

Uroczystości z okazji 100-lecia urodzin Henryka Derwicha, z inicjatywy MBP w Lesznie, z partnerstwem WBPiCAK.

TO BYŁ kolejny rok w cieniu pandemii. Czym jeszcze żyliśmy w regionie? / ABO. W: M o n i t o r W i e l k o p o l s k i . – 2021, nr 12, s. 8-9

Zdjęcia z konkursu Wielkopolska Press Photo 2021 organizowanego przez WBPiCAK.

WIELKOPOLSKA Press Photo : nagrody dla Łukasza Cynalewskiego, fotoreportera „Wyborczej”. W: G a z e t a W y b o r c z a (Poznań). – 2021, nr 293, s. 2

Konkurs fotografii, edycja 2021, organizowany przez WBPiCAK.

WIELKOPOLSKA Press Photo. W: I K S . – 2021, nr 12, s. 71

Konkurs organizowany przez WBPiCAK.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: I K S . – 2021, nr 9, s. 77

Imprezy (fotografia, teatr kamishibai) we wrześniu 2021 w WBPiCAK.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: I K S . – 2021, nr 10, s. 74

Imprezy (15-lecie Wielkopolskich DKK, Otwarta Pracownia Fotografii, Noc Bibliotek) w październiku 2021 w WBPiCAK.

ZRYWAM kontakty, nie więzi / Jacek Podsiadło ; rozm. Wojciech Szot. W: G a - z e t a W y b o r c z a . – 2021, nr 217, s. 16-17

Rozmowa o tomiku Jacka Podsiadły – „Podwójne wahadło”, nominowanym do Nagrody Literackiej NIKE, wydanym przez WBPiCAK.

V. KRONIKA

A. Polskie nagrody i wyróżnienia

- **Literacką Nagrodę Europy Środkowej Angelus** w 2021 roku otrzymała ukraińska pisarka *Kateryna Babkina*, autorka książki „Nikt tak nie tańczył, jak mój dziadek” oraz *Bohdan Zadura* za przekład tej publikacji.
- **Nagrodę Conrada** w 2021 roku otrzymała *Elżbieta Łapczyńska* za „Bestiarusz nowohucki” – najlepszy debiut prozatorski w roku 2020.
- **Nagrodę Fundacji im. Kościelskich** za 2020 rok otrzymała *Małgorzata Rejmer*, reporterka i pisarka, za książkę „Błoto słodsze niż miód. Głosy komunistycznej Albanii”.
- **Nagrodę Fundacji im. Kościelskich** za 2021 rok otrzymał *Jan Baron* za tom poezji „Psińco”.
- **Nagrodę główną Złotego Feniksa** 2021 otrzymał *ks. Jerzy Szymik* za działalność naukową i pisarską, m.in. za badanie teologii i nauczania Josepha Ratzingera – Benedykta XVI. W kategorii literackiej nagrodzono *Krzysztofa Dybciaka* za publikację „Pisarz, który został papieżem”.
- **Nagrodę Ikara** za rok 2021 otrzymał *Mariusz Szczygieł* – „twórca roku” (Nagroda Główna Sezonu Wydawniczo-Księgarskiego).
- **Nagrodę im. Cypriana Kamila Norwida** w 2021 roku w kategorii literatury otrzymała *Maria Karpińska* za debiutancką książkę „Żywopłoty”. Za całość twórczości nagrodzono *Józefa Hena*.
- **Nagrodę im. Jana Karckiego i Poli Nireńskiej** w 2021 roku otrzymał *Jan Doktor*, pracownik naukowy Żydowskiego Instytutu Historycznego i redaktor naczelny „Kwartalnika Historii Żydów”; autor wielu publikacji m.in. o duchowości żydowskiej.
- **Nagrodę im. Józefa Mackiewicza** w 2021 roku otrzymał *Paweł Lisicki* za książkę „Dogmat i tiara. Esej o upadku rzymskiego katolicyzmu”.
- **Nagrodę im. Kornela Makuszyńskiego** w 2021 roku otrzymał *Jan Bliźniak* za książkę „Śrubek i tajemnice Maszynyerii”.
- **Nagrodę im. Ryszarda Kapuścińskiego** w 2021 roku otrzymała *Jessika Bruder* za reportaż „Nomadland. W drodze za pracą”. Za przekład tej książki z języka angielskiego nagrodzono *Martynę Tomczak*.

- **Nagrodę Literacką im. Witolda Gombrowicza** w 2021 roku otrzymała *Aleksandra Lipczak* za książkę „Lajla znaczy noc”.
- **Nagrodę Nike** w 2021 roku otrzymał *Zbigniew Rokita* za reportaż „Kajś”. **Nagrodę 25-lecia utworzenia Nagrody Nike** przyznano *Mariuszowi Szczygłowi* za książkę „Nie ma”.
- **Nagrodę Poetycką Silesius** w 2021 roku otrzymali: *Ryszard Krynicki* za całokształt twórczości; *Kamila Janiak* za tomik „Zakaz rozmów z osobami nieobecnymi fizycznie” (kategoria książka roku); *Aleksander Trojanowski* za tomik „Parkingi podziemne jako miasta spotkań” (debiut roku).
- **Nagrodę „Złotej Róży”** w 2021 roku otrzymał *Andrzej Kajetan Wróblewski* za książkę „Historia fizyki w Polsce”, uznaną za najlepszą książkę popularnonaukową minionego sezonu wydawniczego.

B. Międzynarodowe nagrody i wyróżnienia

- **Nagrodę Booker Prize** 2021 otrzymał południowoafrykański pisarz *Damon Galgut* za powieść „Obietnica” (The Promise).
- **Nagrodę Nobla** w dziedzinie literatury w 2021 roku otrzymał *Abdulrazak Gurnah* – brytyjski pisarz tworzący w języku angielskim, pochodzący z Tanzanii.

C. Zmarli

- WIESŁAW Kulikowski (1.08.2021), poeta
- PIOTR Bratkowski (8.09.2021), poeta, dziennikarz, krytyk literacki
- BOGUSŁAWA Latawiec-Balcerzan (1.11.2021), poetka, prozaiczka, krytyczka literacka, redaktorka i nauczycielka, związana z Poznaniem
- CZESŁAW Dziekanowski (2.11.2021), pisarz, eseista, scenarzysta, psychoanalityk, nauczyciel akademicki, twórca Eksperymentalnego Teatru Fizycznego